

ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରକାଶନୀ — ଚତୁର୍ଥ ଅବଦାନ ।

ବନ୍ଧ୍ୟାର ଦୁଇଟି ପୁଅ

— କୀପକ —

ପ୍ରକାଶ କରିବନ୍ତି —

ଜଗନ୍ନାଥ ଦେବ ବର୍ମା,
ଟିକଲ ।

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ —

ଏକ ହଜାର ।

ପ୍ରଚ୍ଛଦପଟ ଥିକିଛନ୍ତି —

ଗୋପାଳ କାନୁନ୍‌ଗୋ,
ପୁରୀ ।

ମୂଲ୍ୟ —

ଏକଟଙ୍କା ଚାରିଅଣା ।

ମୁଦ୍ରଣ କରିବନ୍ତି —

କମଳ କୁମାରୀ ପ୍ରେସ୍,
ଟିକଲ ।

ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—

ବନ୍ୟାର ସ୍ରୋତରେ ଯେଉଁ ଫୁଟି ଆସୁଥିବା

କଅଁଳ ଫୁଲଟି ମାନ

ବାଟ କାଟି

ଆଉ ଫେରି ନାହାନ୍ତି

ତାଙ୍କର କର କମଳରେ

‘ଦୀପକ’ର

ଶେଷ ମୂର୍ଚ୍ଛନା—

ପାଟଳତ ପ୍ରଦୋଷ ।

ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଅସ୍ତଗାମୀ ତପନ ସୃଷ୍ଟି କରିବ ସିନ୍ଦୂରତ
ମହୋତ୍ସବ । ନୀଳ ଆକାଶ ତଳେ ବସନ୍ତ କୁମାରୀ କେଳୀରତା
ଥିଲା ।

‘ବୀଣା — ’

ଯେଉଁ ଚରଣ ସଂପାତରେ ସମୁଦ୍ର ପ୍ରାନ୍ତ ମରୁ ଭୂମିରେ
ପଡ଼ୁ କଳି ପୂଟି ଆସୁଥିଲା, ସହସା ତାହା ଅଟକି ଗଲା ।
ବୀଣାର ମୃଗ ନଇଁ ଆସିଲା !

କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛ — ?

ନୀରବ ।

କହିବନି ?

ଆପଣ ?

ଭୂମ ଅପେକ୍ଷାରେ —

ସୈକତ ଉପରେ ବସି ପଡ଼ି କହିଲି, ଆସ—

ଆସୁଛ— ଏତିକି କହି ବୀଣା ଆଗେଇ ଚାଲିଲା ।

ଆସିବନ ?

ବୀଣା ମୋ ଆଡ଼େ ଥରେ ଚାହିଁଲା । ତାର ବିନୟ
କଟାକ୍ଷ ତଳେ ଯେପରି ଏକ ଅଜଣା କରୁଣ ଭାଷା ଧ୍ବନିତ ହୋଇ
ଉଠୁଥିଲା ।

ବୀଣା ମୋ ପାଖରେ ବସିଲା ।

ସମୁଦ୍ରର ପ୍ରଶାନ୍ତ ବନ୍ଧରେ ଧୂସର ସଂଧ୍ୟା ଧୀରେ ଅତ-
ସର ଯାଉଥିଲା । ସେଇ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟକୁ ମୁଁ ଉପଭୋଗ କରୁଥିଲି
ବୀଣାର ଅପୂର୍ବ ସୁଖମା ଆଶ୍ରୟରେ ।

ବୀଣା ମୋ ପାଖରେ ବସି ତମେ କିଛି ଅପମାନ
ପାଇନାହିଁତ ?

ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ଵରରେ ସେ କହିଲା, କି ?

ପଳାଇବ ବୋଲି କହୁଥିଲି ଯେ ।

ମାରବ ।

କହୁନ ?

ଚାଲିଯିବ—

—ବନ୍ଧାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ—

ଫେର୍ ନହଲା କ'ଣ ?

ଲୋକେ କଣ ଭାବିବ ?

ଏଇଠି କେହି ନାହାନ୍ତି ।

ଉତ୍ତର ନଦେଇ ସେ ଭୂମିରେ ଗାର କାଟିବ ରେ
ଲାଗିଲା ।

ପାନ ଅଛି ?

କାଁ ହାତରେ ଉବାଟି ମୋର କୋଳକୁ ଫିଙ୍ଗି ଯେଇ
ଖେଳରେ ଲାଗିଲା ।

କୌତୁକରେ ପଚାରିଲି—ଖଗା ହାତଟା କିମ୍ପ —

ବୀଣାର ଚିତୁକ ତଳେ ହାସରେଖା ବଜୁଳି ପରି
ଚହଲି ଗଲା । ହାତ ଧରି ପାଖକୁ ଟାଣିଲି ।

ବ୍ୟସ୍ତ ହୋଇ କହିଲା, ଆପଣ—

ଆସିବନି ?

ଏଇଠି ବସିବି —

ସତରେ କ'ଣ ମୋତେ ଭଲ ପାଅ ବୀଣା ?

ଲଭ କ'ଣ — ତାର ଶୁଷ୍କ କଣ୍ଠରୁ ଆସିଲା ଉତ୍ତର ।
କି ?

ମୁଁ—

କହୁନ —

ଜାତ — ଅପ୍ପେ ସ୍ବରରେ କହୁଲ ବୀଣା । କଣ ସ୍ବରରେ
ଯେପରି ବହୁସ୍ବରର ଅଭିଯୋଗ ଲାଗି ରହିବ ।

ହଁ, ମୁଁ ଜାଣେ ଗାଣା, ତୁମେ ଆଛୁ କନ୍ୟା, ତମର
ବାପ ଆଛୁ, ଆଉ ମା ଓଡ଼ିଆ ।

ତଥାପି—

କ'ଣ ?

ବାପା ମା

ତମେ ଶୁଣିଥିବତ ସେମାନେ ଆଗରୁ ଏହା ଠିକ୍ କରିଛନ୍ତି ।
ନା ।

ହେଉ, ମୁଁ ତ କହୁଛି

କିନ୍ତୁ—

ମୋ କଥାରେ ବିଶ୍ବାସ କରୁନ ?

ନା, ଭାବୁଛି ଆମର ସ୍ନେହ—

ଚିତ୍ତେନ ପାଇଁ ରହିବନି ବୋଲି ? କିନ୍ତୁ ଗାଣା
ମୋର ହୃଦୟକୁ ଥରେ ଚୁଟି । ବୁଝିବ ଏ ମନ ମୂଳରେ ତମେ
କିମିତି ବାନ୍ଧ ହୋଇ ରହିବ । ସ୍ବଗତର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ଲଳସାରେ
ତମର ଜୀବନ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ମୁଁ ଯାଉନି । ଭାବୁଛି ମୁଁ
ଛଳନା କରୁଛି — । କିନ୍ତୁ ତମକୁ ଠକିବା ପାଇଁ ମୁଁ ଏ ସ୍ନେହ

—ବନ୍ଧାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ—

କେବେ ମାରୁନି— କହୁ କହୁ ଟୋପାଏ ଲୁହ ବୀଣାର କର-
ପଦ୍ମ ଉପରେ ଝରିପଡ଼ିଲା । ସେ ଚକିତ ହୋଇ କହିଲା, ଏ
କ'ଣ—

ରୂମାଲରେ ପେଛୁ କହିଲା, କିଛିନୁହେଁ ବୀଣା, ଦୁଃଖ
କରି ମୁଁ ଅଶ୍ରୁ ଡାଳିଲି । ଡାଳିବି ତୁମର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କର-ପଦ୍ମ
ଉପରେ ଏ ମୋର ଜୀବନ-ମୁକ୍ତା ବିନ୍ଦୁ କପରି ଖେଳି ଉଠିବି
ତାହା ଦେଖିବା ପାଇଁ — ଅଜ ଏ ମୋର ସମର୍ପଣ ।

ବୀଣା କିଛି କହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ତାର କଣ୍ଠ ଏକ
ପ୍ରକାର ବାସ୍ତବ୍ୟ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।

ସନ୍ଧ୍ୟାକାଳ ଚାଲିଗଲା । ନୀରବତା ଭିତରେ ଚନ୍ଦ୍ର ନିମ୍ନ-
ଲିତ କରି ବୀଣା କହିଲା, ସ୍ନେହ ଆଗରୁ—

ଲହରୀମାଳା ଗନ୍ଧାର ଗର୍ଜନ କରି ଉଠୁଥିଲା । ବିଶାଖ
ପାଟଣାର ପ୍ରଶସ୍ତ ସମୁଦ୍ର ପ୍ରାନ୍ତ, ଉପରେ ତାରକାର ସୀତା ଜ୍ୟୋତି ।

ବୀଣାର ହାତକୁ ଚାପି ଧରିଲା । ସେ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ
ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଲା ମୋ ଆଡ଼େ । ଦୂର ପାପପ୍ରମୁର ଆଲୋକ
ହଠାତ୍ ଆମ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା । ଯିବି—

ଚାଲିଯିବ ?

ହଁ, ରାତି ହେଲଣି, ବାପା କ'ଣ ଘାବିବେ ।

ନାଶର ଭୀରୁତା ସହଜ ବୋଧ ହେଲେହେଁ ସମୟ

ବେଳେ ସହମୟ ନୁହେଁ । କହିଲି, ଯଦି ପ୍ରକୃତରେ ସ୍ନେହ କରୁନା,
ବୃଥାରେ ମୋର ପ୍ରାଣକୁ ଜାଳି ପୋଡ଼ି ଦିଅନା ବାଣୀ—

ଭୁଲ ବୁଝେନା—ଆସିବ ।

କାଲିକି ଆସିବ ?

ହଁ ।

ପ୍ରଶଂସିତ ନେବାପାଇଁ ହାତ ବଢାଇଲି ।

ସେ ମୋ ଆଡ଼େ ପ୍ରଶଂସାଚକ ଦୃଷ୍ଟି ନିଷେପ କଲା ।

ବିଶ୍ୱାସ କରୁନାହାନ୍ତି — ଏତକ କହି ସେ ଟିକିଏ
ହସିଲା— ଯେପରି ସେଇ ହସ ଭିତରେ ପୂରୁଷର ବିଶ୍ୱାସ
ଅପମାନିତ ହୋଇଛି ।

ମୁଁ ହାତକୁ ଫେରାଇ ଆସିଲି ।

ତପନର ମୟୂଖରେ ଧରଣୀ ସେ ଦିନ ଡୋଲିଥାଏ
ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ।

ଗିରିଧରବାବୁଙ୍କ ବୈଠକ ଖାଳା । ସୁସଜ୍ଜିତ
ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଭିତରେ ଆମେ ବାପ ପୁଅ ଦୁହେଁ ଆଉ ଗିରିଧର
ବାବୁ । ତାଙ୍କ ପାଖରେ ଲଳିତା ଦେବୀ । ପ୍ରଥମ ପରିଚୟର
ଆଳାପ ନିବିଡ଼ ଭାବରେ ଚାଲିଥିଲା । ଅଠର ବର୍ଷର ତରୁଣ ମୁଁ
ସେଇ ମେଳରେ ନିସେବୀତା ଅନୁଭବ କରିବା ସ୍ୱାଭାବିକ ।
ଅନ୍ୟମନସ୍କ ଭାବରେ ରବିବର୍ମାଙ୍କ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ତୁଳୀ ରଞ୍ଜିତ ଚନ୍ଦ୍ର
ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ରହିଥିଲି । ଚନ୍ଦ୍ରର ଭୂମିକାରେ ପ୍ରକୃତ-ଚଳଣିକ
ବନାମାର ପୁଷ୍ପ-ସମ୍ଭାର । ଦୁର୍ଦାଦଳର ତଳୁ ଉପରେ ଶୋଇ
ଥିଲେ ଦୁଷ୍ଟନ୍ତ-ରାଣୀ । ହାତରେ ଲେଖନୀ — ପଦ୍ମପତ୍ର ଉପରେ

ଭବାଙ୍କନର ଅପୂର୍ବ ଛଟ — ପାଟରେ ଦୁଇ ସଙ୍ଗେ—ଅନୁସୂୟା
ଓ ପ୍ରିୟମ୍ବଦା — ଯେପରି ତାଙ୍କର ପ୍ରଣୟରେ ହାସ୍ୟ ଝୁଲଇ
ନବିତ କରିବା ପାଇଁ ଏ ତାପସ କୁମାରୀ ଦୁହେଁ ଜନ୍ମ ହୋଇ-
ଲେ । ଅନତି ଦୂରରେ ମୃଗୁଣୀର ଛନ ଛନ ଶୋଭା ।

ନିୟୁଣ ଶିଳ୍ପୀର ପ୍ରତିଭା ବିକାଶ କଳନାରେ ମୁଁ ତନ୍ମୟ
ହୋଇ ଯାଇଥିଲି ।

କେହି ଜଣେ କିଶୋରୀ ଆସି ମୋର ଗୋଟି ତଳେ
ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇଲ । ତନ୍ମୟତା ଭାଙ୍ଗିଗଲା । ମନେ ହେଲା ଏ
ପ୍ରତିମାର ଯୌବନକୁ ରସାଣିତ କରିବା ପାଇଁ ସତେ ଯେପରି
କିଏ ଅମୃତ କୂଟକା ଧରି ପ୍ରସ୍ତର ସଦନ ଅରୁଣିମାକୁ ଆଂକ
ଦେଉଛି ।

ବଡ଼ ଘର । ବେଶୀ ବେଳ କିଶୋରୀର ରୂପ ନରେଶିବା
ପାଇଁ ଲୋକଚକ୍ଷୁ ଅନୁମତି ଦେବନାହିଁ । ଭଦ୍ରତାର ଶାଢ଼ିରେ
ହେଉ ବା ମୋର ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆକର୍ଷଣ କରିବା ପାଇଁ ହେଉ
କିଶୋରୀ କ୍ଷଣ କାଳ ଛୁଡ଼ା ହେଲା । ତଥାପି ମୁଁ ଚାହିଁ ପାରିଲି
ନାହିଁ । ପାଖରେ ମାନ୍ୟ ଗଣ । ନୂତନ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ପରିଚୟ ଭିତରେ
ଯେ ଯାହାର ଗୋଇବ ବା ଭଦ୍ରତା ଦେଖାଇବାରେ ଜାଗ୍ରତ
ଥିଲେ । କିଶୋରୀ ଚାଲିଗଲା । ମୁଁ ଚାହିଁ ନ ଚାହିଁଲି ପରି ରହିଲି ।

ସେହିନର ସାହିତ୍ୟିକ ସମାବେଶ ଭିତରେ ମୋର
ବାପାଙ୍କ ସହିତ କିଶୋରୀ ବାପା ଗିରିଧର ବାବୁଙ୍କର ପ୍ରଥମ

ସାକ୍ଷାତ ହେଲା । ଏ ପରସ୍ପର ପରିଚୟ ମଝିରେ ଥିଲେ ତାର ମାମୁ ଗିରିଧରାବୁ ।

କଥାବାଣୀ ଶେଷରେ ଗିରିଧରାବୁ ନୂତନ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିର ଲୌକିକ ଦୃଷ୍ଟିରେ ବା ପ୍ରକୃତ ସ୍ୱେଦର ଆକର୍ଷଣରେ ଆମକୁ ଥରେ ତାଙ୍କ ଘରକୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କଲେ । ତେଣୁ ଆମେ ଯାଇଥିଲୁ । ଗିରିଧର ବାବୁ ଶଙ୍କି ଶଙ୍କି ବାପାଙ୍କୁ କହିଲେ, — ଶ୍ରୀ ଶ୍ରେୟନନ୍ଦା ଏଇଠି ଚଳିବ —

ତାଙ୍କର ଶଙ୍କାର କାରଣ ବାପା ଜାଣିଗଲେ । ଟିକିଏ ହସି କହିଲେ, ଗୌରବର କଥା ।

ଆମେ ଓଡ଼ିଆ ଆଉ ଗିରିଧରାବୁ — ସେ ଶାଶି ଆଇଁ । ଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ଜାତି ଭିତରେ ପ୍ରଭେଦ କିଛି ନାହିଁ । ତଥାପି ଦଶ ବର୍ଷ ତଳର ସମାଜ । ବାପାଙ୍କ ସ୍ୱୀକାର ଜାଣି ସେ ଆନନ୍ଦରେ ଧନ୍ୟବାଦ ଅର୍ପଣ କଲେ ।

ସେଇ ଗୋଟିଏ ଦିନର ଆତିଥ୍ୟ ସକ୍ରାର ପାଇଁ ବାପାଙ୍କ ହୃଦୟରେ ନିବିଡ଼ ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତିର ସୃଷ୍ଟିର କଳ୍ପନା ଖେଳି ଯାଇଥିଲା ବୋଧହୁଏ । ଘରକୁ ଫେରି ମାଁଙ୍କୁ ସେ ଯାହା କହିଥିଲେ, ସ୍ୱଳ୍ପ କଷ୍ଟରେ ଥାଇ ଶୁଣିଥିଲା । ସେତେବେଳେ ମୋର ମନେ ହେଲା ଯେପରି ସେଇ କଣୋରାର ଯୌବନଶ୍ରୀକୁ ଆଖି ଭରି ନଦେଖି ପାରି ବାସ୍ତବିକ ମୁଁ କେତେ ଭୁଲ କରିଛି । ଦେଖି ଆସିବା ପାଇଁ ମନେହେଲା । କିନ୍ତୁ ଯଦି ସେ ମୋତେ ଭଲ ନପାଏ ?

ଯାହା ହେଉ ଏ ସଂସାରଣ ଶୁଣି ମୁଁ ବିଶେଷ ଆନନ୍ଦ ଅନୁଭବ କଲି । ଯୌବନ ଧୂଳର କଳ୍ପନାରେ ମୁଁ ବାସ୍ତବତାକୁ ପାଇବି କି ନାହିଁ ସେ ଚିନ୍ତା ମତେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନକଲ ।

ରୁଚିଦିନ ରୁଲିଗଲ । ମୋର ହୃଦୟର କଥା ବୁଝିବ ବା କିଏ ? ଅସ୍ତମିତ ଦିନମଣିକୁ ରୁହିଁ ଅଳସ ଗ୍ରଜେ, ସମୁଦ୍ର ଲହରୀ ଦେଖି ହାଇ ମାରେ, ମୃଦୁ ସମୀରଣର ପରଶ ପାଇ ସ୍ବପ୍ନ ଦେଖେ ।

ବଞ୍ଚି ଘରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଯେଉଁ ଦାୟିତ୍ବ ମୁଣ୍ଡାଇଛି ସେଥି ପାଇଁ ବାହୁନେ । ମାନ ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଶୃଙ୍ଖଳରେ ବେଶ୍ମିତ ହୋଇ ପ୍ରଣୟକୁ ଆହୂତ ଦେବାର ଏହା ନୁହେଁ ତ ଆଉ କ'ଣ ? କିଶୋରୀକୁ ଥରେ ଦେଖି ଆସିବା ପାଇଁ ପିପାସା ଜାଗି ଉଠିଲା । ତଥାପି ସେତ ଆଉ ମାମୁଲି ଘରର ଝିଅ ନୁହେଁ । ସେ ତାର ଶୃଙ୍ଖଳାବଦ୍ଧ ସମାଜ ଭିତରେ । ଆଉ ଦେଖିବାର ଉପାୟ କ'ଣ ? ଏହାହିଁ ତ ଆମର ସାମାଜିକ ନିବନ୍ଧନ ।

ସେ ଦିନ ଆମ ଘରେ ଭୋଜନ କରିବା ସକାଶେ ଗିରିଧରବାବୁଙ୍କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା ପାଇଁ ବାପା ମୋଟର ଚଢ଼ିଲେ । ଏ କଥା ମୁଁ ଜାଣେ । ହଠାତ୍ ଯାଇ ଗାଡ଼ରେ ବସିବା ପାଇଁ ଉଦ୍‌ଗ୍ରୀବ ହେଲି । ବାପା କହିଲେ, ତୁ କୁଆଡ଼େ ?

ତାଙ୍କର କଣ୍ଠରେ ରୁଷିତା ଥିଲା ପରି ମତେ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ନ କହି ଘରକୁ ଚାଲି ଆସିଲି । ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ହୋଇଗଲା —

—ବନ୍ଧାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ—

ଯେପରି ସେ ମୋର ଭାବନାକୁ ଜାଣି ପକାଇ ଏ କର୍କଶ ବାଣୀ ଶୁଣାଇଚନ୍ତି । ଘା' ଉପରେ ଟଣକ ପରି ଏହା ମତେ ବାଧୁଲ ।

ଗିରିଧରବାବୁ ଆସିଲେ । ଅନାବନା ଗପରେ ଭୋଜନ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ମୋଟର ଚଢ଼ିଲା ବେଳକୁ ମୋର ପ୍ରଣାମ ନେଇ ମଥା ଡଳାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଭାଷା ଟିକିଏ କହିଲେ ନାହିଁ ।

ଅନେକ ଦିନ ଚାଲିଗଲା । ଗିରିଧରବାବୁ ଆମ ଘରକୁ ଆସନ୍ତି, କାପା ବି ତାଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଆନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବାପାଙ୍କ ଠାରୁ କଟୁ କଥା ଶୁଣିବା ଦିନରୁ ମୋର ମନ ଭାରଦଳ ହୋଇ ପଡ଼ିଲା । ଯିବା ପାଇଁ ପୃଥ୍ବୀ ଥିଲେହେଁ ମନ ମାରି ରହିଲି ।

ସେ ଦିନ ସଞ୍ଚାର କ୍ଷୀଣାଲେକରେ ଫାୟିଙ୍ଗ୍‌ରୁ ମୋଟର ଧୀରେ ଧୀରେ ଆସୁଥିଲା ସମୁଦ୍ର ପ୍ରାନ୍ତର ସୁବିଶାଳ ମାର୍ଗ ଉପରେ । ଗାଡ଼ି ଆମ ମୋଟର ପାଖରେ ଛୁଡ଼ା ହେଲା । ହଠାତ୍ ମୋର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିଲା ଡ୍ରାଇଭର୍ ଉପରେ । କଣେରୀ ଧରିଛି ଖୁସିରଙ୍ଗ । ଆନନ୍ଦ ଟିକିଏ ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ପ୍ରଣୟନ ଦେଇ ପଛ ସୀଟ୍‌ରୁ ଗିରିଧର ବାବୁ ପଚାରିଲେ, ଗାଡ଼ି କ'ଣ ହେଲା ?

ବାପା ନଥିଲେ । ନମସ୍କାର କରି କହିଲି, ପାଞ୍ଚା'ର ପଡ଼ିବ ।

ସ୍ନେହରେ ମୋର ହାତଧରି ଗାଡ଼ିରେ ବସାଇ ଦେଲେ ।

ଗାଡ଼ ଚାଲିଲା । କଟଗାରୀକୁ ଚାହିଁବା ପାଇଁ ମୋର ଶଙ୍କା ହେଲେ
ବ ଥରେ ଥରେ ଚାହିଁ ଦେଉଥିଲି । କଟଗାରୀ କିନ୍ତୁ ମୋତେ
ଦେଖିବା ପାଇଁ ଅବକାଶ ପାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ମୋଟର ଯାଇ ପୋର୍ଟିକୋରେ ଛୁଡ଼ା ହେଲା । ଗିରି-
ଧରବାବୁ ମୋ ଉପରେ ଆଦର ଅଧିକାର ଦେଖାଇ କହିଲେ,
ଫ୍ରେଡ଼ ଏଇଠି ଖାଇ ଯିବ ।

ଗିରିଧରବାବୁଙ୍କ ଏ ସ୍ନେହ ଆଦେଶ ଶୁଣି କଟଗାରୀ
ମୋ ଆଡ଼େ ଥରେ ଚାହିଁଲା । କେଉଁଥି ପାଇଁ ଏ ଦୃଷ୍ଟି, ତାହା
ବୁଝି ପାରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ ମୋର ସେତେବେଳକୁ ଆସି ଯାଇ
ଥିଲା । ତଥାପି ବସନ ସମୟରେ ପଡ଼ି ଉଠିବ ଦେଲି, ବାପାଙ୍କୁ
କହିଲି ।

ଗିରିଧରବାବୁ କହିଲେ, ହେଉ, ସେ କିଛି କହିବେନି,
ମୁଁ ଜାଣେ ।

ଆପଣା ପାଦର ଅଙ୍ଗୁଳକୁ ଚାହିଁ କଟଗାରୀ ଚାଲିଗଲା ।
ମୁଁ ଗିରିଧରବାବୁଙ୍କ ସାଥରେ ଯାଇ ବୈଠକ ଶାଳାରେ ବସିଲି ।
ଅଠର ବର୍ଷର ଟୋକା ମୁଁ ତାଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ କ'ଣ କଥା ହେବ ?
ବଡ଼ ନିସଙ୍ଗତା ଅନୁଭବ କଲି । ସେ ଅପିସ୍ କାଗଜ ପତ୍ର
ଦେଖିବାରେ ବ୍ୟସ୍ତ ରହିଥିଲେ । ଶଶି କାଳ ପରେ କାଗଜ
ଉପରୁ ମୁଁ ଟେକି କହିଲେ, ଭିତରକୁ ଯାଉନ ।

କିଛି କହି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସେ ମୋ ମନ କଥାଜାଣି

— ବନ୍ଧାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ —

କହିଲେ, ଲାଜ କରୁଚ, ଯ ।

ଯିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ସେତେବେଳେ କଣିକାରୀ ପାନ
ଭାଙ୍ଗୁଥିଲା । ଆଉ ତାର ଦୃଷ୍ଟି ସେଇ ରଚନାରେ ନିବିଷ୍ଟ
ରହିଥିଲା । ମାଁ ଲଳିତା ଦେବୀ ମୋର ଆଗମନ ଦେଖି କହିଲେ,
ବୀଣା ଫ୍ରେଡ଼ ଆସିଚନ୍ତି ।

ବୀଣାର ପାନ ଭଙ୍ଗା ଅଧ ରେ ରହିଗଲା । ବହଳ
କାଳର କୁରଙ୍ଗୀ ପରି ସେ ଧାଇଁ ଯାଇ ଲୁଚିଲେ । ଲଳିତା
ଦେବୀ ଡାକିଲେ, ବୀଣା, ବୀଣା —

ଉଁ —

ଆ — ସ୍

ଆସିଲା ନାହିଁ ।

ଆ — ସ୍

ଆଖି ପତାକୁ ନୁଆଁଇ ଆସିଲା ବୀଣା । ପତଳା ଦେହ,
ସରୁ ସରୁ ବାହୁ, ତଥାପି ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର ।

ଲଳିତା ଦେବୀ ଆଉ ମୁଁ ସେତେବେଳକୁ ସୋଫାରେ
ବସି ସାରିଥିଲୁ । ଅପରାଧୀନ ପରି ବୀଣା ନୀରବରେ ଠିଆ
ହେଲା ।

ଲଳିତା ଦେବୀ କହିଲେ, ଫ୍ରେଡ଼ ପାଖରେ ତୁ ଲୁଚୁଛୁ
କିଆଁ ? ସେତେ ଆମ ଦର ପିଲା ।

ବୀଣା ଆଦୁର ଲଜିତା ହେଲା । ତହୁଁ ଲଳିତାଦେବୀ
ବୀଣାକୁ ମୋ ପାଇଁ ପାନ ଆଣି ଦେବାକୁ କହିଲେ । ବୀଣା
ଥାଳଟିରେ ପାନ ଆଣି ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ଥୋଇ ଦେଲା ।

ଲଳିତାଦେବୀ ମୁହଁ ବୁଲାଇ ପୂଜାରୀକୁ ଡାକିଲା
ବେଳକୁ ବୀଣା ଆଜେ ମୁଁ ଥରେ ଚାହିଁଲି । ସେତେବେଳେ ତାର
ସୁନ୍ଦର କଳା ଦୁଇଟି ଆଖି ମତେ ସନ୍ତାନୁଭୂତ ଜଣାଇଲା ପରି
ବୋଧ ହେଲା ।

ଏଇ ପରି ଦୁଇ ତିନି ମାସ ବିତିଗଲା । ଯିବା ଆସିବାର
ବ୍ୟୁତା ନବିତ ହେଲା । ଆମ ଦୁହେଁଙ୍କ ଭିତରେ ସ୍ନେହର
ଅଙ୍କୁର ପତ୍ର ଫୁଟିଲା । ଆଗରୁ ଆମ ବାପା ମାଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦଳ-
ଷ୍ଟତା ବଢ଼ିଛି । ବୀଣା ଆମଘରେ ଅବାଧିତ ଭାବରେ ବୁଲି
ମୋର ମାଁଙ୍କଠାରୁ ମାତୃଭାବ ମଧୁର ବାଣୀ ଶୁଣେ । ମୁଁ ବି
ଲଳିତାଦେବୀଙ୍କୁ ସେଇ ଆଗ୍ରହ ପାଏ । ଲଳିତାଦେବୀଙ୍କର
ପୁଅଟା କେହି ନଥାନ୍ତି । କେବଳ ଦୁଇଟି ଝିଅ । ତେର ବର୍ଷର
କଣୋରୀ ବୀଣା, ଆଉ ତାର ଭଉଣୀ ଅରୁନ୍ଧତୀ ସେତେବେଳକୁ
ସାତ ବର୍ଷର ଯିଲା ।

ଧରଣୀ ଉପରେ ବର୍ଷା, ଶରତ, ହେମନ୍ତ, ଶିଶିରର
ପ୍ରାକୃତିକ ଆବର୍ତ୍ତନ ଚାଲିଗଲା । ଏ ଋତୁ ବିବର୍ତ୍ତନ ଆମେ
ଦେଖିଲୁ । କିନ୍ତୁ ଭୋଗି ପାରିଲୁ ନାହିଁ । ବୀଣାର ଯୌବନ
ବେଢ଼ୀରେ ମୋ ତରୁ ସମର୍ପଣ ଏ ଋତୁ ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ସରସ

— ବନ୍ଧାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ —

କଟିବାର ପରିସର ମିଳିଲା ନାହିଁ । ବଡ଼ ଘରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ
ଆମେ କି ସୁଖ ପାଇଲୁ ?

ପରପୁରକୁ ଧୂହିଁ ଚାହିଁ ବିରଜକୁ ଶ୍ରେଣି ଶ୍ରେଣି ଦେଖିଲୁ,
ବୟାଧରେ ଆସିଲା ନବ ବସନ୍ତର ମହୋତ୍ସବ ।

ବସନ୍ତ-ରାଣୀ ତାର ନବ-ବିକଶିତ କୁସୁମ କେତନ ଉଡ଼ାଇ
ବିଶ୍ୱରେ ପ୍ରଣୟର ଅଭିଯାନ ଆରମ୍ଭ କଲା । ମେଘ ମଧୁର
ବେଷ୍ଟନୀ ଭୂତରେ ଆମର ପ୍ରଥମ ମିଳନ ହେଲା ସେଇଠି—ସେଇ
ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ ବେଦିକା ଉପରେ ।

କାଲେଜରୁ ଫେରିଲା ବେଳକୁ ବାଳିଲା ସାଡ଼େ ପାଞ୍ଚ ।
 ମନ ଭିତରେ କେଉଁ ଅପୂର୍ବ ଭାବାବେଶ ଜାଣି ଉଠୁଥିଲା । ନବ
 ପୁଷ୍ପିତା ଅବନୀ ମୋର ଚକ୍ଷୁରେ ଯେଉଁ ସୁଧାଞ୍ଜନ ଲଗାଇ
 ଦେଇଥିଲା, ସେଥିରେ ମୋତେ ଦିଶୁଥିଲା କେବଳ ସେଇ ଲବଣ୍ୟ
 ଶ୍ରୀ— ନୟନର କାବ— ବୀଣା । ଏକ ଅପୂର୍ବ ସ୍ମିତ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି
 ଭିତରେ ଶରତର ଖଣ୍ଡ ମେଘ ପରି ମୋର ଭାବନା ଭାସି ଉଠୁ
 ଥିଲା— ଜଣା ଯାଉଥିଲା ଏ ସଫାର ଆନନ୍ଦମୟ — ଦୁଃଖର
 ସତ୍ତ୍ୱ ବି ସେଥିରେ ନାହିଁ । ଜୀବନ ଫେର ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ଏଡ଼େ
 ମଧୁମୟ !

ସାହେବୀ ପୋଷାକ ବାହାର କରି ଧୋତି ପିନ୍ଧି
 ପଞ୍ଜାବୀ ଲାଲ୍‌ଟି ଲଗାଇଲି । ଆଇନା ପାଖରେ ବାସି କେଶ

— ବନ୍ଧାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ —

ଉପରେ ଭାଙ୍ଗିବା ଭେଳ ଟିକିଏ ଲଗାଇଲା ବେଳକୁ ଶୁଭଲ,
ନନା —

କଣ ?

କଲେଜରୁ ଫେରିଲଣି ? ଗେହ୍ଲା ସ୍ତରରେ କହିଲା ସୁମ ।

ସୁମ ମୋର ଆଠ ବର୍ଷର ଭଉଣୀ । ସ୍କୁଆଟ୍ ସ୍କୁଲର
ପଞ୍ଚମ ଶ୍ରେଣୀ ପଢ଼େ । କହିଲା, ତମ ପରୀକ୍ଷା ଶେଷ ହୋଇଛି ?

ହଁ, I got First Prize — ସାଇକଲ୍‌ରେ ଦେଇ
ବୋଲି କହିଥିଲା ଯେ କେବେ ଡେଇ ?

କାଲି ଧକାଳୁ ଯାଇ କଣ ଆଣିବା — ବାବାଜୁ କହି-
ଲୁଣି ତ ?

ହଁ — ଯେତେ କହି ଆସୁଛି —

ଆସୁଛି, ଅରୁ ପାଶ କରୁଛି ତ ?

ସେ ଗୋଟାଏ donkey — ଥାଉଁ ପ୍ରାଇଜ୍ ପାଇଛି,
ବେଶ୍ ପଟୁଆ ଦେଖାଇ କହିଲା ସୁମ ।

ପୂଜାରୀ ଜଳଖିଆ ରଖି ଠିଆହେଲା — ଘଡ଼ ଦେଖିଲା
ଛଅ ବାଜିବାକୁ ପାଞ୍ଚ ମିନିଟ୍ ।

କହିଲା, ନା, କଫି କପ୍‌ଟେ କରିଦେ ତ —

ପୂଜାରୀ କିଛି ନ କହି କଫି କରିବାରେ ଲାଗିଲା ।

ଦର୍ପଣରେ ବେଶ-ପରିପାଟୀ ଥରେ ଚାହିଁଲା ବେଳେ

ସୁମ ମୋର ସିଗାରେଟ୍ କେଣ୍ଟି ଧରି ଚାହିଁ ଚାହିଁ
କହିଲା, ଏଇଟା ବାବାକୁ ନେଇ ଦେଖାଇ ଦେବନା—

ମୋ ଠାରେ ଏ ତାର ପ୍ରତିଦିନର ହାସ୍ୟ କୌତୁକ ।
କହିଲି, ଦେଖା—

ଉଁହଁ — ଦେଖା ବୋଲି କହିଲଣି— ହେଉ ଯାଉଛି ।
କହି ସୁମ ଆଗକୁ ଦୁଇ ପହଣ୍ଡି ଚାଲିଲା । ରୁମାଲ୍ରେ ଟିକିଏ
ପେରସ୍ ସେଣ୍ଟ ଅଜାଡି କହିଲି, ଗ୍ରେଟ ଉଉଣୀଟି ପରା, ମୋ
କଥା ସେ କାହାକୁ କହିବ କି—

ସୁମ ଫେରି ଆସି କହିଲା, ଆଜି ମୋତେ ବୁଲାଇ
ନେବ ନା ?

ନା ଆଜି ନୁହେଁ —କାଲିକି ।

ସୁମ ମୋ ଠାରେ ଅଳି କଲା — ଛଳନାରେ ଉଁ ଉଁ
ଉଁ କରି କାନ୍ଦିବାର ଅଭିନୟ କଲା । କହିଲି, ଆସ୍, ଆଗେ
ଜଳଖିଆ ଟିକିଏ ଖା ।

ବୋଧହୁଏ ସୁମ ଭାବିଲା ମୁଁ ତାକୁ ବୁଲାଇ ନେବା
ପାଇଁ ସମ୍ମତ ହୋଇଛି । କେସ୍ତୁ ସିଗାରେଟ୍ ଗୋଟାଏ ବାହାର
କରି ମୋର ଭୂଣ୍ଡରେ ପୁରାଇ କହିଲା, ନିଆପେଡ଼ି କାହିଁ ?

ମୁଁ ସିଗାରେଟ୍ରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲି । ସୁମ ଝଟ ଝଟ
କରି ପୁର ଖାଇବାରେ ଲାଗିଲା । କଫି ଡୋକାଏ ପିଇ କହିଲି,
ଚେହ୍ନଟି ନାକୀ, ଧରି ଖା', ଏଡ଼େ ତରସ କାହିଁକି ?

— ବନ୍ଧାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ —

ସୁମ ଦୁଇଟା ପୁର ଖାଇ ହାତ ଧୋଇଲା । କହିଲା,
ଆସ ଯିବା—

କୁଆଡ଼େ ?

ବୀର୍ ଆଡ଼େ—

ନାଁ, ଆଜି ନୁହେଁ, କାଲିକି ।

ତାର ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ମୁହଁ ମଉଳି ଗଲା । ତଥାପି ମୋ ପଛେ
ପଛେ ମୋଟର ଯାଏ ଆସିଲା । ବୁଝାଇ କହିଲା, ନା, ସୁମ,
କାଲିକି ତୋତେ ନିଶ୍ଚୟ ନେବି —

ସୁମ ଦୁଃଖରେ ମୁଣ୍ଡ ହଲାଇଲା । ଭଉଣୀର ଅଳି ଦଳି
ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ସେତେବେଳେ ମୋର ସମୟ ନ ଥିଲା ।

ଗାଡ଼ିକି ଷ୍ଟାର୍ଟ୍ ହେଲା ।

ଡାକର ଆସିଲା — ବାବା ଡାକୁଛନ୍ତି । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ
ଯେପରି ବଜ୍ର ପଡ଼ିଲା । ସ୍ଥିରକୁ ଆସ୍ କରି ବାବାଙ୍କ ପାଖରେ
ଯାଇ ଛୁଡ଼ା ହେଲା । ସେତେବେଳେ ସେ କୌଣସି ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧ
ରଚନା ଶେଷ କରିବା ଉପରେ । କାଗଜ ମୋ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ
କହିଲେ, ଏଇଟାକୁ କାପି କରିଦେବ —

କହିଲା, କାଲିକି କରିଦେବି—

ନା, କାଲିକି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାକୁ ପଠାଯିବ—ଆଜି ଲେଖିଦେ ।

ବାବାଙ୍କର ଆଦେଶ । ଶରଦ୍ଧତ ମୃଗ ପରି ଦରକୁ

ଫେରିଲି । ବାବାଙ୍କ ଉପରେ ବିରାଗ ଜାତ ହେଲା । ତଥାପି
ଜନ୍ମ ଦାତା । ପୁଅର ଭଲ-ମନ୍ଦ ବୁଝିବା ତାଙ୍କର ହାତରେ ।
ଆଜି କାହା ପାଇଁ ଏ ଆତ୍ମର ହୃଦୟ ସମ୍ବନ୍ଧ ପ୍ରାନ୍ତକୁ ଧାଇଁ
ଯାଉଛି ? ଯଦି ଏ ସବୁ ପରେ ବାପା ସେଇଠି ବିବାହ କରି-
ବାକୁ ମନା କରନ୍ତି ? ତେଣେ ବୀଣା ଆସି ମୋର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷରେ
ରୁହଁ ବସିଥିବ — ମନରେ ଶତ କଳ୍ପନା ଦେଇ ମୋର କ୍ଷଣ
ବିଳମ୍ବକୁ ଗୋଟାଏ ଯୁଗ ମଣୁଥିବ — କ୍ଷୁଦ୍ର ହୃଦୟରେ ଦୂର
ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଆଡ଼େ ରୁହଁ ରୁହଁ ଫେରିଯିବ । ଏ ସବୁ ସ୍ଥବନାରେ
ମୋର ଛାତ ଥରି ଉଠିଲା ।

ହର୍ମ୍ୟ ତଳେ ଗାଡ଼ି ଶ୍ଵାଟ୍ ହେଲା । ବାତାୟନ ମାର୍ଗ
ରେ ରୁହଁ ରୁହଁ ବାବା ଓ ସୁମ ମୋଟରରେ ଚାଲିଗଲେ ।
ଆତ୍ମର ବାଧା ପାଇଲି । ବୀଣା କ'ଣ କରୁଥିବ ! ଆଶାଯୁକ୍ତ
ହୋଇ ମୋତେ ରୁହଁ ରହିଥିବ ।

ଝଟ କିନା ଲେଖା ଶେଷ କରି ଚାଲିଯିବା ପାଇଁ
ଭାବିଲି । କିନ୍ତୁ ଦଶ ପୃଷ୍ଠାର ଗୋଟାଏ ମସ୍ତକ ପ୍ରବନ୍ଧ--ଦକ୍ଷାକ
ଭିତରେ ଶେଷ କରିବା ଅସମ୍ଭବ । ମନେ ହେଲା ମୋଟରରେ
ଯାଇ ବୀଣାକୁ ଏ ତଥା କହି ଆସିବି । କିନ୍ତୁ ଯଦି ବାବା
ଦେଖନ୍ତି ? ଅଣିଷି ବର୍ଷର ପୁଅକୁ କିଛି କହିପାରିବେ ନାହିଁ ସତ ।
କିନ୍ତୁ ମନରେ ଅସନ୍ତୋଷ ଜାତ କରିବାର କାରଣ ହେବ ।

ଗତ କାଲିର ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ପରେ ଏ ନିୟିବାର ବୀଣା

—ବନ୍ଧାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ—

କ'ଣ ଭାବିବ ? କ୍ଷଣିକ ଲାଳସାରେ ମୁଁ ଉତ୍ତେଜିତ ହୋଇ ତାର ଜୀବନକୁ ନଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଯାଉଛି ବୋଲି ଭାବିବ ନାହିଁ ? ତେବେ ଆଉ ହୃଦୟ ଦେଇ କି ସେ ମତେ ଭଲ ପାଇ ପାରିବ ? ମୋର କଳ୍ପନା-ସୌଧ ଭୂମିକାରେ ଯେପରି ହଠାତ୍ ଭୂମିସାର ହେଲା । କିନ୍ତୁ କରିବି କ'ଣ ? ନିଃସହାୟ । ନିରୁପାୟ ଭାବରେ ଲେଖିବା ପାଇଁ କଲମ ଧଇଲି । କିନ୍ତୁ—

ସାତେ ସାତ ବାଜିଲା । ଛୁତରେ ମାଡି ଆସିଲା ଉଦ୍‌ବେଗର ଜୁଆର । ମିଳନର ମଧୁ ଆସ୍ବାଦନ ବଦଳରେ ବିରହର ଏ ଭକ୍ତ ଚାଟି ବୁଣିବାକୁ ଥିଲା ମୋ କପାଳରେ !

ଗାଡି ଆସି ଗୋଟିକୋରେ ଛୁଡ଼ା ହେବାର ଶବ୍ଦ ଶୁଣିଲି । କାଳେ ବାଦା ଆସି ଘଣ୍ଟାକ ଭିତରେ ମୋର ଏ ଗୁରୁ ଧାଡି ଲେଖା ଦେଖି କଣ କହିବେ, ସେକଥା ମୋତେ ବିବ୍ରତକଲ୍ଲ । କଲମ ଧଇଲି । ପାଞ୍ଚଟି ଧାଡି ଲେଖିବି ସୁମ ଡେଇଁ ଡେଇଁ ଆସି କହିଲୁ, ନନା— ବୀଣା ଅପା ଆଉ ଅରୁ ବୀରରେ ଥିଲେ, ଦେଖି ଆସିବି, ପୁଅ-ପୁଅ — ତମେ ସିନା ନେଲନ ।

ବରକ୍ର ଓ ରାଗ ଜାତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସମ୍ଭାଳି ପରୁ-ରିଲି, ବୀଣା ଆଉ ଅରୁ ଆସିଥିଲେ ? ମାଉସୀ ?

ନା

ସେମାନେ ଚାଲିଗଲେ ?

ନା, ସେମାନେ ଯିବା ଆଗରୁ ଆମେ ଚାଲି ଆସିଲୁ ।

ବୀଣା ମୋ ପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଛି । ମିତ୍ର-
ମାଣ ହେଲି । ସେ କଣ ଭାବୁଥିବ ? ସାଥରେ ଅଛି ଆସିବ
କିଆଁ ? ଆମ ଭିତରେ ଅଛି ସମସ୍ତ କଣ ? କେଉଁ ମର୍ମରେ
ବୀଣା ଅଛି ଆସିବ ? ବୁଝି ହେଲାନି । ପରୁରଲି, ଅଛି
ଆସିଥିଲା ସୁମ ।

ସେ Illustrated Weeklyର ପୃଷ୍ଠା ଲେଉଟାଉ
ଲେଉଟାଉ କହିଲା, ହଁ ।

ବୀଣାର ଏ ଛଳନାରେ ବସିବ ହେଲି । ହୃଦୟ
ଦେଇଛି ବୋଲି କହି ମୃଗତୃଷ୍ଣା ପଛରେ ମୋତେ କ'ଣ ଧାଉଁ-
ତୋଉଛି ?

ମୁଁ ବୀଣାକୁ ଉପେକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ଲୋଭନ—ପ୍ରେମିକ
ମାଜିବା ପାଇଁ ବାହାଦୁରୀ କରିନି । ଲୋଭନ ମୋର ଜୀବନ
ଚକ୍ଷୁରେ ତାକୁ ସଜି ମା କରି ସହଧର୍ମିଣୀ କରିବା ପାଇଁ । ଅନ୍ତରର
ପଦ୍ମ-କୋରକକୁ ତାର କର ପରଶରେ ଫୁଟାଇ ଦେବା
ମୋର ଲକ୍ଷ । ଭିତରେ ଆନନ୍ଦ । ଏଇ କଳ୍ପନା ଅନ୍ୟାୟ କିମ୍ବା
ଅଧର୍ମ ନୁହେଁ । ଏଇ ନ୍ୟାୟ ରୀତିରେ ବୀଣା ଉପରେ ମୋର
ସବସବୁ ଅଧିକାର ଅଛି—ଶାସ୍ତି ଦେବାର ବଳ ଅଛି ।

ନନା, ସିମିନ କ'ଣ ବସିବ ? ହଠାତ୍ ମୋର
ଉଦାସୀନତାକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ସୁମ କହିଲା ।

ତମକି ପଡ଼ି କହିଲି, କିଛି ନୁହେଁ ସୁମ, ବାବାଜି

—ବନ୍ଧାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ—

ଏଇ ପ୍ରବନ୍ଧଟା ତୁ ଡାକଦେବ — ବେଗି ବେଗି ଲେଖି
ହୋଇ ଯିବ —

କଣ କହୁଛ, ବାବାଙ୍କର ପ୍ରବନ୍ଧ ମୁଁ ପଢ଼ି ପାରିବି ?

ସତ କଥା । ଆଠ ବର୍ଷର ଛୁଆ ଏ ସାହିତ୍ୟକ
ଆଲୋଚନା କମିତ ପଢ଼ିବ । ଅର୍ଥହୀନ ଅନୁରୋଧ କରିବାରେ
ନିଜେ ଲଢ଼ିବ ହେଲି ।

ଖାଇବାକୁ ଯିବାପାଇଁ ଖବର ଆସିଲା । ସୁମକୁ ଧରି
ଖୁଲିଲି ।

ଜଳଧର ନରବଧୂ ଗର୍ଜନରେ ଶୂନ୍ୟତା ରହି ନ
 ପାରେ । ପ୍ରକୃତ ଯେପରି ଅସରନ୍ତି, ଅସୀମର ଚରନ୍ତୁ ପ୍ରତିମା,
 ଅଶାନ୍ତର ଶାନ୍ତି ପ୍ରଦାୟୀ, ନିରାଶାର ଆଶା ସ୍ୱରୂପିଣୀ, ସେଥିରେ
 ଜୀବନ ରକ୍ତ ହେବା ଅଭିଶାପ ନୁହେଁ କି ? ସେଇ ଅଭିଶାପ
 ପ୍ରାଣ ଧରି ମୁଁ ଜନ୍ମ ପାଇନି; ଧରକୁ ବିଷାଦ ବିଷ ଚକ୍ଷୁରେ
 ଦେଖିବା ପାଇଁ ମତେ ବିଶ୍ୱ-ଜୀବନ ମଠାଇ ନାହାନ୍ତି ! ସୁନ୍ଦର
 ଜଗତରେ ସୁନ୍ଦର ସୃଜନା କରି ସେଇ ସୁନ୍ଦର ପଥରେ ଚାଲିଯିବା
 ପାଇଁ ତାଙ୍କର ଇଚ୍ଛା ତ ।

ବୀଣା, ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ରଜନୀ, ଏଡ଼େ ସୁନ୍ଦର ପୃଥିବୀ,
 ଆଗରେ ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକିତ ସମୁଦ୍ର ଲହରୀ ଅନାଦି କାଳରୁ ଧରଣୀ
 ବିକ୍ଷିପ୍ତରେ ଘନ ଘନ ଚୁମ୍ବନ ଦେଇ ଆସିବ । ଏଇ ସୁଷମା

ସତ୍ୟ ଆଉ ନିଷ୍ଠା । ତମେ ଯଦି ବାଞ୍ଛା କର ଆମର ହୃଦୟ
ବିନିମୟ ଭିତରେ କିଛି ସତ୍ୟ ରଖିବା ପାଇଁ ତେବେ ସେଇ
ସାଗର ପ୍ରତି ଥରେ ଚାହିଁ ! ପ୍ରଣୟର ସ୍ୱରୂପ ଶିଖିବା ପାଇଁ
ଆମର ସେ ଦେବତା । ଏଇ ପ୍ରକୃତିକୁ ଯଦି ତମେ ବିଶ୍ୱାସ
କର ତେବେ ଭାବିବାକୁ ପଡ଼ିବ ଆମର ପ୍ରେମ ଚିରନ୍ତନ—
ଅର୍ଥାତ୍ ।

ବାଣୀର ଦୃଷ୍ଟି ସେଇଠି ଲୀନ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା—
ଯେଉଁଠିକି ଆକାଶ ଓ ସାଗର ଅକଳ୍ପନୀୟ ଯୁଗରୁ ପ୍ରଣୟୀ-
ପ୍ରଣୟିନୀ ପରି ଜଡ଼ ରହିଛନ୍ତି ।

ବୀଣା

ଉଁ

ଶୁଣିବ

ହଁ — ପ୍ରକୃତି ସତ୍ୟ ଆଉ ନିଷ୍ଠା—କିନ୍ତୁ ଅସୁନ୍ଦର ଠାରେ
ସୁନ୍ଦରର ରୂପ, ବିଷ ଠାରେ ଅମୃତର ଆସ୍ବାଦ, ବିରହ ଠାରେ
ମିଳନର ହାଦିକତା ପୁଣି ଅଛି । ମଙ୍ଗଳ କରିବାକୁ ଗଲବେଳେ
ଅମଙ୍ଗଳର ସମ୍ଭାବନାକୁ ପାଞ୍ଚ ଜାଗ୍ରତ ରହିବା ମନୁଷ୍ୟର
କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ଏତିକି କହି ବୀଣା ମୋ ମୁହଁକୁ ଅବଶ ଭାବରେ
ଚାହିଁ ରହିଲା ।

ହଁ ସବୁ କଥା ଜାଣେ, ବୀଣା । ଭଲ-ମନ୍ଦ ବିଚାର
କରି ଆଜି ତମର ହାତ ଧରିବାକୁ ଯାଉଛି — ତମେ କିନ୍ତୁ

ଚାନ୍ଦା ବୁଝି ପାରୁନା ।

ବୁଝିବ । ଏଇ ବର୍ଷକ ଭିତରେ ତମ ପ୍ରତି ମୋର ଯେଉଁ ଅକୁହା ସ୍ନେହ ଗୁମୁରି ଉଠି ଦୁଇ ଦିନ ତଳେ ଆମର ଏକୁଟିଆ ଦେଖାରେ ରୂପରେଖ ନେଇଛି, ସେଥିରେ ମୋର ଅନ୍ତର ଥରି ଉଠିଛି । ଆଉ ଗତ କାଲିର ଏ ଉପେକ୍ଷା ପାଇଁ ବି ଅନ୍ତର ଥରି ଉଠିବ । କିନ୍ତୁ ସେଥିର ପ୍ରଭେଦ ତୁମେ ବୁଝି ପାରିବନି ।

ବୀଣାର କଥା ମୋ ଗୁଡ଼ିରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ସୃଷ୍ଟି କରି-
ଦେଲା । ତେଣେ ବାବାଙ୍କର ଆଦେଶ, ଏଣେ ପ୍ରେମ-ପ୍ରତିମା
ଠାରେ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ରକ୍ଷା । ଆସିବା ପାଇଁ ଅନୁନୟ କରି ବୀଣା
ମୋର ପ୍ରଥମ ଥର ପାଦ ଛୁଇଁ ପ୍ରଣାମ ଜଣାଇଥିଲା । ଗଳ୍ପ
ବେଳକୁ ତାର ଚକ୍ଷୁ ଛଳ ଛଳ ହୋଇ ଆସିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ମୁଁ
ଆସି ପାରି ନଥିଲି ।

ମାନବକୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ଖେଳ ?
ଜୀବନ-ପଥରେ ଏପରି ପ୍ରତିଘାତ ଆସେ କାହିଁକି ? ହାତ ଧରି
କହିଲି, ବୀଣା, ମୁଁ ଯେଉଁ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ସମାଧାନ ଦେବାପାଇଁ
ଯାଉଛି ସେଥିରେ ତମର ବିଶ୍ୱାସ ହେବନି ମୁଁ ଜାଣେ; ତମେ
ମତେ ସେଥିପାଇଁ କ୍ଷମା ଦେଇ ପାରିବ ନାହିଁ ।

ବୀଣା ମୋ ତୁଣ୍ଡକୁ ଗୁପି ଧରି କହିଲା, ନା, କ୍ଷମା
କରନ୍ତୁ, ଆପଣଙ୍କ ଠାରୁ ମୁଁ ସମାଧାନ ପାଇବାକୁ ଚାହୁଁନି ।

—ବନ୍ଧ୍ୟାର ଦୁଇଟି ପୁଅ—

ହାତ ଛତାଇ କହିଲି, ନା, ବୀଣା, ଟିକିଏ ଶୁଣ ।

ନା, ମୋ ରାଣ ଅଛି ।

କି

ମୁଁ କାରଣ ଖୋଜୁନି ।

କି

ନା—

କାହିଁକି ?

ନା—

କହିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ବିଶ୍ୱାସ ପାଖରେ ମୁଁ କାରଣ ଖୋଜୁନି ?

ସତ କହୁଅ, ବୀଣା, ସତରେ କ'ଣ ତମେ ମତେ
ଭଲ ପାଅ ?

ବୀଣା କିଛି ନ କହି ମୋର ବାଁ ହାତ ସହିତ ଖେଳି-
ବାକୁ ଲାଗିଲା ।

ଉଆଳୁଟିଅର ସମୁଦ୍ର-ତୀରରେ ଆମେ ଦୁହେଁ ଭାବ
ବିଭୋର ହୋଇ ଏପରି କଥାବାର୍ତ୍ତା କରୁଥିଲୁ । ପୂର୍ବ ଅଭିମୁଖୀ
ଭିକ୍ଟୋରିଆ ଜାହାଜ ଯାହାର ନୃ କବି କ୍ଷିପ୍ର ଗତିରେ ଚାଲିଛି ।
ତଥାପି ଏ ପ୍ରଶାନ୍ତ ସାଗରରେ ତାର ଗତି ମନ୍ଦର ପରି ମନେ
ହେଲା । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଆଉ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ଆଲୋକ ସ୍ୱପାତ କରି

କାହାର ଗୋଟଏ ମୋଟର ଗାଡ଼ି ଚାଲିଗଲା ହାସପିଟଲ ରୋଡ଼
ଉପରେ ।

ସମ୍ମୁଖରେ ସଂଗର ବସ୍ତ୍ରର ମାଲ ତଳ ପାରି ଶାନ୍ତ
ଶୋଇ ଆସୁଥାଏ । ସମେ ଆକାଶର ଅନ୍ଧ ଶବ୍ଦକୁ ରଞ୍ଜିତ
କରି ଚନ୍ଦ୍ର ହସି ଉଠିଲା । ବିଶାଳ ସୈନ୍ୟ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନାର
ପ୍ରସ୍ତରେ କମଳାୟ ଦେଖାଗଲା ।

ସନ୍ଧ୍ୟା ସମୀପରେ ବୀଣାର ସ୍ୱର ଲଳିତ ବେଶ୍ମିତ
କୁହୁତ କେଶ ଦୋହଲି ଯାଉଥିଲା ।

ବୀଣା ମୋର ରୂମାଲଟିକୁ ଧରି ଖେଳୁଥିଲା । ହଠାତ୍
ତମକଲା ପରି ଠିଆ ହୋଇ କହିଲା, ଯିବ ।

ତାର ମୁଖ ମନ୍ତ୍ରଣକୁ ଦୁଇ ହାତରେ ଧରି କହିଲା,
ଯିବ ?

ଲଜ୍ଜାରେ ସେ ମଥା ନୁଆଁଇ ଆସିଲା— କହିଲା, ହଁ
ମୋଠୁଁ ବିଦାୟ ନେଇ ଅଳ୍ପ ଦୂର ଯାଇବ କହିଲା,
ମୋର ରୂମାଲଟି ?

ମୁହଁ ବୁଲାଇ ଚାହିଁବା କଣ୍ଠରେ କହିଲା, ନା, ଥାଉ—

ତାରୁଣ୍ୟ ଉଦ୍ଭାସିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ-ତରଣୀରେ ବସି ଆନନ୍ଦ
 ଉଦ୍ଦେଳିତ ସମୁଦ୍ରରେ ଆମେ ଦୁଇ ପ୍ରାଣୀ ଯାହାରମ୍ଭ କଲୁ ।
 ଆଗରେ ସୁନ୍ଦର ନୀଳାମ୍ବୁ, ଉପରେ ଶାନ୍ତ ଆକାଶ, ପଛରେ
 ସୁଜଳା ସୁପଳା ଭୂମା । ଆମର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ପ୍ରକୃତର ବିଳସିତ
 ଶୋଭା ବେଷ୍ଟନୀ ପରି ରହି ଯେପରି ଆମର ପ୍ରଣୟକୁ ରୂପା-
 ଦ୍ୱିତ କରୁଥିଲା । ଏଇ ଅପୂର୍ବ ସହାନୁଭୂତି ଭିତରେ ମନେ
 ହେଲା ଆମେ ଦୁହେଁ କୁସୁମିତ ବନାନୀର ଦୁଇଟି ପ୍ରେମଭକ୍ତ
 କପୋତ କପୋତୀ — ଜଣେ ବିପକ୍ଷ, ଆଉ ଜଣେ ଲଳିତ ଝଙ୍କାର;
 ଜଣେ ପରାଗ, ଆଉଜଣେ ସୁଧା; ଜଣେ ଉନ୍ମୁଳିତ ପତ୍ର, ଆଉ
 ଜଣେ ନୃତ୍ୟରତ ଅଳି । ପ୍ରେମର ଏଇ ଅଳି-ଦଳି, ସହୋଗ-
 ଅଭିମାନ, ରାଗ-ଅନୁରାଗ ଭିତରେ ଆମେ ଶ୍ରେଣିକୁ ଅନାବିଳ

ହୃଦୟର ନିବିଡ଼ ସ୍ଵପ୍ନ । ଦୁନିଆରେ ଯାହାକିଛି ମଳିନ, ନିସ୍ତେଜ,
ଅସୁନ୍ଦର ସବୁ ଆମ ଚକ୍ଷୁରେ ତେଜସ୍ବର ଦିଶିଲା । ସାବଲୀଳ
ପ୍ରୀତିର ପ୍ରସ୍ତବଣ ଫିଟି ପଡ଼ିଲା । ଅନ୍ତର ପ୍ରଦେଶରୁ ପ୍ରତିଭା
ଉନ୍ମେଷିତ ହେଲା । ପ୍ରଣୟର ସ ନିଧରେ ପ୍ରତିଭା ଗାଇଲା କାବ୍ୟ-
ଗୀତି ।

କବିତା ଲେଖା, ଗଳ୍ପ ରଚନାରେ ଅହର୍ନିଶ ମୋର
ମନ ଅନ୍ତପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । ସାହିତ୍ୟର ଗୁରୁ ଗୁଞ୍ଜରଣରେ
ଫୁଟି ଉଠିଲା ବୀଣାର ଆଳାପନା ।

ହଠାତ୍ ଦିନେ ବାବାଙ୍କର ଆଦେଶ ହେଲା ମାୟାଜ
ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି କଲେଜରେ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ । ମାୟାଜ ! ମେଘ
ଶୂନ୍ୟ ଆକାଶରୁ ମସ୍ତକ ଉପରେ ପଡ଼ିଲା ଯେପରି କଠୋର
କୁଳିଶ ! ବିନିତ ଭାବରେ କହିଲି, ଏଇଠି ପଢ଼ିଲେ ହେବନି

ନା, ଏଇଠି ପଢ଼ିବାକୁ ହେବନି

କାହିଁକି ଏଇଠି ପଢ଼ିବାକୁ ହେବନି, ଏକଥା ପଚାରିବା
ପାଇଁ ମନ ଡାକିଲା । ଜନ୍ମଦାତା ! କାରଣ ପଚାରିବାର ମୋର
ଅଧିକାର ନାହିଁ । ମୁଁ ଜାଣିଲି ତଥାପି କହିଲି, ଏ ବର୍ଷ ବି.ଏ.
ପରୀକ୍ଷା ପାସ୍ କରବ; ମୋର ଆଖି ଅଣ୍ଟା ଛଳ ଛଳ ହୋଇ
ଆସିଲା ।

ଉତ୍ତର ମିଳିଲା, ନା ଏଇଠି ହବନି, ମାୟାଜ ପିବାକୁ
ପଡ଼ିବ ।

— ବନ୍ୟାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ —

କିଛି କହିଲାନି, କହି ପାରିଲାନି, କହିବା ପାଇଁ
ଅଧିକାର ନାହିଁ । ମୋର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କଷ୍ଟକୁ ଫେରିଲି । ଦୁଃଖ
ମାଳାକୁ ବରଣ କରିବା ପାଇଁ ବିଧାତାର ଲଜିତକୁ ଗ୍ରହଣ
କଲି । ଗର୍ଜନର ନାହିଁ । ବୀଣାକୁ ଗୁଡ଼ିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତାହାର
ଦିଶ୍ୱାସରେ ବିଷ ଅଜାଡ଼ିବା ପାଇଁ ପଡ଼ିବ । ଚଉଦ ବରଷର
କୋମଳ ପ୍ରାଣକୁ ଅର୍ପି ଅନ୍ତରକୁ ବଢ଼ାଇ ଦେଇଥିଲା— ସେଇ
କଣୋରୁ ତାର କୋମଳ ଚନ୍ଦ୍ର, ଦୁର୍ବଳ ମନ ଦେନ ଏ ବେଦନାର
ଭାବ କିପରି ସମ୍ଭାଳିବ । ଭାବିନାହିଁ, ଭାବିବା ପାଇଁ ମୋ ଗୁଡ଼ି
ସହ ପାରୁନାହିଁ । ସହିବା ପାଇଁ ମୋର ଜୀବନ ଶେଷ ହୋଇ
ନାହିଁ । କିଛି ଭାବ ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୀମଂସା କରି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ଦୃଷ୍ଟିରେ ବାଜିଲା ଛଅ । ସଂଧ୍ୟା ମୋର ଗୁଡ଼ାରି ଶୁଣିବା
ପାଇଁ ଆଉ ନଥିଲା । କ୍ଷୀଣଲୋକର ଦୁନିଆ ଭିତରେ ପ୍ରାଣ
ଅନ୍ତର ଦୁର୍ବିସନ୍ଦ୍ର ହୋଇ ଉଠିଲା ।

ଅରୁ, ସୁମ ଅଞ୍ଜ ବୀଣା ଡିନିହେଁ ମୋର କୋଠରୀରେ
ପ୍ରବେଶ କଲେ । ଚମକ ପଡ଼ିଲି । ଲକ୍ଷ୍ୟ କଲି ହଠାତ୍ ବୀଣା
ଯେପରି ଜଡ଼ି ପାଲଟି ଯାଇଛି । ଡାକଲି, ବୀଣା

ବୀଣା ଧୀରେ ଆସି ଶେଯରେ ବସିଲା ।

ସୁମ ମୋର ହାତକୁ ଅରେ ଝାଙ୍କି ଦେଇ କହିଲା,
କ'ଣ ନନା ପିମିତ ବସିବ ?

କିଛି ନୁହେଁ ସୁମ ଏତିକି କହି ଶେଯରେ ଡଳି ପଡ଼ିଲି ।

ସୁମ କିଛି ନକହି ଅରୁର' ହାତ ଧରି ତଳ ମଝିଲ'କୁ
ଟାଣି ନେଇଗଲା ।

ମାରବତା ଭିତରେ ଶଶିକାଳ ବସିଗଲା । ବୀଣା
ପଦେ କଥା କହି ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେ ଚାହିଁ ରହିଥିଲା ମୋର
ପାଦକୁ ଆଉ ମୁଁ ଚାହିଁ ରହିଥିଲି ତାର ମଉଳା ମୁଖ-ପଦ୍ମକୁ ।

ପଚ୍ଛରିଲା, କ'ଣ ହେଲା ?

ତୁଣ୍ଡରୁ ବାକ୍ୟ ଫୁଟିଲା ନାହିଁ ।

ମୋର ଗୋଡ଼କୁ ଥରେ ଝାଙ୍କି ମୋ କହିଲା, କଥା
କହିବନି ?

ନା, ବୀଣା, ବାବାଙ୍କର ଆଦେଶ ମୁଁ ମାନ୍ୟାଳରେ
ପଢ଼ିବାକୁ ହେବ ।

କି ?

ଜାଣେନି କାହିଁକି ।

ବୀଣାର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ବୋଧ କଲି ସତେକ ତାର
ମୁଣ୍ଡରେ ବଜ୍ର ଛଳି ପଡ଼ିବ । ତାର ଗଣ୍ଡ ଦେଶକୁ ପ୍ରାବିତ କରି
ମୋର ପାଦ ଉପରେ ଝରି ପଡ଼ିଲା ଉଷ୍ମ ଲୋତକ । ପାଖକୁ
ଟାଣି ଆଣି କହିଲି, ବୀଣା, ଦୁଃଖ କରନା, ବାବାଙ୍କର ଆଦେଶ
ମୁଁ ମାନିବାକୁ ପଡ଼ିବ; ଫର୍ଦ୍ଦ ବଢ଼େଇ ପରେ ଆମର ମିଳନ
ଅତି ମଧୁର ହୋଇ ଉଠିବ । ତାର ଗଣ୍ଡକୁ ଥରେ ମୋର

—ବନ୍ଧାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ—

ବସାଞ୍ଚଳରେ ପୋଛୁ ଦେଲି ।

ବୀଣା କହୁ କହୁ ପାରିଲା ନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ କହିବା
ପାଇଁ ଗ୍ରସା ଥିଲେବ ଗ୍ରବ ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।

ବୀଣା—ତଳ ପୁରରୁ ଲଳିତା ଦେବୀଙ୍କ ଡାକ ଶୁଭିଲା ।

ବୀଣା ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କଣ୍ଠରେ କହିଲା, ମା ଡାକୁଛି
ଯିବୁ ?

ନନ୍ଦୁଝର

ପୁଣି ଶୁଭିଲା, ବୀଣା

କହିଲି, ହେଉ, ଯା’

ଅଶ୍ରୁ ଛଳ ଛଳ ନୟନରେ ବୀଣା ମୋ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ
କହିଲା, ଯିବ ?

ପୁଣି ଶୁଭିଲା, ବୀଣା

ବୀଣା ଅଧା ବାଟ ଯାଇ ପୁଣି ମୋ ଆଡ଼େ ଅନାଇ
କହିଲା ଯିବ—

ହଁ, ଯା’ ବୀଣା, ବଡ଼ ଘରେ ଜନ୍ମ ପାଇ ଆମେ
ପାପୀ ହୋଇଛୁ, ଯା’ ।

ବୀଣା ସେଇଠି ଟିକିଏ ଛୁଟା ହୋଇ ପୁଣି ମୋ
ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ଚାଲିଗଲା ।

ସେଇ ହେଲା ଗାଣାଠାରୁ ମୋର ବିଦାୟ । ପ୍ରଥକ

ଭାବରେ ଆଉ ବଦଳୁ ନେବା ପାଇଁ ମନସ୍ତ ନଥିଲା । ସେ
ଭାବରେ ମୁଁ ଯିବା ଆଗରୁ ପୁଣି ସାକ୍ଷାତ ହେବ ବୋଲି ।
ତଥାପି ଆଉ ଦିନ ତାଙ୍କ ଗାଡ଼ରେ ମୁଁ ବସାଗପାଟଣା ଛୁଟି-
ବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।

ମାନ୍ଦ୍ରାଜରେ ପହଞ୍ଚି ହୋଷ୍ଟେଲ୍ ଜୀବନ କଟାଇବାକୁ
ଲାଗିଲା । କଲେଜରେ ପଢ଼େ, ତଥାପି ମୋର ପ୍ରହ୍ଲା ନଥିବା
ପଡ଼ା ସେ । ଲୁଇ କ'ଣ ? ବରଫ-କବିତା ପଢ଼ିବା ଛଡ଼ା
ପାଠ୍ୟ ବହି କୃତ୍ତିତ୍ ଦେଖେ କେବଳ ବାବାଙ୍କ ଉପରେ । ଦିନ
ଟିଏ ଯୁଗଟିଏ ପରି ଲାଗୁଥିଲା । ବୀଣାର ସାକ୍ଷାତ ପାଇ ପାରିଲି
ନାହିଁ । ପାଇବ କିପରି ? ଚିଠି ଦେବା ପାଇଁ ଛୁଟି
ଉପରେ ଥରି ଉଠୁଥାଏ । ବଡ଼ଦର କାରବାର । ଯଦିଓ ଗିରି-
ଧରବାବୁଙ୍କ ହାତରେ ପଡ଼େ, ତେବେ ବୀଣାର ଗତି ହେବ କ'ଣ ?
ବୀଣା ଯେ ମୋର ପ୍ରଣୟକୁ କିପରି ଅନୁଭବ କରୁଥିବ, ତାହା
ମୁଁ ଜାଣେ; ତାହା ମୁଁ ଜାଣିବା ପାଇଁ ସେ ମତେ ଶିଖାଇ
ଦେଇଛି । ସୁମତୀକୁ ମୁଁ ଚିଠି ଦିଏ । ବୀଣାର ସୁଖ-ଦୁଖ ପରରେ
ଅତି ଅପ୍ରୟୋଗିତ ଭାବରେ । ତଥାପି ଲେଖିପାରେ ନାହିଁ ଯେ
ତାର ଲପାଟା ଉପରେ ବୀଣାକୁ ଚିଠି ଦେବା ପାଇଁ କହିବାକୁ ।
ବୀଣା ବା ପତ୍ର ଦେବା ପାଇଁ ଠିକଣା ପାଇବ କେଉଁଠି ? କିଏ
ତାକୁ ଅଯାଚିତ ଭାବରେ ଠିକଣା ଦେବ ? ତାର ହୃଦୟ କିଏ
ଜାଣିବ ? ସେ ବା ଭୁଣ୍ଡି ଫିଟାଇ ମୋର ଠିକଣା ମାଗିବ କିପରି ?
ଏଇଠି ସେଇ ମାଲ ରହାକର ଗୁରୁ ଚେନ୍ନି କର

— ବନ୍ଧ୍ୟାର ଦୁଇଟି ପୁଅ —

ଭୁଲିଛି; ସେଇ ଯାମିନୀ ତାରକା-ସୁଷ୍ମକୁ ବଞ୍ଚୁରିତ କରି ବୁଲୁଛି;
ସେଇ ଚକ୍ଚକ୍ଷ ସୈକତରେ ଚନ୍ଦ୍ରକା କ୍ଷୀଣ ରହିଛି; ଆଗରେ
ସେଇ ସମୁଦ୍ର, ଉପରେ ସେଇ ଆକାଶ, ଚାରି ଦିଗରେ ସେଇ
ଧରଣୀ । ତଥାପି ମୋର କେନ୍ଦ୍ର ନୁହନ୍ତି । ନିଶିଳ ବନ୍ଧୁ ମୋର
ପେପର ପର । ଅଛନ୍ଦାସ କରି ମୋର ଏ ନିଃସଙ୍ଗ ମନକୁ
ମୁଁ ପ୍ରମାଣ କରିବାରେ ପେପର ଆନନ୍ଦ ଲଭ କରୁଛନ୍ତି ।

କୁମାରପ୍ପା ଆସି ଡାକଲ, ଆସ ଥରେ ବୀର୍ ଆଡ଼େ
ବୁଲି ଆସିବା—

ମୋର ଚନ୍ଦ୍ରପୁତ୍ରା ଭାଙ୍ଗିଗଲା । କହିଲି, କାଳିକ ଯିବା

ଛୁବ ମହଲରେ କୁମାରପ୍ପା ମୋର ଘନସ୍ତ ମିତ୍ର ।
ସେ ମହାଶୂରରୁ ଅସିଛି—ଭଲ ବେହୁଲ ବଜାଇ ଜାଣେ । ମୁଁ
ତା' ଶିଖିଥାଏ ବେହୁଲ । ସେହି ନିଃସଙ୍ଗରେ ମୋ ହାତ ଧରି
କହିଲ, ଆସ ଥରେ ବୁଲି ଆସିବା; ସଦାବେଳେ କଣ ଗୋଟାଏ
କବିତା ଲେଖାରେ ମୁଁ ପରି ବସି ଦିନ କାଟୁଛି ।

ମାନିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । କହିଲି, ବୁଲ

ସେ ମୋର ବେଶ-ପ୍ରସାଧନ ପ୍ରତି ଚାହିଁ ହସିଲା, କହିଲା,
କ'ଣ ଗୋଟାଏ ପାଗଳଙ୍କ ପରି ବାହାରୁଛି; ବଡ଼ ଘର ପିଲାର
ଏ ବେଶ ଦେଖିଲେ ଲୋକେ କ'ଣ ଭାବିବେ ?

ମୁଁ କଥାକୁ ଉଠାଇ ଦେଇ କହିଲି, ବୁଲ୍ ବୁଲ୍,
ଆମକୁ ଦେଖିବା ଲୋକ ଏଇଠି କେନ୍ଦ୍ର ନାହାନ୍ତି—

°

ଭଗ୍ନ ହୃଦୟକୁ ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ରରେ ବହନ କରି ବୀଣାର
ରୁଲି ଚଳଣ ବଦଳି ଯାଇଛି ।

ଆମ ଘରକୁ ଆଉ ସେ ପୂର୍ବ ପରି ବାରମ୍ବାର ଆସୁ-
ନାହିଁ । କେବେ କିମ୍ପିତି ଅହେତୁକ ଭାବରେ ଲୋକ ଲୋଚନକୁ
ଦେଖାଇ ହେବା ପାଇଁ ଆସେ । ଆସେ, ମାରବ ଭାବରେ ବନ୍ଦେ,
ଦେଖେ ଯାହା କିଛି, ପୁଣି ମାରବ ଭାବରେ ତଳକୁ ଚାହିଁ ଚାହିଁ
ରୁଲିଯାଏ । ମୁହଁରେ ହସ ନଥାଏ, ଆଖିରେ ଜ୍ୟୋତି ନଥାଏ,
ଦେହରେ କମ୍ପନ ନଥାଏ । ବୀଣାର ଏଇ ବିରହକୁ ବୁଝି
ନପାରି ସୁମ ମୋ ପାଖକୁ ଲେଖିଥିଲା, ବୀଣା ଅପା କେବେ
କେବେ ଆମ ଘରକୁ ଆସନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଆଉ ମୋ ସହିତ ହସ
ଖେଳ କରୁ ନାହାନ୍ତି । ମତେ ଦେଖି କହନ୍ତି ନନା ପାଖକୁ

ଚିଠି ଲେଖିଲେ ମୋ ନାରେ ପଦେ ଲେଖି ଦେଇ ଥିବୁ ।
ଏତିକରେ ମୋ ସହୃଦ ତାଙ୍କର କଥା ଶେଷ । ମୁଁ କଣ
ଦୋଷ କଲିସେ ମୋ ସାଥରେ କଥା ହେଉ ନାହିଁନା ?

ଭଉଣି ଠାରୁ ସ୍ନେହ ଭରା ପଥ । ବୀଣାର ମନୋବୃତ୍ତିକୁ
ନିଜ ରୀତିରେ ବୁଝି ସୁମ ଲେଖେ ମୋ ପାଖକୁ ଚିଠି —ଦୁଇ
ମାସ ତଳେ ବୀଣା ଥରେ ଆମ ଘରକୁ ଆସି ମୋର ସେଇ
ପରିଚୟ ସ୍ବତନ୍ତ୍ର ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଭିତରେ ଗୋଡ଼ ପକାଇ ଥିଲା ।
ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ଥିବା ଆର୍କୋ ଫ୍ରେମ ଭିତର ଫୋଟଟିକୁ ବାହାର
କରି ଦେଇ ଯାଇଥିଲା । ତାର ଏ ଚୌପଟ ବୃତ୍ତି ଦେଖି ସୁମ
ହସିଲା । ସେ ମିନତିଭରା କଣ୍ଠରେ କହିଥିଲା, କହିବୁନିଟି,
ସୁମ —

ସେଦିନ ଶୁଭ୍ର ଅପରାହ୍ନ । ଶୁଭ୍ରମନ୍ଦ୍ୟ ଆୟାରଙ୍କ କବିତା
କ୍ଲାସ । ଅକ୍ସଫର୍ଡ୍ ବିଶ୍ବବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରାଚୀନ ଡକ୍ଟର୍ ଉପାଧି-
ଧାରୀ—ଶାନ୍ତଶୀଳ ଭକ୍ତିଭାଜନ ଅଧ୍ୟାପକ । ଆଉ ଏ ସାଧୁ ସ୍ବଭାବ
ଗୁରୁଙ୍କ ଆଖିରେ ଧୂଳି ମାରି ଶିଷ୍ୟମାନେ କ୍ଲାସରୁ ଖସି ପଳାନ୍ତି ।
ଏ ଭଳି କେତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେଖି ଦେଖି ସେ ବୁଢ଼ା ପାଲଟି
ଗଲେଣି ।

ମୁଁ ସେତେବେଳେ ଯେଉଁ ଭଳି *Il'penseroso*
ପାଲଟି ଯାଇଥିଲି, ସେଥିରେ ତାଙ୍କର ସେଇ କବିତା ବିଶ୍ଳେଷଣ
ଶୁଣିବା ପାଇଁ ମୋର ସହିଷ୍ଣୁତା ନଥିଲା । ହୋଷ୍ଟେଲକୁ ଫେରିବା,

ପୋଷ୍ଟ ପିଅନ୍ ମୋ ହାତରେ ଗୋଟିଏ କଉର ବଢ଼ାଇଦେଲା । ମୁଁ ଆସୁଥିଲି ଟ୍ରିକେଟ୍ ପଡ଼ିଆ ବାଟରେ । କା'ର ଏ ହସ୍ତାକ୍ଷର ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସୁମର ତ ନୁହେଁ । ଅପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷିତ ଭାବରେ ତର ଦେଖିଲି ଉପରେ ସଂବୋଧନର ପ୍ରଥମ ସ୍ଥାନଟି ଶୂନ୍ୟ ପଡ଼ିଛି । ଲିପିର ପୃଷ୍ଠା ଲେଉଟାଇ ଦେଖେ ତଳେ ଲେଖାଅଛି ‘ତମର ଭ୍ରାତୃବୀଣା’ । ବାଣୀର କୋମଳ କର ଅକ୍ତିତ ପ୍ରଣୟ ପଦ ଏ ! ବିଶ୍ୱାସ କରି ହେଲାଣି । ସେ ମୋର ଠିକଣା ପାଇଲ କିପରି ? ତାକୁ ଦେଲା କିଏ ?

ପ୍ରଣାମ,

ତମେ ଏକଦା ତାଙ୍କ ଆନକୁ ପ୍ରାୟ ସାତ ଆଠ ମାସ ହେଲାଣି । ଅଗ୍ରେ ଆସିନ କି ଚିଠି ଖଣ୍ଡେ ବି ଦେଇନ । ସ୍ନେହ ପାଇଁ ସିନା ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥିଲ ଚିଠି ଦେଇ ବୋଲିତ ଆଉ କେବେ ମୋ ହାତରେ ହାତ ପକାଇ ପ୍ରମାଣ କରିନାହିଁ । ତମେ ମତେ ସତରେ ଭଲ ପାଇଛ କି ଛଳନା ଦେଖାଇଛ ସେକଥା ସବୁ ମୁଁ ଭାବୁନି । ମୁଁ ହୃଦୟ ଦେଇ ଭଲ ପାଇଛି ! ଏଇ ଭୃତ୍ତି ମୋର ଯଥେଷ୍ଟ । ମୋର ସ୍ନେହକୁ ଯେଉଁ ଭାବରେ ତମେ ନେଇ ଖେଳି ପଛେ ତାହା ଛଡ଼ାଇ ଆଣିବାର ଶକ୍ତି ମୋ ଠାରେ ଆଉ ନାହିଁ । ସୁଖରେ ସାହାଯ୍ୟ ହେବାପାଇଁ ସିନା ମତେ ଖୋଜୁଥିଲ ଦୁଃଖରେ କଣ ସମସ୍ତେଗୀ ହେବାକୁ ଲେଉଟି । ସ୍ନେହର ସ୍ୱରୂପକୁ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ କଥା ପଡ଼ିଲେ ମତେ

ସହଧର୍ମିଣୀର ଅର୍ଥ ବୁଝାଉଥିଲ । ତାର ଅର୍ଥ ବୁଝିବ । ମୁଁ ନାଶ୍ଟା,
ଅବଳା, ଅବବାହତା । ମୋର ଯାହାକିଛି ମାନସଯ୍ୟାତାକୁ
ଦାଣ୍ଡରେ ପକାଇ ଦେବି ଦେବ । କିନ୍ତୁ ତମେ ପୁରୁଷ ହୋଇ
ଦେବନୀ ! ତମର ଠିକଣାଟା ମୁଁ କପରି ଭାବରେ ପାଇବି ତାହା
ତମେ ବୁଝି ପାରିବନ । ଭୀରୁର ଭୟକୁ ପୁଣି, କୁଳ-
ଶୀଳାର ଲଜ୍ଜାକୁ ଏଡ଼ି ସୁମଠାରୁ ମୁଁ ପାଇବି । କହୁବ ସୁମତ
ଆପଣା ଘରର ପିଲାଟା, ତା ପାଖରେ ଏ ଲଜ୍ଜା ଭୟ କାହିଁକି ?
କିନ୍ତୁ ମୁଁ ପୁରୁଷ ନୁହେଁ, ସ୍ତ୍ରୀ । ମୁଁ ସ୍ତ୍ରୀ କି ପୁରୁଷ ତମେ ଜାଣି-
ନାହିଁ । ଭାବିବ ଜଣେ ମାଟିର ପିତୁଳା ।

* * * *

ତମେ ଶୁଣି ଶୁଣି ହେବନ ନା ମୁଁ ଜାଣିନି । ତଥାପି
ଲେଖୁଛି ମୁଁ ଆଉ ବାବା ମାୟାଜ ଯାଉରୁ । ଆଲ ଇଣ୍ଡିଆ
ରେଡ଼ିଓରେ ବୀଣାରେ ଗାଇବାକୁ ମତେ ଜାକର ଆସିବ ।
ରେଡ଼ିଓ ଲୋକେ ତାଙ୍କ କେମ୍ପରେ ବୁରି ମାସ ତଳେ ଆସି
ମୋର ଗୀତ ଶୁଣି ଯାଇଥିଲେ । ୧୮ । ୮ । ୪୨ ରେ ମୋର
ପ୍ରୋଗ୍ରାମ୍ ଅଛି । ଆମେ ଗୋଟିଏ ତାରିଖ ମେଲ୍‌ରେ ବାହାରି
ସତରରେ ପହଞ୍ଚୁରୁ । ଯଦି ଯୋଗ ଥିବ ଦେଖିବ । ପ୍ରଣାମ ।

ଦୋଷ ଥିଲେ କ୍ଷମା କରିବ ।

ଇତି

ତମର

ଭଣ୍ଡା ବୀଣା ।

ବୀଣାର ସ୍ୱେଦାକ୍ତିତ ଲିପି ପାଇ ହୃଦୟ ଅସୀମ
ଆନନ୍ଦରେ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ପଡ଼ିଲା । ତାର ନିଷ୍ଠୁର ବାଣୀ ମଧ୍ୟ ସନ୍ତୋଷ
ଦେଲା । ସେତେ ଆଉ ନିଷ୍ଠୁରତା ନୁହେଁ, ଅଭିମାନ । ପ୍ରଣୟର
ଆବେଶରେ, ବିରହର ଉତ୍ସାହରେ ସେ ମତେ ଗାଳି ଦେଇଛି ।
ସେଥିରେ ତାର ଅଶୁମାନ୍ଦ ଦୋଷ ନାହିଁ । ପ୍ରଣୟିନୀ ଠାରୁ ଗାଳି
ଶୁଣିବା ଅପମାନର ବିଷୟ ନୁହେଁ । ସେ ଯାହା ଲେଖିଛି ଅକ୍ଷରେ
ଅକ୍ଷରେ ସତ୍ୟ । ନାଗର ମହତ୍ ଆଦର୍ଶ, କୁଳ ସମ୍ମାନ ମୁଁ ବୁଝି-
ପାରି ନଥିଲି । କିନ୍ତୁ—ଯଦି ମୋର ପତ୍ନୀ ଶକ୍ତିଙ୍କ ଗିରିଧରବାବୁଙ୍କ
ହାତରେ ପଡ଼େ ? ନା, ବୀଣା ବୁଝି ପାରିନି, ସେ ମତେ ଭୁଲ
ବୁଝିଛି । ସେ ମୋର ସ୍ନେହକୁ ହିମେ ଦୂରେଇ ନେବାକୁ ଏ
ସେକୁବଳ ବାନ୍ଧୁଛି ।

ନା, ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ ଯେ ବୀଣା ମତେ
ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବାର ଉପାୟ ଗଢ଼ି ଏ ଭଳି ଚିଠି ଦେଇଛି ।

ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଭିତରେ ବସି ଅନେକ ବେଳ ଚାଲି ଗଲାଣି ।
ଅଥଚ ଜାଣି ପାରିନାହିଁ ମୁଁ ଘର ଭିତରେ । ଲୋକ ହସା କଥା ।
ତଥାପି ଲୋକ ହସାକୁ ମୁଁ ଡରେନାହିଁ ।

ମନ ଉଦ୍‌ବିଗ୍ନ ହୋଇ ଉଠୁଥିଲା । ହୃଦୟ ଭାବନାର
ଉତ୍ତଳ ତରଙ୍ଗରେ ବିଶୋଭିତ ହୋଇ ପଡ଼ୁଥିଲା । ଝରକା ବାଟେ
ଧୀରେ ବହିଆସିଲା ମଳୟ ସମୀର — ମୋର ତପ୍ତ ଗଣ୍ଡିକୁ ଶୁଣି-
କରି ହୃଦୟରେ ଆଖିଦେଲା ସ୍ନିଗ୍ଧ ଶୀତଳତା । ସେଥିରେ
ଆସ୍ତସ୍ତ ହୋଇ ମୁଁ ଧଇଲି ଲେଖନୀ—

ସେଣ୍ଟ୍ରାଲ୍ ସ୍ଟୋପନ୍‌ର ମୁଦ୍ରଣସ୍ଥ ପ୍ଲାଟ୍‌ଫାରମ୍ ଉପରେ
 ଷ୍ଟୁଡିଓଜନକ ପାଦ ପକାଇ ମୁଁ ମାରୁଥିଲି ଟଙ୍କା । ହାତରେ
 Film India—

ବଂଶୀ ନିନାଦରେ ଚମକି ଦେଖିଲି କଲିକତା ଡାକ
 ଗାଡ଼ ଛୁଟି ଆସୁଛି । ବୋଧହୁଏ ବେସିନ୍ ବ୍ରଜ୍ଜ ଗୁଡ଼ି ମିନିଟେ
 କି ଦୁଇ ମିନିଟ ହେବ । ଜନତା ଉପରେ ସତର୍କତା ଆସିଗଲା ।
 ସମସ୍ତେ ସଜବାଜ ହୋଇ ଛୁଆଡ଼େଲେ ।

ଗାଡ଼ ଆସି ସ୍ଟେଟ୍ ଫାରମ୍‌ରେ ଛୁଟି ଦେଲା — ଦଶଟା
 ପଞ୍ଚମ୍‌ଲଣିରେ । ବରୁବାନ୍ଧବ ଯାଣିଲୁ ସ୍ବାଗତ କରିବା
 ପାଇଁ ସଜ୍ଜନ କରି ବୁଲିଲେ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ । ସେଥିରେ ପୁଣି ବେଶ
 ପରିପାଟୀର ଆଡମ୍ବର ଯୁଗ । ଭିଲ୍ ପାଇକାମା ଉପରେ ପତଳା

ଲଲ୍ଲଟି ଗଳାଇ ଦେଇଥିଲା । ଜନ ନୟନକୁ ଆକର୍ଷଣ କରିବା ମୋର ସୌଖୀନତାର ବାହାରେ । ସରଳତା ଭିତରେ ସୁନ୍ଦରକୁ ପ୍ରକାଶ କରିବା ମୋର ଅଭିଳାଷ ।

କେନ୍ଦ୍ର ଜଣେ ଆସି ଜୋରରେ ପେଲି ଦେଲା । ତଥାପି ମନେ ହେଲା ସେ ଲୋକଟା ବଳହୀନ । କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷର ଯୁବକ ମୁଁ । ପାଞ୍ଚ ଫୁଟ ସାତ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବା । ଗାଡ଼ି ଉପରେ ହାତ ଭରା ଦେଇ ରକ୍ଷା ପାଇଗଲି । ମୋର ଅସାବଧାନତା ଭିତରେ ଲାଲ୍‌ଟର ପଣା ପୋକେଟ୍‌କୁ ବ୍ଲେଜ୍‌ରେ କାଟି ପାର୍ସ୍‌ଟିକୁ କିଏ ତମ୍ପିଟ୍ କରିବ । ବଡ଼ ବଡ଼ ସହରରେ ଏଭଳି ପିକ୍‌ପୋକେଟିଂ ହୁଏ, ମୁଁ ଜାଣେ, ତଥାପି—ପୋଲିସ୍ ରିପୋର୍ଟ — ନା — ଗିର-ଧରବାବୁକୁ ଖୋଜିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଗାଡ଼ର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚାଲି ତଥାପି କାହିଁ ଦେଖି-ପାରିଲି ନାହିଁ । ପୁଣି ଆସିଲି ଇଞ୍ଜିନ୍ ଯାଏଁ । ଆସି ନାହାନ୍ତି ସେ ! ତେବେ ଶାଶୁ କ'ଣ ମୋତେ ଉପହାସ କରିବା ପାଇଁ ଚିଠି ଲେଖିଥିଲା ? ଗୋଟାଏ ହତାଶା ଆସିଲା, ଆଉ ତା ସଙ୍ଗେ ଶାଶୁ ପ୍ରତି ଆସିଲା ହୋଧ ।

ପରଜୟକୁ ଗ୍ରହଣ କରି ହୋଷ୍ଟେଲ୍‌କୁ ଫେରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଟେକ୍ସି ଉଠା ଦେବାପାଇଁ ପଇସାଟିଏ ନାହିଁ । କୁମାରପାଲୁ ଅନୁରୋଧ କରି କହିଲି, କୋଡ଼ିଏଟି ଟଙ୍କା ଦେଇ-ଥାଅ

— ବନ୍ଧାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ —

ସେ ଦେଲା । ଟେକ୍ସିବାଲା ହାତରେ ଦଶଟି ଟଙ୍କା
ପ୍ରେମ କଲି ।

କୁମାରପ୍ରାୟ ଚାରିଟି, କୁଆଡ଼େ ଯାଇଥିଲା ?

ମେଣ୍ଟାଲକୁ ଯାଇଥିଲା, ସେଇଠି ମୋର ପାର୍ସି କିଏ
ମାରି ନେଇଗଲା । ତମର ଟଙ୍କା କାଲି ଫେରାଇ ଦେବ । ଅସୁସ୍ଥ
ବୋଧକରି କହିଲା ।

ସେ ଚାପ୍ ଜଷ୍ଟିସ୍ ଫୁଲ । କହିଲା, ହଁ, ସେଥିରେ
କ'ଣ ଅଛି ? ଆଉ ତମେ ସେଣ୍ଟାଲକୁ କି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯାଇଥିଲା ?

ମୋର ଜଣେ ବନ୍ଧୁ ଆସିବାର ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ସେ
ଆସି ନାହାନ୍ତି ।

ଠକ୍କର ମତେ, ସେ ମୁରୁକି ହସି କହିଲା ।

ନା

ସେ ଆଉ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ । ଖୋଲି ତା' ମନ
କଥା ଜାଣିବା ପାଇଁ ମୋ ସହିତ ତାର ଦଳିତା ସେତେଦୂର
ଅଗ୍ରଗତି ହୋଇ ନଥିଲା ।

ସକାଳୁ ମୋର ସ୍ୱପ୍ନ କଷକୁ ଯାଇ ଖଣ୍ଡିଏ ଚିଠି
ଲେଖିବା ପାଇଁ ବସିଲା । ସ୍ୱପ୍ନାଧିନ ? ପ୍ରାଣର—ବୋଲି ଡାକିବା
ପାଇଁ ଦୃଶ୍ୟ ଜାତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ସେଇ ସମ୍ପ୍ରାଧିନ ନଦେଇ
ପକ୍ଷ ଲେଖା ଆରମ୍ଭ କରିବାକୁ ମୋର ମନ ଯେପରି ଅନୁମତ
ଦେଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ଛଳନାମୟୀ ବୋଲି ଆରମ୍ଭ କରିବ ?

ପ୍ରାଣର ସ୍ତବ୍ଧ ବସ୍ତୁ ରହିଥିଲା । ଲେଖି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଏଇ ସ୍ୱପ୍ନର ଭିତରେ ଅନୁଭବ କଲି ବିଷାକ୍ତ ଜ୍ୱାଳା । ଆଉ ଚିଠି ଲେଖି ପାରିଲି ନାହିଁ ।

ଦୟାଏ ବାଜିଲା । ପୂଜାରୀ ଆଣି ଥୋଇଲା ଭୋଜନ ଥାଳା । ସେ ଫେରି ଯାଉ ଯାଉ ଡାକିଲା, ମାଣି ।

ସେ ଧୂଳି ବୁଲାଇ ତାମିଲ୍ ଭାଷାରେ କହିଲା, ଏନ୍ନା

ଟଙ୍କାକଥା ନୋଟ୍ ତନୋଟି ଦେଇ, ସିଗାରେଟ୍ କେପ୍-
ଟ୍ଟୁନ୍ ଟିନ୍ ହାତରେ ଅଭିନୟ ଦେଖାଇ ଆଣିବା ପାଇଁ କହିଲା ।

ସେ ଯାଉ ଯାଉ ଫେରି ତେଲୁଗୁ ଭାଷାରେ ପଚାରିଲା,
ଆଗ୍ଗିପେଟ୍ଟି ?

ଉଦ ଉଦ କହି ନିଆପେଡ଼ିଟିକୁ ଖଜ ଖଜ କରି
ଦେଖାଇଦେଲା ! ସେ ଚାଲିଗଲା ।

ଟେବୁଲ ଉପରେ ଗୋଡ଼ରେ ଗୋଡ଼କୁ ଥୋଇ
ଚୌକିରେ ଦୁବଳ ଦେହକୁ ଆଉଁସାଇ ଦେଇଥିଲା । ଦୁଇ ହାତର
ଛଦତ ମୁଠାଉପରେ ଥୋଡ଼ିକୁ ରଖି ସୂର୍ଯ୍ୟର ଭାସୁରତା ପ୍ରତି ଚାହିଁ
ରହିଥିଲା ।

କୁମାରପ୍ପା ମୋର ସ୍ମର ଉପରେ ହାତକୁ ଅବକିତ
ଭାବରେ ପକାଇ କହିଲା, What Mr. Brojendro ! you
are so contemplative in the truest sense.

ମୋର ନା ବ୍ରଜେନ୍ଦ୍ର ଚନ୍ଦ୍ର, ଆଉ ବାପ ମା ଡାକନ୍ତି

ଫ୍ରେଡ୍ ବୋଲି । ହୃଦୟ ଭାବନାକୁ ଲୁଚାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
ଚମକି ପଡ଼ି କହିଲି, No, no, nothing of that sort.

ସେ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଜାଣେନି କି ମୁଁ କନ୍ନଡ଼ ଭାଷା
ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ । ଆମ ଦୁହେଁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆଳାପ ହେଉଥାଏ
କେବଳ ଇଂରେଜୀରେ । ଉଦ୍ରାହର ପିଲା ସେ । ଶାନ୍ତ ଓ
ବୁଦ୍ଧିମାନ ବି । ବଡ଼ ବଡ଼ିଆ ମନୋବୃତ୍ତି ତା ଠାରେ ନାହିଁ ।
ଶ୍ରୀବନ୍ତ ଓ ନମ୍ର ଭାବପୂର୍ଣ୍ଣ । କହିଲା, ଦୁଇଟା ବାଜିଲାଣି, ଆଉ
ଲାଞ୍ଚ ନେବ କେତେବେଳକୁ ?

ହସି ଦେଇ କହିଲି, ଦେହଟା କମିତ ଖରାପ ଲାଗୁଛି,
ନ ଖାଇଲେ ଟିକିଏ ଉଶ୍ମାସ ଲାଗିବ ।

ମୋ ସହିତ କୌଣସି ଯୁକ୍ତି ଚର୍ଚ୍ଚା କରି ମନ କଥା
ବିତର୍କକୁ ସେ ରୁହେଁନାହିଁ । ଅସଲଗ୍ନ ପ୍ରଶ୍ନ ଛଳରେ
କୌଣସି ମାର୍ଗରେ ଆଳାପକୁ ସେ ଯେପରି ସଲଗ୍ନ କରି ଆଣେ,
ତାହା ବାସ୍ତବିକ ରୂପର ପରିରୂପକ । ଅନ୍ୟ ବିଷୟର
ଅବତାରଣା କରି କହିଲା, ଆଗ୍ନି, ଆଜି ଚମ ରେଡ଼ିଓଟା ଗୁମାନ
କରିବ କିଆଁ ?

ଏ ପ୍ରଶ୍ନ କାହିଁକି ? ବୁଝି ହେଲାନି । କହିଲି, ଏ
ମଧ୍ୟାହ୍ନ ପ୍ରୋଗ୍ରାମ ଗୁଡ଼ାକ ନିହାତି ବାଜେ, କେବଳ ରେକାର୍ଡ
ଆଉ ଆର୍ଡ଼ ରେଡ଼ ଆର୍ଟିଷ୍ଟଙ୍କ କାନ୍ଦୁଣୀ ଛଡ଼ା କିଛି ନୁହେଁ ।

ନା, ନା, ମୁଁ ସେ ହସାବରେ କହୁନି; କହୁଛି ସାଡ଼େ

ଦୁଇରେ ଆଜି ତମ ଜାତିର କେହି ଜଣେ ନାହିଁକି ବୀଣା
ସମେତ କଣ ସଙ୍ଗୀତ ଅଛି । ସେଇ ପ୍ରୋଗ୍ରାମକୁ କାଳେ ତମେ
ଶୁଣିବାକୁ ଛାଡ଼ିନିଦେବ ବୋଲି । ତହିଁ ଟିକିଏ ମରବ
ହୋଇ କହିଲା, ନିଜ ଜାତିର ସମ୍ମାନ ଶୁଣିଲେ ଆନନ୍ଦ ପାଇବା
ସ୍ବାଭାବିକ ନୁହେଁକି ?

ନାହିଁ !

ହଁ —

ନା କଣ ?

ସେ ଟିକିଏ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇ କହିଲା, ଭୁଲିଗଲି,
ଲିଷ୍ଟନାର୍ଟକୁ ଆଣେ । ସେ ଉଠି ବହି ଆଣିବା ପାଇଁ ଗଲା ।

ତା'ର ଭିତରୁ ବାଣୀର ଫୋଟଟିକୁ ଦେଖିଲି । ତା'ର
ରୂପ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ବରହ ତାଜନାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ହୋଇ ଯାଇଥିବ !
ତାର ସେଇ ଅଧର ପ୍ରାନ୍ତର ଇଷତ୍ ହାସ, ଶଞ୍ଜରୀଟ ନେସ
ଯୁଗ୍ମର କମ୍ପ ରୂପାଣୀ, ପଦ୍ମାନନର ଗାନ୍ଧ ଜ୍ୟୋତି, ସବୁ ମଞ୍ଜୁଳ
ଯାଇଥିବ । ହାୟ ଅଭାଗିନୀ !

କୁମାରପ୍ରସାଦ ଟେବୁଲ୍ ଉପରେ ବସିତାକୁ ଥୋଇ କହିଲା,
× × ବୀଣାବଳାସିନୀ ଦେବୀ ।

ପୋକେଟ ଭିତରେ ଫୋଟଟିକୁ ଲୁଚାଇ ଦେଲି । ପୋଥି
ପଢ଼ି ଦେଖିଲି ଗାନ୍ଧେ ଦୁଇ ଠାରୁ ତଳଟା ଯାଏ ବୀଣାର
ସଙ୍ଗୀତ କାପଟିଏ ନାହିଁ । କହିଲି, କିନ୍ତୁ ସେତ ଆସି ନାହାନ୍ତି ।

—ବନ୍ୟାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ—

ବୀଣାକୁ ମାନ୍ୟ ଦେଇ କୁମାରପ୍ପା ଠାରେ କହିବାକୁ ଯିଲେ ।

ତମେ ଜାଣିଲ କିପରି ?

ଗତକାଲି ତାଙ୍କର ବାପଙ୍କୁ ତାର ପାଇଥିଲା, କିନ୍ତୁ ଆଜି ସ୍ତେସନରେ ସେମାନଙ୍କୁ ଖୋଜି ପାଇଲ ନାହିଁ । ବୋଧହୁଏ କେନ୍ଦସେଲ୍ କରିଥିବେ ।

ଆସ୍ତ୍ର ରେଡ଼ିଓଟା ଟ୍ୟୁନ୍ କର, ସେ ଆସିବନ୍ତି କି ନାହିଁ ଜଣା ପଡ଼ିଯିବ — କହିଲା କୁମାରପ୍ପା ।

ଫୁଲର ଉପାୟ ଦେଖାଇଦେଲା ମୋତେ । ତଥାପି ଅସହ୍ୟ ମନେ ହେଲା । ନିଜେ ଟୋକି ଖୋଜି ହତାଶରେ ଫେରି ଆସିବ । ଅପଣା ଚକ୍ଷୁକୁ ଅବିଶ୍ୱାସ କିପରି କରିବ ?

କୁମାରପ୍ପା ରେଡ଼ିଓ ଟ୍ୟୁନ୍ କରି ଦେଲା । ଠିକ୍ ସେତେବେଳେ ତଳବିହର ବିଶ୍ୱାସ ଅଭିମତ ତ୍ୟାଗରାଜ ଭଗାବତାରଙ୍କ ତାମିଲ୍ ରେକର୍ଡ୍ ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହେଉଥିଲା । ଭାଷାଟା କଡ଼ ମଡ଼ ହେଲେ ବି ଧ୍ୟାପ୍ରଦାୟିକତାର ଯେଉଁ ଗୌରବ ତାମିଲ୍ ସଙ୍ଗୀତରେ ଅଛି ତାହା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଭାଷାରେ ନାହିଁ । ମୁଁ ବେଶ୍ ଉପଲବ୍ଧ କଲି ସେଇ ଗାନ-ନୈଋତ୍ୟକୁ !

ଏତେ ବେଳ ଯାଏ ଆପଣମାନେ ତ୍ୟାଗରାଜ ଭଗାବତାରଙ୍କ ରେକର୍ଡ୍ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିଲେ— ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ହେଲା ବେତାର କେନ୍ଦ୍ର ।

ସବୁ ଦେଖିଲି ସାତେ ଦୁଇ ।

ମିନଟ୍ ପରେ ଶୁଭଲ, ଶାଶାବଳାସିନୀ ଦେଖା—
ଗଣା ସହଚ କଣ୍ଠ ସଂଗୀତ । ସଂଜୀତା ଶାସ୍ତ୍ରୀ ଜ୍ଞାନାମ୍ବୁ, ରାଗାମ୍ବୁ
ମୁଖାରି, ଆଦିତ୍ୟ, ତ୍ୟାଗରାଜଙ୍କ ସାହଚ୍ୟ ।

କୁମାରପ୍ପା ପାଟିକଲ, ଏଇତ ସେ ଆସିଛନ୍ତି !

ତାନାୟୁର ସୃଷ୍ଟି ଧୀରେ ବାଜି ଉଠିଲା । ତଥାପି
ବିଶ୍ୱାସ କରି ପାରିଲି ନାହିଁ । ଗଣା କଣ୍ଠ ଫିଟାଇ ଅଳ୍ପ
ସମୟ ଯାଏ ସୃଷ୍ଟି ସହଚ ମେଲ କଲ । ତହୁଁ ଗାଇଲା ।

ଅନ୍ତରର ଉଦ୍‌ବେଗକୁ ରୂପି ଧରି କହିଲି, ହଁ ସେ
ଆସିଛନ୍ତି—

ଏଇଲାଙ୍ଗ ବେତାର କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଗଲେ ତମେ ସହଜରେ
ଦେଖି ପାରିବ—

ଆଜ୍ଞା, ଯାଏଁ କହି ଚାଲିଲୁ ଉଠିଲି ।

କଉଁଠି ଜାଣିରତ ?

ଟେକ୍ସି ନେଇଯିବ ଯେ ।

ଏଗ୍‌ମୋରରେ—

ଓ, ସେଇ ହଲଦିଆ କୋଠାଟା । ଆଗରେ ଗୋଟାଏ
ଫୁଟ୍‌ବାଲ୍ ଖେଳ ପଡ଼ିଆ—

ହଁ, ହଁ, ସେଇ କୋଠାଟା ହସି ହସି କହିଲା
କୁମାରପ୍ପା ।

•

ଢେକୁସି ଯାଇ ପୋଟିକରେ ଠିଆ ହେଲା ।
ସୁପ୍ରଭାତର ନିକଟକୁ ଆସିଲେ । କହିଲ, ବୋଧହୁଏ ବର୍ତ୍ତମାନ
ବାଣାବିଳାସିନୀ ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରୋଗ୍ରାମ ପ୍ରଚାରଣ ହେଉଛି—

ହଁ—

ତାଙ୍କ ସହିତ ଟିକିଏ ସାକ୍ଷାତ ହୋଇ ପାରିବ ?

ଅପେକ୍ଷା ମନ୍ଦିରରେ ବସିବା ପାଇଁ କହିଲେ । ସେତେ
ବେଳେ ବୀଣା ଗାଉଥାଏ ଶ୍ରୀମନୋହର ରାଗର ମାନସା ଶ୍ରୀ
ରାମାୟଣ କୃତଟି । ଗାନ ଭଙ୍ଗୀର ଛନ୍ଦେ ଛନ୍ଦେ ଯେଉଁ
ରସ—ଲହରୀ ଖେଳି ଉଠୁଥିଲା, ମନେ ହେଲା ତାହା ଚିତ୍ତ—
ବୃତ୍ତି ଜାତ, ଯତ୍ନ—ଜନିତ ନୁହେଁ ।

ଅନୁଭବ ବିନା ଜଗତର କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରଦର୍ଶନରେ ଦକ୍ଷତା ପ୍ରତୀକ୍ଷା ଅସାଧ୍ୟ । କାଗଜ ପୂଲ୍ଲ ଓ ବନ ପୂଲ୍ଲ ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ଭିତରେ କେଉଁଟି ନୈସର୍ଗିକ, କେଉଁଟି ବ୍ୟାଜ ଆମେ ସହଜରେ ଜାଣିପାରୁ । ପ୍ରତିଭା ନଥାଇ ସାଧନା କୃତ୍ତିମ ସଫଳ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଗୌରବାନ୍ୱିତ ହେବନାହିଁ । ପଦ୍ମର ବର୍ଷର କିଶୋରୀ ଖଣି ସେତେବେଳେ ଯେଉଁ ସଙ୍ଗୀତ-ଶ୍ରୀ ପରଶୁଥିଲ ବାସ୍ତବିକ ତାହା ଅତୁଳନୀୟ । ତା ସହିତ ନିବିଡ଼ ସଫର୍କ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ଭଲ ଶ୍ରବଣେ ତାଠାରୁ ଗୀତ ଶୁଣିବାର ଅବଦାନ ପାଇ ନଥିଲ । ସଙ୍ଗୀତ-ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଖାସ୍ ଏତେ ଦୂର ପ୍ରଗତିଶୀଳନ ହୋଇଛି, ତାହା ଦେଖି ମୁଁ ଅବାକ ହେଲି, ଅପୂର୍ବ ଗୌରବ ଅନୁଭବ କଲି ।

ବେତାର ନିବନ୍ଧ ଶେଷହେଲା । ଗିରିଧରବାବୁ ଶ୍ଵେତ ଉଲଟୁ ବାହାରିଲେ । ଉଠି ନମସ୍କାର କଲ ବେଳକୁ ଖଣି ମତେ ପ୍ରଣାମ କରି ଯାରିଲାଣି । ଗିରିଧରବାବୁ ମୋର ଭ୍ରମ ଉପରେ ହାତ ଆପି କହିଲେ, କି ହୋଇ ଯେତେବେଳେ ? ମୋର ତାର ପାଇନ ?

ଶ୍ଵେତନରେ ଖୋଜି ଖୋଜି ଦେଖି ପାରିଲି ନାହିଁତ —

କୁଆଡ଼େ ବାଟବଣା ହୋଇ ଯାଇଥିବ — ମୋ ସହିତ ତାଙ୍କର ଏ ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ହାସ୍ୟ ମୁଁ ଜାଣେ । ଖଣିକୁ କହିଲି, ବେଗ୍ ଗାଉଁଛୁ ବୀଣା । ତୋର ଏ ଭଲ ଗାନ ମୁଁ କେବେ

ଶୁଣି ନଥିଲି —

ସହାସ୍ୟ ମୁଖରେ ସେ କିଛି କହିଲା ନାହିଁ ।

ଅଣିକିଆ ରେଭେନ୍ସା ସ୍ଥେମ୍ ଉପରେ ଦସ୍ତଖତ କରି
ସେ ଯାଇଲା ଶକ୍ତି ଏ ଅଣି ଟଙ୍କିଆ ଚେକ୍ । ମୁଁ ଟେକ୍ସିକୁ
ବିଦା କରି ତାଙ୍କ ଟେକ୍ସିରେ ବସିଲି । ଗାଢ଼ ରୁଲିଲି ।

ପରୁରିଲି, ଫେର୍ ତୋର ପ୍ରୋଗ୍ରାମ୍ ଅଛି ?

୨୮-୧୦-୪୨ ରେ ଅଛି ବୋଧ ହୁଏ

ଗିରିଧର ବାବୁ କହିଲେ ଆସ୍ତ୍ର ଫ୍ରେଡ୍, କେତେ ବ୍ୟୁଞ୍ଜ
ସହିତ ମୋର ଦେଖା କରିବାର ଅଛି । ବୀଣା କହୁଥିଲା ମିଉ-
ଜିପ୍ସ, ଯୁ ଆଦି ଦେଖିବ ବୋଲି । ତମେ ଟିକିଏ ବୁଲି
ଆଣିବ ?

ମିଉଜିପ୍ସ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯାଇଥିବ । ଯୁ ଟା ଦେଖି
ଆସିଲେ ହେବ ।

ହଁ, ଯାହା ହେଉ, ଦେଖିବା ପାଇଁ ବୀଣା ଅଡ଼ିବ ଲଗା-
ଇତି । ଏଇଲଗେ କେତୋଟା ଜାଗା ଦେଖାଇ ଆଣ । କାଲି
ସକାଳୁ ବାକିତକ ବୁଲି ଆସିବ ।

ଗାଡ଼ ଟେକ୍ସି ସ୍ଥେଣ୍ଡ ଠାରେ ଠିଆ ହେଲା । ଗିରିଧର-
ବାବୁ ଅନ୍ୟ ଏକ ଟେକ୍ସି ଧଇଲେ । ଆମର ମୋଟର ରୁଲିଲା
ଯୁ ବିଗେ ।

ମିନିଟେ ଦୁଇ ମିନିଟ ରୁଲିଗଲା । ବୀଣାର ଏ ମାରବତା

କାହିଁକି ? କାହାରି ପାଖରେ ତାର ଏ ଅକୁହା ଅଭିମାନ ବୁଝି-
ପାରିଲା । କହିଲି, ବୀଣା ଭଲ ଅଛି ?

ଦେଖାର ଅଧ ଦଣ୍ଡା ପରେ କୁଶଳତା ପଚାରିଯାଉଛି ।
ହସ ସମ୍ଭାଳି ବୀଣା କହିଲା, ଯିମିତି ଦେଖୁ—

ସୁସ୍ଥତା ଉପରେ ସିନା ତମର ଆଶ୍ୱାସନା,—କଣ୍ଠରେ
ଥିଲା ବ୍ୟଥା ।

ଗୁମାନ ଦେଖାଇ ପ୍ରଣୟ ନେବା ପାଇଁ ସେ ରୁହେଁ ।
କହିଲି, ହଁ, ବୀଣା, ତମର ଅଣ୍ଟୁ ପାଇଁ ମୁଁ ଦାସୀ, କିନ୍ତୁ ପେଟ
ପାରିବି କିପରି ?

ଅହେତୁକ ଭାବରେ ମୋ ଜନ୍ମ ଉପରେ ହାତ ପକାଇ
ବୀଣା କହିଲା, କି ଚିଠି ଖଣ୍ଡେ ଦେଲେନି ?

ଯଦି ତମ ବାପ ହାତରେ ସେଇଟି ପଡ଼େ ?

ହଁ-ପଦଟି ଜେବଲ ତାର କଣ୍ଠରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା ।

ଗାଡ଼ି ଯିବା ପାଖରେ ପହଞ୍ଚିଲା ।

ଆଠ ବର୍ଷ ପରେ ମାୟାଜକୁ ବୀଣାର ଏ ଆଗମନ ।
ଲଳିତା ଦେବୀଙ୍କ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଗିରିଧର ବାବୁ ଯେଉଁ
ଛ' ଆଠ ମାସ ଥିଲେ, ସେଇ ସାତ ବର୍ଷର ପିଲା ସମୟରେ
ବୀଣା ମାୟାଜ ଦେଖିଥିଲା । ଆଜି ସେ ଏଇ ଉଚ୍ଚ ନାଗରିକତା
ଭିତରେ ବୁଲିବା ପାଇଁ ଯେପରି ସଫକୋତ ଅନୁଭବ କରୁଛି ।

ଦୁହେଁ ଗାଡ଼ିରୁ ଓହ୍ଲାଇ ବୁଲିଲୁ । ବୀଣା ରେଲିକର୍ଡ

—ବନ୍ଧାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ—

କେମେରା ଧରି ସ୍ନେହ କାଢ଼ି ବସିଲା । କେଉଁଠି ନୀଳ ମୟୂର
ଆନନ୍ଦରେ କଳାପ ବିସ୍ତାର କରି କେକା ଶବ୍ଦରେ ଉପବନ
ଉଛୁଳାଇ ଦେଉଛି; କେଉଁଠି ହଂସ ଦଳର କଳ କଳ ନିନାଦରେ
ପଙ୍କଜ ବିକସିତ ବିଶାଳ ପୁଷ୍ପକରିଣୀ ଧ୍ବଜର ଉଠୁଛି; କେଉଁଠି
ମଉଁ କରୀ ତାର କୋମଳ କରକୁ ପ୍ରେୟସୀର କପାଳ ଉପରେ
ଦକ୍ଷିଣ ସମୀର ଦୋଳାୟିତ ନୀଳୋତ୍ପଳ ସମ ଝୁଲାଇ ଆଶୁଛି ।

ବୀଣା ଦୁଇଟି ରଘୁନାଥକୁ ଶୁଦ୍ଧ ପକ୍ଷୀର ଫୋଟ ବାହାର
କରି ମୋ ଆଡ଼େ ଚାହିଁଲା । ମୁଁ ହସିଦେଲି । ତହୁଁ ସେ ମୋ
ହାତକୁ ଟାଣି ଧରି କହିଲା, ଆସ—

ଦୁହେଁ ଅନ୍ୟ ଏକ ଦୃଶ୍ୟ ଦେଖିବା ପାଇଁ ଚାଲିଲୁ ।
କ୍ଷଣ କାଳ ପରେ କହିଲା, ଆମ ଦୁହେଁକୁ ଦେଖି ଲୋକେ କ'ଣ
ଭାବୁଥିବେ ?

ଜନ-ନୟନର ଶଗଡ଼ାକୁ ଏଡ଼ି ଆମେ ଚାଲିବୁ ତରୁଣ-
ତରୁଣୀ—ଏ ଯେପରି ଆମ ଜୀବନର ସବୁ ପ୍ରଥମ ଯାତ୍ରା ।
ବୀଣାର କରପୁଟ ମୋ ହାତରେ ଛନ୍ଦିତ ଥିଲା । ଏତେ ଦିନର
ଗୁପ୍ତ ପ୍ରଣୟ ଆଜି ଯେପରି ମୁକ୍ତ ଆକାଶର ବିହଗ ସମ ଅନଳ
ତଳେ ପହଞ୍ଚି ଯାଉଛି; ଆଉ ସେଥିରେ ଅନ୍ତର ପୁଲକି ଉଠୁଛି ।
କହିଲି, ଭାବୁଥିବେ ତୁ ମୋର—

ଅପମାନ ହେବ କହିଲେ ?

ଭାବୁଥିବେ ସ୍ତ୍ରୀ ବୋଲି— ଏତିକି କହି ତା ହାତରୁ

କେମେରଟି ଛଡ଼ାଇ ଅଣିଲ ।

ସେ ଛୁଆଳ ପରି କହିଲା, ଡି—ନେଇଗଲ
ମୁଁ କେରୋଟି ସ୍ନେପ୍ ନେବ ।

ବୀଥ ଉପରେ କେତେ ଯୁବକ-ଯୁବତୀ, ପ୍ରୋଡ଼-ପ୍ରୋଡ଼ା,
ବାଳକ-ବାଳିକା ଚାଲିଥିଲେ । ଲତକା ନିକୁଞ୍ଜ ଯୁର ଗୋସ୍ତ
ବେଗ୍ ବଢ଼ାଉଥିଲା । ବୀଣା ଟିକିଏ ଆଗେଇ ଯାଉ ଯାଉ ଟାଣି
ଧରି କହିଲି, ଏଇ ଦେଖ, ଗୁମେଲୀ ଫୁଲକୁ ପରା ତୁ ଭଲପାଉ

ସେ ଫେରି ଚାହିଁ କହିଲା, ଏଇଟା ଗୁମେଲୀ—

ଦେଖୁନା । ସଲଗ୍ନ ଫୁଲ ଦୁଇଟି ତୋଳି ବୀଣା ହାତକୁ
ବଢ଼ାଇ ଦେଲି । ସେ ଥରେ ନିବିଡ଼ ଅଗ୍ରାଣ କରି, କବରୀ
ଭିତରେ ଖଞ୍ଜିଦେଲା ଅତି ଧୀରେ ।

ରାତି ଆସୁଥିଲା । ଯୁ ଉତ୍ତରେ ଲୋକ ଗହଳ କମି
ଆସୁଥିଲା । କହିଲି, ଯିବା ଚାଲି—

ଦୁହେଁ ଟେକ୍ସିକୁ ଫେରିଲୁ । ଗାଡ଼ ଖୁଲିଲା ।

ପଚାରିଲି, ଏଇଠି କେତେ ଦିନ ରହୁଛ ?

ବାବା କହୁଥିଲେ କାଲିକ ଚାଲି ଯିବେ ବୋଲି; ମେରିନା
ଆଡ଼େ ଥରେ ଚାଲି ଆସିବା ?

ନା, ବୀଣା, ବାବା ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବେ

ବୀଣା କିଛି ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ଦେଲା ନାହିଁ । ଗାଡ଼ ବାସୋଟୋ
ଡ୍ରୋଟେଲ୍ ଦିଗେ ଚାଲିଲା ।

.

କୌ

ଶ୍ରୀ ମତେ ବି.ଏ. ପରୀକ୍ଷାଟା ଶେଷ ହୋଇ
ଯାଇଛି । କୁମାରପ୍ରସାର ନୋଟ୍ସ୍ ରୁଚିକ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି ।
ସେ ବହି ପୋଥି-ସମୁଦ୍ରକୁ ଦାଣ୍ଡି ଅମୃତ ବାହାର କଲ, ଆଉ
ମୁଁ ସେଇ ଅମୃତ ବୁଣି ପରୀକ୍ଷା ସକଟ ପାର ହୋଇଗଲି ।
ସେଥି ପାଇଁ କୁମାରପ୍ରସାଦକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ନ ଦେଇ ରହି ପାରିଲି
ନାହିଁ ।

ପରୀକ୍ଷା ସରୁ ସରୁ ବିଶାଖପାଟଣାରେ ପହଞ୍ଚିବା ପାଇଁ
ବାବାଙ୍କଠି ଚଠି ପାଇଲି । ଲେଖିଥିଲେ, ପରୀକ୍ଷା ଶେଷ କରି
ଶିଘ୍ର ଆସିବୁ । କେତେକ ବସୟ କଥା ହେବାର ଅଛି ।

ଏ ଡାକରା କାହିଁକି ? ଯେଉଁ ପୁଅକୁ ସେ ଦୂର ଦେଶକୁ
ରତ ଦେବା ପାଇଁ ବୁଣିତ ମନେ କରି ନ ଥିଲେ ଆଜି ତା

ପ୍ରତି ଏ ଆଗ୍ରହ କାହିଁକି ?

କୁମାରପ୍ପା ଠାରୁ ବିଦାୟ ନେଇ ବିଶାଖ ପାଟଣାରେ ପହଞ୍ଚିଲେ । ତା ସହିତ ମୋର ଚିଠି ପତ୍ର ବସବର ରୁଲିଲା । ଆମର ପରସ୍ପର ସ୍ନେହ ମମତା ସେଥିରେ ବେଶ୍ ଶ୍ରବଣେ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନ ହେଉଥିଲା । ମତେ ସେ ଟାପର କରି କେତେ କଥା ଲେଖେ, ବୀଣା ସହିତ ତାର ପରିଚୟ ନଥିଲେ ବି ଛଳନାରେ ମତେ ଫତୁଆଁ କରିବାକୁ ଆମର ଯୁଗ୍ମ ଶୁଭ ସମାର୍ଥ ପରୁରେ । ବୀଣାର କଣ୍ଠ ସହ ମୋର ବେହୁଲର ଫାଯୋଗ, ବୀଣାର ତାଳ ଭିତରେ ମୋର ଲୟର ସନ୍ନିବେଶ କିପରି ରୁଲିତ—ଇମିତି ସେ କେତେ କଥା ଲେଖେ । ମୁଁ ଜବାବ ଦିଏ—ଲୟ ଭିତରେ ଅପଲୟ, ଶୁଭି ଭିତରେ ଅପସୁଭି , କଳ୍ପନା ଭିତରେ କଠୋରତା ନ ଆସିଲେ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟର ଗୌରବ ବଢ଼ିବ କିପରି ?

ସେଥିର କୁବ୍ ଉପରେ ଫାଆ ନଇଁ ଆସିଥିଲା । ସେ ଦିନ ଘୋର ଜନ୍ମ ଦିବସ । ନିରୁତ୍ସାହର ଶ୍ରବଣେ ଉତ୍ସବ ଚଳାଇଦେବା ପାଇଁ ପଡ଼ିଲା । ଏଇ କେତେ ଦିନ ହେଲା ବାବା-ଙ୍କର ସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ଭଙ୍ଗ ହୋଇଛି । ତେଣୁ ଏଇ ଉତ୍ସବରେ ଯୋଗ ଦାନ କରିବାପାଇଁ ସମସ୍ତ ବ୍ୟୁତ୍ସାହକୁ ଡକା ଯାଇ ନଥିଲା । କେବଳ ଆତ୍ମିୟ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ ଗିରିଧରବାବୁ-ସବୁଟି ମେ । ଏଇ ରକମ ଶ୍ରେଣି ଆମଘରେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଦିନ ରୁଲିଥାଏ ।

ତେଣୁ ସେ ଦିନ ମନରେ କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଆନନ୍ଦ ଉପଲବ୍ଧ କରି ନ ପାରିବା ସ୍ବାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ବାଣୀର ଆଗମନ ହିଁ ସେଥିରେ ଯାହା ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା ।

ସନ୍ଦ୍ୟା ପ୍ରକାଶିତ ବହୁ ଖଣ୍ଡ ଏ ଲଳିତା ଦେବୀଙ୍କୁ ଉପହାର ଦେବା ପାଇଁ ଆଣିବାକୁ ଉପର ମଫଳାକୁ ଗଲବେଳେ ବାଣୀ ମୋର ପଛେ ପଛେ ଚାଲିଲା । ନିଶ୍ଚୟ ଚରଣ ପାତରେ ବାଣୀ ପଛରୁ ଆସି ମୋ ପଖା-ପୋକେଟ୍ ଭିତରେ କଣ ଗୋଟାଏ ଚିଜ ପକାଇ ଦେଲା । ତମକ ପତ୍ର ଦେଖିଲି ଯେ ତଳକୁ ଚାଲି ଯାଉଛି ଭବ୍ୟ ଚୋର ପରି । ତା ପଣତ କାନିକୁ ଧରିଲି । ସେ ଖିଲି ଖିଲି ହସି କହିଲା, ଛାଡ଼, ନଇଲେ ତୁଣ୍ଡ କରିବ ।

କର, ଏତିକି କହି ଜୋରରେ ଟାଣି ଆଣିଲି । ସେ କିଛି ନ କହି ସାଧୁ ପିଲାଟି ପରି ଆସିଲା । କହିଲି, ତୁଣ୍ଡ କଲୁନି କିଆ ?

କଲିନି, ତମେ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବ ବୋଲି ।

ଓ—କେତେ ଭଦ୍ର ପାଲାଟି ଗଲୁଣି କହି ପୋକେଟ୍‌ରୁ ଜିନିଷଟାକୁ ବାହାର କଲି । ଯେଉଁ ଭିତରେ ମାଳ ପଥର ବସା ଛୋଟ ମୁଦ୍ରାକାଟି । ମାଳ ରଙ୍ଗରେ ମୋର ଆଦର ଥିବା କଥା ବାଣୀ ଜାଣେ । ତେଣୁ ମୋର ଜନ୍ମ ଦିବସ ଉପଲକ୍ଷେ ଏ ପ୍ରଣୟ ଉପହାର ଦେଇଛି । କହିଲି, ଏଇଟା କଣ ?

ମୁଁ ଜାଣେନି !

ଧେର, ସତ କହ । କହିବୁ ନା ଫୋପାଡ଼ି
ଦେବ

ଦିଅ ।

ଫିଙ୍ଗି ଦେବା'ର ଅଭିନୟ କଲ ବେଳକୁ ସେ ମୋର
ହାତ ଧରି କହିଲା, ନା, ନା, ସେଇଟା ମୋର, ତମେ
ନେବାକୁ ହେବ ।

ମୋ ପୋକେଟ୍ ଉତରକୁ ଉଡ଼ି ଆସିଲା କିପରି ?

ମୁହଁ କାଟି ଛତାଇ ନେଇ ମୋର ଅନାମିତାଙ୍ଗୁଳରେ
ଲଗାଇ ଦେଲା । କହିଲା ଏଇଟା ମୋର ପୁରସ୍କାର ।

ଓ-ବୁଝିବ, ସେଇ ଲଗ୍ନ କଥା ଶୁଦ୍ଧ ଦେଇବ, ନୁହେଁ ?
କଣ ?

ମାନେ ସିନ୍ଦୂର ଟୋପା ଆଙ୍କିଲା ବେଳକୁ ଏଇଟା
ମୋର ଅଙ୍ଗୁଳରେ ଥିବାକୁ ହେବ, ନୁହେଁ ?

ତଥାପି ପଚାରିଲା, କେଉଁଠି ?

କୋମଳ ଗଣ୍ଡ ଉପରେ ମୃଦୁ କରାଯାତ କରି କହିଲା,
ତୋ କପାଳରେ ।

ତଳିଆ ଲଳିତା ଦେବୀ ଡାକିଲେ, ବୀଣା —

ବୀଣା ମୋ ଆଡ଼େ ଥରେ ଚାହିଁ ‘ଆସିବ’ ବୋଲି
କହି ଚାଲିଗଲା ।

— ବନ୍ଧାର ଦୁଇଟି ପୁଲ —

ପରାଗ ଭିତରେ ମଜରା କପରି ସାନ୍ତ ହୋଇ ଆସୁଛି, ପ୍ରଣୟ-ଉପବନରେ ଜୀବନ-କୁସୁମ କପରି ଫୁଟି ଆସୁଛି, ହୃଦୟ-ଗହ୍ୱରରେ ସ୍ନେହ-ଝରଣା କପରି ଝରି ପଡୁଛି, ତାହା ମୁଁ ଉପଭୋଗ କଲି । ବୀଣାର ଏଇ ସ୍ୱର ସାମାରିକ ଚଳନରେ । ସ୍ନେହରେ ସେ ମତେ କହିଗଲା, ଆସିବ—ଯେପରି ମୋ ସହିତ ବର-ସଂସାର କରି ତାର ଜୀବନର କେତେ କାଳ ଅନ୍ଧ-ବାନ୍ଧିତ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

• ପୁରସ୍କୃତ ମୁକୁଟାଟିରେ ଦେଖିଲି ବୀଣାର କମଳାୟୁ ଜୀବନ-ଧାର ।

ଶୁଭଲ ମଧୁର ସଙ୍ଗୀତ । ବୀଣା ତାର ମୂରଲିକିତ କଣ୍ଠ ଫିଟାଇ ବଲ୍ଲୀକାର ଝଙ୍କାରକୁ ଅପମାନିତ କରୁଛି । ବିପକ୍ଷ ବାଜୁଛି । ତଥାପି ମନେ ହେଲା ତାହା ଯେପରି ବୀଣା କଣ୍ଠର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ।

ସୁମ ଆସି କହିଲା, ଆସ ବାବା ଡାକୁଚନ୍ଦ୍ର—

କଲ୍ପନା ଉପରେ ବୀଣାର ସଙ୍ଗୀତ ପରାଗ ଯେଉଁ ସନ୍ତୋଷନ ଆଣି ଦେଇଥିଲା, ହଠାତ୍ ଭାଙ୍ଗିଗଲା । କହିଲି, କ'ଣ ?

ଆସ—ବାବା ଡାକୁଚନ୍ଦ୍ର ହାତ ଟାଣି ଧରି କହିଲା ସୁମ ।

ବାବା ଓ ଗିରିଧରବାବୁ ବସି ଗଫ ବାଢ଼ି ଥିଲେ । ମତେ ଦେଖି ଗିରିଧରବାବୁ କହିଲେ, କହୋ, ଆଜି ପରା ତମର ଜନ୍ମ ଦିବସ, ଭୋଜି ଭାତ କାହିଁ ?

ମୋ ସହୃଦ ଗିରିଧରବାବୁଙ୍କ ଏ ହାସ୍ୟ ମୁଆଁ ମୁହେଁ ।
ବୟସରେ ବଡ଼ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା କୌତୁକ କରିବା ପାଇଁ ସେ
କୁଣ୍ଡିତ ମନେ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ସେ ବଡ଼ ହାସ୍ୟ ପ୍ରିୟ ।

ଭୁନି ରହିଲି ।

ସେ ମୋ ହାତକୁ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା କଉର ବାନ୍ଧାଇ
ଦେଇ କହିଲେ, ଏଇଟା କଣ ଜାଣିଲକ ?

ନା

ଏଇଟା ନେଇ ତମ ମାମୀଙ୍କୁ ଦିଅ, ଆଉ ସ୍ତ୍ରୀ ସହୃଦ
ତମର ବାହା କରିବା ପାଇଁ କହ, ବୁଝିଲ — ବାବାଙ୍କ ଆଜେ
ରୁହିଁ ରୁହିଁ କହିଲେ ଗିରିଧରବାବୁ ।

ମଣିଷକୁ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ପାଇଁ ବଡ଼ ଧୂରନ୍ଧର ଲୋକ
ପରି ଜଣାଗଲ । ମାନ୍ୟ ଗଣ୍ୟ ହୋଇ ବାବାଙ୍କ । ପାଖରେ
ମତେ ଏ କଥା କହିବାକୁ ଟିକିଏ ସଙ୍କୋଚ କରୁ ନାହାନ୍ତି
କମିତି ! ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କର ଏ ଗୁଣ ପର !

ଅନ୍ତରରେ ବାଧା ନ ପାଇଲେ ମଧ୍ୟ ବାହାରକୁ
ଦେଖାଇ କହିଲି, ସୁମ ହାତରେ ପଠାଇ ଦିଅନ୍ତୁ—

ନା, ନା, ନିଅନ୍ତୋ, ଲଜ କରୁଛି କିଆଁ—

ବାବାଙ୍କର ମରବତା ସେଥିରେ ସମ୍ମତ ପରି ମନେ
ହେଲା । କିନ୍ତୁ ନ କହି ସୁମ ହାତକୁ ବଢ଼ାଇ ଫେରିଲା । ସୁମ
ମୋ ପଛେ ପଛେ ଫୋଟଟି ଦେଖି ଦେଖି ଆସୁଥାଏ ।

—ବନ୍ଧାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ—

ଚନ୍ଦ୍ର ଆଉ କାହାର ହୋଇଥିବ ? ବୀଣାର ହୋଇ
ନ ଥିବ ? ଦେଖିବା ପାଇଁ ପ୍ରବଳ ଆଗ୍ରହ ଜନ୍ମିଲା । ସୁମ ଧାଇଁ
ଆସି ଏଇଟା ବୀଣା ଅପାର ଫୋଟ, ଏଇ ଦେଖ—କହି
ବଢ଼ାଇ ଦେଲା ।

ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହେଲା । ଫର୍ଦ୍ଦ ବୀଣାର ସଫଳତା କଳ୍ପନାରେ
ପ୍ରାଣ ଛନ୍ଦୋମୟ ଅଭିସାର ରକ୍ତ ସ୍ତମ୍ଭର ଚରଣ ତଳେ ପ୍ରଣତ
ହୋଇ ଆସିଲା ।

• ସୁମକୁ ଫେରାଇ ଦେଲା । ସେ ଅଥୟ ହୋଇ ଧାଇଁ
ଗଲା-ମାମୀକୁ ଏ ଶୁଭ ବାଣୀଟା ଜଣାଇ ଦେବା ପାଇଁ ବୋଧହୁଏ ।

ବୀଣା ବିପକ୍ଷ ବଜାଇ ଗାଉଥିଲା ଗୀତ । ପାଖରେ ମାମୀ,
ଲଳିତା ଦେବୀ, ଅରୁ ଆଉ କେତେ ଜଣ ଭଦ୍ର ମହିଳା ।
ସୁଗୀତରତା ବୀଣା ଆଗରେ ଫୋଟିଟିକୁ ଦେଖାଇ ସୁମ କହିଲା,
ଏଇ ଦେଖିଲ, ଯୁକ୍ତି ନନା ବାହା ହେଉଚନ୍ତୁ—

ଦଶ ଏଗାର ବର୍ଷର କୁମାରୀ ସୁମ । ଆନନ୍ଦର ଉତ୍ସାହ-
ରେ କହି ପକାଇଲା— କିନ୍ତୁ ବୀଣା ଏ ଜନ ଗୋଷ୍ଠି ଭିତରେ
ତାହା କିପରି ଗ୍ରହଣ କରିବ ଭାବି ନଥିଲା । ତନ୍ତ୍ର ମାମୀର
ହାତକୁ ଚିପି ବଢ଼ାଇ ଦେଇ କହିଲା, ଏଇଟା ନନା ହାତରେ
ମଉସା ଦେଲେ, ନନା ମୋ ହାତରେ ତୋ ପାଖକୁ ପଠାଇ
ଦେଇଚନ୍ତୁ—

ବୀଣା ଏ ନାରୀ ସମାଜ ଭିତରେ ବଡ଼ ଅସ୍ପତି

ବୋଧକଲ । ତାର ବ୍ରୀଡ଼ାସ୍ଥାତ କଣ୍ଠରୁ ସଙ୍ଗୀତ ଫୁଟି ପାରୁନାହିଁ,
ସେ ଭଲ ଭାବରେ ଗାଇ ପାରୁନାହିଁ ।

ହଠାତ୍ କେହି ଜଣେ ହାସ୍ୟପ୍ରିୟା ବୃଦ୍ଧା ଆବୃତ କରି
ଉଠିଲା,

ଛୁଡ଼ିଲେ ଛୁଡ଼ି ହେଉନାହିଁ, ନଛୁଡ଼ିଲେ ଆଉ ଗତି ନାହିଁ
ଚରୁନ୍ଦ୍ରାକୁ ନାଗ ଧଇଲା ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଗ
ସମ୍ପାଦ ରଖିଥିଲା ବିହ୍ୱ,
ଲୋ ପ୍ରାଣ ସହି—

ବୀଣା ଏ ପଦଟି ଶେଷ ନ ହେଉଣୁ ଶୁଲିଯିବାକୁ
ଉଠିଲା ।

ଅନ୍ୟ ଏକ ବୃଦ୍ଧା କହିଲା, କାହିଁକି ଶୁଲିଯାଉଛ ମ,
ଲୋକ ଗୁଡ଼ାକ ପିଲାଟାକୁ ରଖାଇ ଥୋଇ ଦେବେନି ?

ପୁଣି ସେଇ ହାସ୍ୟପ୍ରିୟା କହିଲା, ହଁ, ଏଇଠି ଆଉ
ବସିବେ କାହିଁକି, ଶୁଲି ଯ ଗୋ ତମର ତାଙ୍କ ପାଖକୁ—

କେତେ ହାସ୍ୟ କୌତୁକ ଆଳାପ ସ୍ୱଳାପ ଭିତରେ
ଏ ଅଧ୍ୟାୟ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ସେଦିନ ବୀଣା ମୋ ଆଡ଼େ
ରୁହିଁ ନାହିଁ । ମାଉସୀ କହିଲେ, ପ୍ରେତକୁ ଜୁହାର କରୁନୁ—

ସେ କିଛି ଉତ୍ତର ନଦେଇ ଗାଡ଼ି ଚଢ଼ିଲା ।

— ବନ୍ୟାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ —

ମୋଟର ଚଢ଼ିଲା ବେଳକୁ ମାଉସୀ ଓ ମାମୀ ପରସ୍ପର
ଚୁହୁଁ ଚୁହୁଁ ହୋଇ ହସିଲେ । ଏ ହସ ବିନମୟରେ ଆମର
ଜୀବନ-ଶିର ଉପରେ ଯେପରି କଲ୍ୟାଣ-କୁସୁମ ବୃଷ୍ଟି ହେଲା ।

.

ଯେଉଁ ଦିନ ବାପ-ମାଙ୍କ ସ୍ନେହାଶୀଷ ଲଭି ଆମ
 ପ୍ରଣୟ-ଧାର ଗଙ୍ଗା-ସମୁଦ୍ର-ସଙ୍ଗମ ଶୀର୍ଷଳ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା, ସେ
 ଦିନ ଠାରୁ ଗଣା ମୋ ସହିତ ଭଲ ଭାବରେ କଥା କହିପାରିଲ
 ନାହିଁ, ମୋର ଦୃଷ୍ଟି-ପଥରୁ ଅପସରି ଯିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କଲ ।
 ପ୍ରକୋଷ୍ଠ ଭିତରେ ଏକାନ୍ତରେ ଡାକିଲେ ସୁଦ୍ଧା ‘ଆସୁଛି’ ବୋଲି
 ଚାଲିଯାଏ । ଧବଳୁଆଁ ଦିଏ ନାହିଁ । ଏହା ଘୋର ଅନ୍ତରକୁ
 କେତେ ଆଘାତ ଦିଏ, ସେ ବୁଝିପାରେ ନାହିଁ ବୋଧହୁଏ ।
 ଗଙ୍ଗା-ସମୁଦ୍ରର ଅଭେଦ ମିଳନ ଭିତରେ ବିରହ ଭୁଞ୍ଜିବାର
 ଆସିଲା କିପରି ! ପ୍ରୀତି ବେଢ଼ାରର ଏ ରହସ୍ୟ ଦୁବୋଧ ହେଲା ।

ସେ ଦିନ ନିଜ୍ଜନ ମନ୍ଦିରରେ ବୀଣାର ହାତ ଧରି
 କହିଲା, ଆସିବୁନି ବୀଣା —

—ବନ୍ଧାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ—

ସେ ବଡ଼ ପାଟିରେ କହିଲା, ଛୁଡ଼ି—ପଛେ ଆସିବ—

ନା, ଛୁଡ଼ିବନି— କହି ହାତକୁ ଭିତ ରୁପି ଧରିଲା ।

ସେ ହାତ ଛୁଷ୍ଟି ଦେଇ ଖସିଗଲା । ହସି ହସି ରୁଲି
ଯାଉଥିଲା ।

ଦେଖିଲି ବୀଣାର କନକ ରୁଡ଼ର ଶାସ୍ତ୍ର ସୁତ ବାଜି-
ମୋର ହାତ ଚିରି ହୋଇ ଯାଇଛି । ରୁଷ କଣ୍ଠରେ କହିଲା,
ମୋର ରକ୍ତ କାଢ଼ିବା ପାଇଁ ଏ ନାଟ ଲଗାଇରୁ, ନୁହେଁ ?
ହେଉ, ତୋର ଇଚ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେଉ—

ଆହତ-ଫଣିନୀ ପରି ଧୂଡ଼ ବୁଲଇ ସେ କହିଲା, କ'ଣ
କହିଲି ?

ନିର୍ଭୀକ ଚିତ୍ତରେ କହିଲା, ମୋର ରକ୍ତ ଝରାଇବା ପାଇଁ
ଏ ନାଟ ଉଠାଇରୁ—

କଥା ଶେଷ ନ ହେଉଣୁ ମୋର ରକ୍ତ ସ୍ତାବ ଦେଖି
ସେ ଚମକି ପଡ଼ି ଧାଇଁ ଆସିଲା । ହାତ ଉପରେ ପଶତ କାନି
ଭିତ ନିରେଖି ଚାହିଁଲା । ଦେଖିଲି ସେଇ ବକଳ ଚାନ୍ଦାଣୀ ଭିତରୁ
ଅଶ୍ରୁ-ଲହରୀ ଛୁଟି ଆସିବ । ତଥାପି ହାତ ଛୁଷ୍ଟି 'ଛୁଡ଼ି' ବୋଲି
ବାହାରିଲା । ବୀଣା ମୋ ପଛେ ପଛେ ଆସି ନମ୍ର ଭାବରେ
କହିଲା, କ୍ଷମା କରିବନି—

ବୀଣାର ଏ ବକଳ ଦେଖି ମନ ତରଳି ଯାଇଥିଲା; ତଥାପି
ପୁରୁଷ ମନ । କହିଲା, ତୁମ୍ଭକର, କ୍ଷମା ଦେବାକୁ କାହାକୁ କହୁରୁ—

ମତେ—

ଗଣିକା ଗୁଡ଼ାକୁ କ୍ଷମା କ'ଣ ? ଶେଷରେ ଶୋଇ-
ପଡ଼ିଲା । ସେ ମୋର ପାଦ ଦେଶରେ ବସିଲା । ଦଣ୍ଡାଏ ଚାଲି-
ଗଲା । କଥାବାର୍ତ୍ତା ସବୁ ବନ୍ଦ ।

ଏଇ ନୀରବତା ମଧ୍ୟରେ ବୀଣା ଯେ କି ଯନ୍ତ୍ରଣା ଅନୁଭବ
କରୁଥିବ, ସେଇ ଭାବନା ହୃଦୟକୁ ମନ୍ତ୍ରୀ ପକାଇଲା । ମୁହଁ
ବୁଲାଇ ଦେଖିଲି ବୀଣା ତାର କମଳ-ଆନନକୁ ଲୋତକ-ଦନ-
ତୁଷାରରେ ଘେରାଇ ରଖିଛି । ବାହୁ ଦୋହଲାଇ ଡାକିଲା,
ବୀଣା—

ସେ ଚାହିଁଲା । ହୃଦୟ ଯେପରି ତାର ସଙ୍ଗୀତ ବଳାପ
କରି ଉଠୁଥିଲା । ମୁଁ ସେଇ ବେଦନା ଜଡ଼ିତ ଚାହିଁଣୀ ଦେଖି
ମୁଁ ଯୁମାଣ ହେଲି ।

ଭୁଜ ଧରି ଟାଣି ଆଣିଲି । ସେ ଭଲ ପଡ଼ି ମୋର
ବକ୍ଷକୁ ଅଣ୍ଟାରେ ଘିକି କଲା । ଡାକିଲା, ବୀଣା—

ସୋହାଗ ବର୍ଷର କୁମାରୀ ସେ । ବ୍ୟଥା ଉତ୍ସାହିତ
କଣ୍ଠରେ କହିଲା, ମୁଁ ଗଣିକା ହେଲେ କାହାର ସେ ଅପମାନ—

ଦୂର ଦିଗ୍‌ବଳୟ ଆଉ ପାରରୁ ଧୂସର ସଂଧ୍ୟା ଧରଣୀ
 ଉପରେ ପାରି ଦେଇଥିଲା ତାର ଆସ୍ତରଣ । ଘର ଭିତରେ
 ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଆଲୋକ ଆହୁରି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇ ଆସୁଥାଏ । ଆକାଶ
 ତଳେ ତାରକା ପୃଷ୍ଠି ଶାନ୍ତ ।

ଲଇଟର ସ୍ୟୁରଟିକୁ ଟିପି ଦେଲି । ବାବା କର
 ଲେଉଟାଇ ନିଶ୍ୱାସ ଛୁଡ଼ିଲେ ।

ବାବା, କିମିତି ଲଗୁଛି ?

କିଏ ? ପ୍ରେଡ୍ ହିଁ — ଲଗୁଛି, ଭଲ ହୋଇପିବ ?

ନିଶ୍ଚୟ ବାବା । ଏଣେ ବରଳତ କାହିଁକି ହେଉଛି ?

ନା, — ବରଳତ ନୁହେଁ, ପ୍ରେଡ୍, ମୁଁ ଭଲ ହୋଇପିବି ।

ହେଉ, ମୋର ଆଶୀର୍ବାଦ ନିଅ, ତୋର ଜୀବନକୁ ବଞ୍ଚି-
ଜୀବନ କୃତାର୍ଥ କରନ୍ତୁ । ଆ, ମୋ ପାଖରେ ଟିକିଏ ବସ—
ପାଖରେ ବସିଲ; ବାବା ମୋ ହାତକୁ ଧୀରେ ଭିତ୍ତି
ଧରିଲେ ।

ବୀଣା କହି ଧରି ଆସିଲା; ବାବା ପଚାରିଲେ, କିଏ ?
ବୀଣା

ସୁପ୍ତି କଣ୍ଠରେ କହିଲେ, ବୀଣା ଆସିଲା, ହେଉ, ଆସୁ-
କହି ଯାଉଛେ, ବାବା—ପଚାରିଲା ବୀଣା ।

ନା, ମା, ଏବେ କହି ଆଉ ହେବନି; ଏଇଠି ବସ
ବୀଣା ବସିଲା ।

ବାବା କହିଲେ, ଫ୍ରେଡ୍, କେଉଁ ଭଗବାନ ତୋର
ଶୁଭ ପାଞ୍ଜିଛନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ତୁ ଜାଣୁ ? ତୁ ଜାଣିବୁ କିପରି ? ମୁଁ ତ
ଜାଣି ପାରିନି—ତୁ ଛୁଡ଼—ଭଗବାନ ଆଉ କେହି ନାହାନ୍ତି,
ବିଶ୍ୱାସ କେବଳ ଭଗବାନ । ଯେଉଁ ପୁରୁଷ ସାକାର ଓ ନିରାକାର,
ସେ କେବଳ ଭଗବାନ । ଆମର ଏଇ ଆଖିରେ ଭଗବାନ
ଦିଶିବେ ଆଉ ଦିଶିବେନି । ଆମର ଏଇ ଛୁଡ଼ ଘେନି ପରମେ-
ଶ୍ୱରଙ୍କ ଶ୍ରୀ ପାଇବା ଆଉ ପାଇ ପାରିବା ନି । ବଡ଼ ରହସ୍ୟମୟ
ସେ କଥା । ତତ୍ତ୍ୱ ବର୍ଷ କାଳ ଯେ ବନବାସ କରିଥିଲେ,
ଶବର ଶରଣରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଥିଲେ, କିମ୍ବା ଗୌତମୀକୁ
ସଂସାର-ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲରୁ ଟାଣି ନେଇଥିଲେ ମୁକ୍ତି ପଥକୁ, ସେଇ—

ସେଇ ଏକା ନିବିକାର, ସଦାକାର; ତାଙ୍କୁ ଏ ପାଷାଣ-ପୂଜା ଭିତରେ ବାନ୍ଧ ରଖିବା ଅସମ୍ଭବ । ମୋ ଆଖିରେ, ମୋ ଛୁତରେ, ମୋ ଦେହରେ, ମୋର ଏଇ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲେମ୍ବୁ କୂପରେ ଯାହା ଦେଖେ, ଶୁଣ କରେ, ଅନୁଭବକରେ, ସେଇ ଅନାଦି ପରୁଷ । ଅପରିପକ୍ୱକୁ ପାଠ ଶିଖାଇବା ପାଇଁ ଏ ଦେଉଳ ସବୁ ତିଆରି ହୋଇଛି—

ମାଉସୀ ଲଳିତା ଦେବୀ, ମାମୀ ଓ ଘୂମ ଅସି ପହଞ୍ଚିଲେ । ଲଳିତା ଦେବୀ କହିଲେ , ପିଲାଙ୍କୁ ଧରି ଆପଣ କ'ଣ ସିମିତି ଗୁଡ଼ାଏ କହୁଛନ୍ତି—ବେଶି ଆୟାସ ହେବ ।

ବାବା ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ୱାସ ନିଶେପ କରି ଆମ ଆଖିରୁ ଅଶ୍ରୁକୁ ଟାଣି ଆଣିଲେ । କହିଲେ, କହିବନି—ହେଉ କହିବନି—ଆଉ କାହାକୁ କହିବି ? ସେମାନେ କୁଆ—ମୋର ଡମ୍ବ ତାଙ୍କୁ ମୁଁ ଉପଦେଶ ଦେବନି, ଆଉ କାହାକୁ ଦେବି !

ଆପଣ ଇମିତି ବ୍ୟସ୍ତ କାହିଁକି ହେଉଛନ୍ତି ? ପିଲାମାନଙ୍କୁ ଏପରି କହୁନିକି ? କହିଲେ ମାଉସୀ ।

କହିବନି ? ହେଉ—ବାବା ଆମକୁ ପଛ କରି କଜ ଲେଉଟାଇ କହିଲେ, ତୋର ମାଉସୀ ମନା କରୁଛି, ହେଉ ମୁଁ ଆଉ କହିବନି ।

ମୁଁ ବାବାଙ୍କର ହାତ ଧରି କହିଲି, ବାବା ତମେ ଆମକୁ ଉପଦେଶ ଦେବନିତ ଆଉ ଦେବ କିଏ ?

ବୀଣା ମୋ ପଛେ ପଛେ ଆସିଲା । ମାଉସୀ ଆଖି
ଠାରି ମନା କରିବାର ମୁଁ ଦେଖିଲି; ତଥାପି ବୀଣା ଆସି ମୋ
ପାଖରେ ବସିଲା ।

ବାବା କହିଲେ, ତୁ ଆସିଲୁ ମା ବୀଣା, ତୋର ମା
ପରା ମନା କରୁଛନ୍ତି— ତୋ ଉପରେ ମୋର କି ଅଧିକାର
ଅଛି ?

ବୀଣା କିଛି ନକହି ମୁଣ୍ଡ ଯୋଡ଼ି ଦେଲା ।

ବାବା ଘର ନିଶ୍ବାସ ଛାଡ଼ି ମନକୁ ମନ କହିଲେ,
ଆତ୍ମନ, ତୋର ଗତି କୁଆଡ଼େ ? ତୁ କେବେ ଲୀନ ହେବୁ
ସେଇ ବରଫ ଚରଣ ତଳେ ? ପ୍ରଭୁ, ଆଜି ଯାଏଁ ଏ ଜୀର୍ଣ୍ଣ
ତରଳ ବହି ଆଣିବ, କାହିଁ ମୋର କର୍ଣ୍ଣଧାର ? ଆଜି ଚରଣ
ତଳେ ବିଶ୍ରାମ ନେବା ପାଇଁ ଡାକୁଛ—ଦେଉ, ମୁଁ ଆସିବି—
ନିଶ୍ଚୟ ଆସିବି—ଏଇ ଆସୁଛି—

କ'ଣ ବାପା ଇମିତି ବାଉଁଶ— ଅଳ୍ପ ହଲାଇ କହିଲି ।

ସେ ଟିକିଏ ଚମକ କହିଲେ, ଫେଡ଼୍, ମତେ ଆଉ
କେହି ଭରସା କର ନାହିଁ, ଶାନ୍ତିରେ ନିଶ୍ବାସ ମାରିବାକୁ ସମୟ
ନାହିଁ, ତମ ଠାରୁ ମୋର ମୋହ ଛାଡ଼ି ଆସିଲା । ସୁମ ତତେ
ଲାଗିଲା । ବାବୁ ନଥିବା ପିଲାକୁ ଭଲ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବାହା କରି
ପଠାଇ ଦେବୁ, ବୁଝିଲୁ—

ମାମୀ ଆସି କହିଲେ, କପିଟା ଥଣ୍ଡା ହୋଇଯିବ,

.

—ବନ୍ୟାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ—

ଟିକିଏ ସାରି ଦିଅନ୍ତୁ —

କିଏ ? ଶାନ୍ତି—ତମେ—ତମ ଠାରେ ମୁଁ କୃତଜ୍ଞ—

ମାମୀ ବାବାଙ୍କର ପାଦ ଧରି କହିଲେ, ଇମିତି କଥା
କାହିଁକି ତୁଣ୍ଡରେ ଧରୁଛନ୍ତି !

ନା, ଶାନ୍ତି, ମଣିଷ ମଣିଷ ଭିତରେ ସାନ ବଡ଼ ଥିବା
ଜୀବନ ଆଜି ଆଜି ନାହିଁ । ସେ ଦୃଷ୍ଟି ଆଜି ମୋର ନାହିଁ ।
ତୁମର ଶାନ୍ତି ହୋତରେ ମୋର ଜୀବନକୁ ଯେପରି କଟାଇ
ଆଣିତ, ସେଥିପାଇଁ ଆଜି ତମକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେଉଛି । ଏଥିରେ
ତମେ ବ୍ୟସ୍ତ ହେବାର କଥା କିଛି ନାହିଁ । ସୁମ ତମକୁ ଲାଗିଲା ।
ସନ୍ତାନ କରି ପଠାଇ ଦେବ—ହଁ—ଏଥର ମୁଁ ଯିବାର ସମୟ
ଆସିଗଲା । ଲଳିତା ଦେବୀ କାହାନ୍ତି ? ହଁ, ଲଳିତା ଦେବୀ
ମୋର ପୁଅ ବହୁକୁ ଦେଖି ସାରିଛି, ଏଥର ମୁଁ ମୁକ୍ତ ପାଇଲି ।
ଫ୍ରେଡ୍, ମତେ ଟିକିଏ ଧରତ—

ସୁମ କାଲେ ଡରିବ ବୋଲି ଲୋକେ ତାକୁ ନେଇଗଲେ ।

ବାବା ମୋ ଛୁତି ଉପରକୁ ଆଉଜି ଶୋଇଲେ ।
କହିଲେ, ମତେ ଗଞ୍ଜାଜଳ ଦିଅ ।

ମାମୀ ଧକେଇ ଧକେଇ କହିଲେ, କ'ଣ ସିମିତି
ହେଉଛନ୍ତି ?

ମୋ ପାଟିରେ ଗଞ୍ଜାଜଳ ଦେବନି ? ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ିନା ।
ପଛେ ଅନୁତାପ କରିବ—କ୍ଷୀଣ କଣ୍ଠରେ କହିଲେ ବାବା ।

ମାଉସୀ ଗଙ୍ଗାଜଳ ଆଣି ବାବାଙ୍କ ଭୁଣ୍ଡରେ ଦେଇ
ମାମୀକୁ ଡାକିଲେ । ମାମୀ ଆସି ପାରିଲେ ନାହିଁ । ମୋ ହାତକୁ
ବଢ଼ାଇ କହିଲେ, ଦିଅ—

ମୋର ଆଖିରୁ ଲୁହ ବାବାଙ୍କ କପାଳ ଉପରେ ଝରି
ପଡ଼ିଲା । ଆଉ ବୀଣାର ଦୁଇ ଟୋପା ଅଣ୍ଟା ମୋ ବାହୁ ଉପରେ
ପଡ଼ିଲା । ବାବାଙ୍କ ଅଧରରେ ଗଙ୍ଗାଜଳ ଦେଇ ବେଳକୁ ମୋ
ହାତ ସହିତ ବୀଣା ତାର ହାତକୁ ମିଶାଇ ସାରିଥିଲା ।

ତହୁଁ ମାମୀକୁ ଡାକି କହିଲି, ମାମୀ ଦିଅ—

ମାମୀ ପଛ ଘୁଆଦେଲେ । ଛୁଟିକୁ ପଥର କରି ରୁଷ
କଣ୍ଠରେ କହିଲି, ଆଉ କେବେ ଦେବ—ଆସ—

ମାମୀ ଗଙ୍ଗାଜଳ ଦେଲେ । ହଠାତ୍ ତାଙ୍କ ହାତର
କାତ ଚଢ଼ିଟା ଠୋକରି ଭାଙ୍ଗିଲା ବେଳକୁ ଘାପଟି ଲିଭି ଯାଇଛି ।
ସେ ମୁହଁ ଡୋଇ ପଡ଼ିଗଲେ ।

ଗିରିଧରବାବୁ ଆସିଲା ବେଳକୁ ଏଇ ଦୁନିୟାରେ
ବାବାଙ୍କର ଆତ୍ମା ନଥିଲା ।

ସବୁ ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ମାମୀର କପାଳ ସିନ୍ଦୂର
ଅଦୃଶ୍ୟ ହୋଇଗଲା ।

ମାମୀକୁ ସୁଶ୍ରୁଷା କଲେ ବୀଣା ଆଉ ମାଉସୀ । ଆଗକୁ
କେହି ନାହିଁକି ପଛକୁ କେହି ନାହିଁ । ମୁଁ ବଡ଼ ଆଉ ମୋ
ପାଖକୁ ଛୋଟ ଭଉଣୀ ସୁମ । ସବୁ ଶେଷ ହୋଇ ଯାଇଛି ।

— ବନ୍ଧ୍ୟାର ଦୁଇଟି ପୁଲ —

ମୁଁ ଜଣେ—ମତେ ହିଁ ସବୁ କରିବାକୁ ହେବ—

ସମସ୍ତେ ମୋଟର ଚଢ଼ିଲେ ।

ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ମଉସା ଓ ମାଉସୀକୁ ପ୍ରଣାମ କରି,
ଆଉ ବୀଣାକୁ କହିଲି, ଯାଉଛି—

.

ଅକ୍ଷ ନିୟତ ବୁଲୁଛି ।

ଯାହା କିଛି ମଳିନ, ଅସୁନ୍ଦର, ନିସ୍ତେଜ, ବୁଦ୍ଧିଷ୍ଟ,
ମିଥ୍ୟାମାଣ, ତାହା ଧୂସ୍ର ହୋଇ ଯାଉଛି । ପୁରୁଣା ସ୍ଥାନରେ
ନୂଆ ଆସୁଛି, ନୂଆ ସ୍ଥାନକୁ ଅନାଗତ ଅନାଇ ରହିଛି । ନୂଆ
ପୁଣି ଜଗଜୀର୍ଣ୍ଣ ହେଉଛି । ଆଶା ଅଟ୍ଟାଳିକା ଧୂଳିସାତ୍ ହେଉଛି ।
କଳ୍ପନା-ବିଳାସ ପଂଶୁଲ ହୋଇ ଯାଉଛି । ବିଶ୍ୱ-ଗତିର
ବିବିଧ ହୃଦର !

ଗିରିଧରବାବୁ ବା ସେ ହୃଦରକୁ ଏଡ଼ନ୍ତେ କିପରି ?
ବାବାଙ୍କ ପଛେ ପଛେ ସେ ଚାଲିଗଲେ । ବିଶ୍ୱରେ ଆମର ଏଇ
ଜନ୍ମର ପିତୃସ୍ଥାନ ମହୋଦଧିରେ ମିଶିଗଲା । ତ୍ରୀବେଣୀ ଖର୍ଯ୍ୟରୁ
ପବନ ବାରି ରାଶିରେ ଆମର ପିତୃ-କାହାଣୀ ଶେଷ ହୋଇଗଲା ।

ଆମେ ଫେରିଲୁ ।

ବର୍ଷେ ଗଡ଼ି ଯାଇଛି । ମାଉସୀ ଲଳିତା ଦେବୀଙ୍କ ନିକଟକୁ ମାମୀ ଲେଖିଲେ, ଭଉଣୀ, ତମର ମୋର ସବୁ ସମ୍ପର୍କ ଯାଇଛି । ତମର ପୁଅ ନାହିଁ ଆଉ ମୋର ବୋହୂ ନାହିଁ । ସବୁ କଥାତ ଚଳି ଯାଇଥିଲା । କେବଳ ବିବାହଟା ଥିଲା ବାକୀ । ବୀଣା ସହିତ ଫ୍ରେଡ଼ର ବିବାହଟା ଏଇ ମାସ ଶୁକ୍ଳ ପଞ୍ଚମୀରେ ବଡ଼ାଇ ଦେଲେ ଭଲ ହେବ । କଣ କହୁଛ ଲେଖିବ, ଏଠା ସବୁ କୁଣିଲ । ତମର ସବାଙ୍ଗୀନ କୁଣିଲ ସକାଶେ ଇଶ୍ବର ବିରଜମାନ । ପସ ଦେବ —

ଜବାବ ଆସିଲା, ଅପା, ତମେତ ସବୁକଥା ଜାଣ । ବୀଣାର ବିବାହ ଅନ୍ୟ ଠାରେ ଠିକ୍ କରି ସାରିଲଣି । ଯେଉଁଠି ଯିଏ ଗୁଡ଼ଲ ପକାଇବାକୁ ଥିବ, ସେଠିକି ସେ ଗୁଲିଯିବ । ଆମେ କ'ଣ କରି ପାରିବା ? ପିଲାଟା ଏବେ ପାଠ ପଢ଼ୁଛି—ଆସନ୍ତା ବର୍ଷ ବିବାହ ହେବ । କିଛି ଭାବିବ ନାହିଁ । ଆଶାକରେ ସମସ୍ତେ ଭଲରେ ଥିବ —

ମାମୀ ଗୋଟାଏ ଦୀର୍ଘ ନିଶ୍ବାସ ପକାଇ ମୋ ହାତକୁ ପସ ଖଣ୍ଡିକ ଦଡ଼ାଇ ଦେଲେ । ଦକ୍ଷାଏ କାଳ ଧରି ପଢ଼ିବାର ବିଷୟ ବସ୍ତୁ କିଛି ନଥିଲା । ଲଳିତା ଦେବୀ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତର ଦେଇ ସାରିଛନ୍ତି । କହିଲି, ବୀଣାର ବିବାହ ଅନ୍ୟ ଠାରେ ଠିକ୍ ହୋଇ ସାରିଛି ।

ସୁମ ବସୁସୁରେ ପବୁରିଲ, ବୀଣା ଅପା ଆଉ କାହାକୁ
କାହା ହେବ ? କିଏ ଲେଖିବ ?

ମାମୀ କହିଲେ, ତୋର ମାଉସୀ ଲେଖିବ ।

ପାଖରେ ଥିବା ଲୋକେ ବସୁର ହେଲେ । ତଥାପି
କ'ଣ କରି ପାରିବେ ? କିଏ ହସିଲ, କିଏ ବା ଦୁଃଖ କଲା ।

ଚୌକରୁ ଉଠି କହିଲି, ଏ ଚିଠିଟା ନେଉଛ, ମାମୀ ।

ଆତୁରରେ ସେ କହିଲେ, କୁଆଡ଼େ ଯାଉଛୁ ?

ଡରୁରୁ ମା, କାଳେ କିଛି ଦୁର୍ଦ୍ଦଶଣା ଘଟିବ ବୋଲି ?
ତୋର ପୁଅ ଜୀବନର କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରରେ କେତେ ପଡ଼ି ଘୁଞ୍ଚି
ଦେବ ନାହିଁ ।

ମାମୀଙ୍କ ହାତ ଶିଥିଲ ହୋଇଗଲା । ମୁଁ ଚାଲିଗଲି
ମୋର ଏକାନ୍ତ ପ୍ରକୋଷ୍ଠକୁ । ଲେଖିଲି —

ନଜର,

ତୁ ମୋର ନଜର ହୋଇ ସାରିବୁ । ଆଜି ପୁଣି
ଆଗରୁ ତୋତେ ନଜର ବୋଲି ଡାକି ଥରେ ମାତ୍ର ଆମ୍ଭ ଚୁପ୍
ଲୁହୁଥାଏ । ଆମର ପତି-ପତ୍ନୀ ଜୀବନ ଏଇଠି ଶେଷ ହୋଇ-
ଗଲା । ଭବିଷ୍ୟକୁ ପଡ଼ିବ ଆମେ ଆଉ ଏ ସଂସାରରେ ନାହିଁ ।
ଶୁଣାନର ମାଟିରେ ମିଶି ଯାଇଛୁ ।

ମୁଁ ଜାଣେ, ମାଉସୀ ଆମ ମୁହଁକୁ ଚାହିଁବେନି । ତୁ
ଜାଣିଥିବୁ କି ନାହିଁ, ମାଉସୀ ତୋର ବବାହ ଅନ୍ୟ ଏକ ଠାରେ

— ବନ୍ଧାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ —

ଠିକ୍ କର ମାମୀ ପାଖକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉତ୍ତର ଦେଇ ସାରିବନ୍ତି ।
ଜଣା ପଡ଼ିବ, ସେ ଆଉ କଦାପି ଆମ କଥା ରଖିବେନି । ତାଙ୍କର
ଚିତି ବି ଏଥିରେ ଦେଇଛି ତୋର ଜଣା ସକାଶେ । ହେଉ ।

ମୁଁ ଜାଣେ ତୁ ଆଜି ତୋ ପତିର ମାନବ-ରୂପି ଭୟ
ଉପରେ ଟୋପାଏ ଅଶ୍ରୁ ସିଞ୍ଚି ରତ୍ନ-ବିଳାପ କରିବୁ । ମୁଁ ତୁ
ଆଉ ତୋର ଲୁହ ପୋଛି ସାନ୍ତୁନା ଦେବା ପାଇଁ ସେଇଠି
ନଥିବି । ରୁଦ୍ର-ଅଗ୍ନିରେ ମୋର ଦେହ ପୋଡ଼ି ଯାଇଥିବ । ଆଉ
—ଆଉ— ଏ ମୋର ଜୀବନ-ପାବଣୀର ପ୍ରଜ୍ଜ୍ୱଳିତ ଅଗ୍ନିକୁଣ୍ଡରେ
ଝାସ ଦେଖି ବସୁନ୍ଧର ଥରି ଉଠିବ । ଚାଲିଯିବ ଦୂର—ଅତି
ଦୂରକୁ, ଏଇ ଜୀବନ୍ତ ବିଯୋଗ ଯନ୍ତ୍ରଣା କେଉଁ ଜନ୍ମକୃତ ମହା-
ପାପଟି ।

ତୁ ବିବାହ କରି ଆନନ୍ଦରେ ରହ । ଏଇ ମୋର
ଶେଷ କଲାଣି ।

ଇତି

ତୋର

ସବୁଦିନ ।

• ବାସ୍ତବିକ ସୃଷ୍ଟିର ବିଚିତ୍ର ଲୀଳା ବୁଝିବା ପାଇଁ କିଏ
ସକ୍ଷମ !

ମାମୀ ପତି ବିଯୋଗରେ ତ ଅଶ୍ରୁ ଢାଳୁଥିଲେ ।
ଦା' ଉପରେ ଟଣକ ପରି ଏ କଥା ହେଲା । ସେ ନିଜ ଆଖିରେ

ଦେଖିଲେ । ବାଣୀ ଆଉ ମୋର ସ୍ନେହ-ମମତା । ଉପଯୁକ୍ତ
ବୋହୁ ପାଇବି ବୋଲି ଆନନ୍ଦ ଲଭୁଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ହେଲ କଣ ?

ଦଇବ ଦଉଡ଼ି ମଣିଷ ଗାଇ, ଯେଣିକି ଟାଣିଲେ ତେଣିକି
ପାଇ—

ଏଇ ମଠି, ଏଇ ଅଭିଶାପ, ଅନାଦି କାଳରୁ ତେ
ଆସିବ । ଉକ୍ତ ମଂସ ଶରୀର ଧରଣୀ ବସରେ ଅଭିଯାନ କରି
ବୁଲୁଛି । କିନ୍ତୁ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ପରସ୍ତ; ପରଜୟ-ମାଳାକୁ
ସେ ସବଦା ବରଣ କରିବାକୁ ପଡ଼ୁଛି ।

ଶର ବସିଲା ବେଳେ ମାମୀ ମୋ ଆଡ଼େ ଚାହିଁ ଅଶ୍ରୁ
ବିସର୍ଜନ କରନ୍ତି । ମୁଁ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ବସେ । ମୋର ଲୁହ ଅନ୍ଧ-
ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ପାରେ ମିନତି ଜଣାଏ । ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କ ରୋଦନ ଦେଖି
ସୁମ କାନ୍ଦି ଉଠେ । ଏଇତ ଦୁନିଆ, ଏଇତ ସଂସାର !

ମାମୀ କହିଲେ, ସୁମର ବିଭାଟା ବେଗି କରଦେ, ମୁଁ
ଯିବା ଆଗରୁ ଦେଖିଥିବି ।

କହିଲି, ହଁ ମା, କରିଦେବି । ଆମ ଘରେ ସୁମର
ଅନ୍ଧ କ୍ଷେତ୍ର ହୋଇ ଆସିବ—କରିଦେବି ।

ସୁମ ସମ୍ଭଳି ପାରେ ନାହିଁ । ଧକାଇ ଧକାଇ କାନ୍ଦେ ।
ବୁଲିଯାଇ ଯେତେ ଶୋଇପଡ଼େ । ସ୍ନେହକୁ ବାହନି ବାହନି
ପ୍ରାଣ ତେଜିବା ପାଇଁ ଏଇ ଦୁନିଆରେ ଆମର ଜନ୍ମ ।

•

ସୃଷ୍ଟିର ରହସ୍ୟ ବୁଝିବା ମୋହଗ୍ରସ୍ତ ମାନବ ପକ୍ଷେ
ଅସମ୍ଭବ । ସୁଖର ଭାବପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କିମ୍ବା ଦୁଃଖର ମୀମଂସା ବୁଝିବା
ମଣିଷ ବୁଦ୍ଧିର ବାହାରେ ।

ସର୍ଜନାର ମୂଲୋପାଠନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଳୟ କୁଠା-
ରକୁ ଟେକି ରଖିବ । କାଳ ଟାକି ରହିବ—ହସୁବ । ଶିଶୁ
ମୁଖରେ ଫୁଲ ଦେଇ ମା ଡାକୁଛି, ପିଲା ମୋର ପୂର୍ଣ୍ଣଚନ୍ଦ୍ର ପରି
ଦିନକୁ ଦିନ ବଢ଼ିବ—ତାର ଏ ଆଶାକୁ ଝାମ୍ପି ନେବା ପାଇଁ
ନିୟତି ଧାଇଁ ଆସୁଛି । ହାୟ ମାତୃ ହୃଦୟ ! ହାୟ ସଂସାର !

ଚନ୍ଦ୍ରକା-ବିଜାନ ତଳେ ବଳାସିନୀ ବିପକ୍ଷ ବାଦନ କରୁଛି-
ସ୍ଥିୟ ଆସି ତାର ସ୍ଥିଗ୍ୟ କପୋଳରେ ମଧୁ-ରମ୍ଭନ ଦେଇ

ମୁଖ୍ୟ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଶୁଦ୍ଧିତ । ନିୟତି ଅନାଇ ରହିବ ବିଯୋଗ-
ପାଶ ଧରି । ହାୟ ପ୍ରଣୟ ? ହାୟ ସଂସାର !

ବାଳୁକ ଅଭିମନ୍ୟୁ ପଦ୍ମ-ରୂପରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଅପୂର୍ବ
ବରଦ୍ଧ ଦେଖାଉଛି ! ଜନ-ନୟନକୁ ତାର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ସ୍ତବ୍ଧ
କରୁଛି । ଶେଷରେ ରଣାଙ୍ଗନରେ ସେ ଭୁଲଗାୟୀ ହେଉଛି ।
ହାୟ ଗର ! ହାୟ ସଂସାର ! ଶୁଦ୍ଧ କାନ୍ତାର ବକ୍ଷରେ ଧ୍ୟାନ
ମଗ୍ନ ହୋଇ ତପସ୍ୟା କରୁଛି । ଦଶରଥ ନନ୍ଦନ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ
ଅର୍ପିତ ଶାଣିତ ପାରରେ ତାର ମସ୍ତକ ଛୁଡ଼ି ପଡ଼ୁଛି । ହାୟ
ତପଶ୍ଚରଣ ! ହାୟ ସଂସାର !

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ସନ୍ତାନ ପାଇଁ ବାଳ ବେଲ୍ଲୀବଳ ବିଶ୍ୱ-
ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରୁଛି । ଶେଷରେ ଶର ଆସି ଆପଣା କ୍ଷୁଦ୍ରାଙ୍ଗୁଳରେ
ନଖ ତଳେ ଦେଉଛି ମୃଦୁ ଚିହ୍ନ । ହାୟ ଅହେତୁକ ! ହାୟ ସଂସାର !

ଦର ଭିତରେ ଶୋଣିତ-ପିପାସୀ ଲହ ଲହ ରସନା
ଦ୍ରୋପଦୀ-ରକ୍ତକୁ ଚୁଟି ନେଉଛନ୍ତି । ହାୟ ବିଭ୍ରା ! ହାୟ ସଂସାର !

ରାଜନ୍ୟ ମଣ୍ଡଳୀ ଭିତରେ ଧର୍ମରାଜ-ହୃଦୟ-ରାଣୀ ଉଲଗ୍ନ
ମୁକୁଳିତ କେଶରେ ପ୍ରଳୟ ରୂପ ଧରି ଧ୍ୱଂସ ଅଭିଶାପ ଦେଉଛି ।
ହାୟ ରୌଦ୍ର ! ହାୟ ସଂସାର !

ସୃଷ୍ଟି ଚାଲିଛି । ଯେ ଯାହା କରିବା ପାଇଁ ବରଦ
ହୋଇଛି, ସେ ତାହା କରି ଯାଉଛି । ମାନବ ମୁଁ କରୁଛି ବୋଲି
ଫୁଲି ଯାଉଛି—କିନ୍ତୁ ଯେପରି ଆପଣ ବିନା ତଳି ନାହିଁ । ହାୟ

— ବନ୍ଧାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ —

ଗର୍ବ ! ହାୟ ସଂସାର !

ବେଲ୍ଲାବଳ କହୁଛି, ଶଙ୍ଖ ବାଜୁଛି-ଚନ୍ଦ୍ର ଛେଦୁଛି ।

ପଥେ ପଥେ କେତେ ରୁଲିଗଲେ ଆଜି ମରଣ ଯାତ୍ରୀଦଳ—

ଗର୍ବର ଟୀକା ଲୁହର ଦେଉଛି ସୁଧୁତର ଭୃଷ୍ଟନଳ;

ବିଶ୍ୱ ବିଜୟ ଶଙ୍ଖ ଡାକୁଛି ଆସ ଆସ ନୂଆ ଯୁଗ—

ଧରଣୀ ଉପରେ ଭୂମର ଜୀବନ ଯେତେ ଅଛି ତାହା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।

ଏଇତ ଦୁନିଆ ! ଦୁଃଖ ଭିତରେ ବସି ସୁଖକୁ ଖୋଜିବା
ବାସ୍ତବିକ କେତେ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ । ମଣିଷ ଭାବୁଛି, ଧରଣୀ ସୁଖମୟ,
ଅମୃତମୟ, ସୁନ୍ଦରମୟ । କାହିଁ ତାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ? କେଉଁଠି ?
କାହିଁ ତାର ସୁଖ-ସୌଧ ? ଦୁଃଖ ଯେତେବେଳେ ହତାଶରେ
ହାଲିଆ ମାରେ, ସେଇ ସମୟକୁ ମଣିଷ କହେ ସୁଖ, ନୁହେଁ ?
ଅବୋଧ ମାନବ !

.

.

ସୁମର ବିବାହ ହୋଇ ଯାଇଛି । ବାବାଙ୍କର ଶେଷ
ମନୋବାଞ୍ଛା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଛି । ମୋର ଏକମାତ୍ର ଗୁରୁ ଦାୟିତ୍ବରୁ
ମୁଁ ଅବ୍ୟାହତ ପାଇଛି । ସଫାରରେ ମୁଁ ଆଉ କିଛି ଲେଖୁ-
ନଥିଲି ।

ବିବାହ ତିନି ମାସ ପରେ ନବ ଦଂପତ୍ତି ଆମ ଘରେ
ରହିବା ପାଇଁ ଆସିଛନ୍ତି । ଭଣୋଇକୁ ମୁଁ ଭାଇ ବୋଲି ଡାକେ,
ଆଉ ସେ ମୋତେ ଡାକେ ନନା । ତାର ଅଗ୍ରଜ ସ୍ଥାନ ପୂରଣ
କରେ ମୁଁ । ଏଇ ସ୍ନେହ ଭିତରେ ସୁମ ପତି ଠାରେ ସ୍ବାଭାବିକ
ଲଜ୍ଜା ଓ ସଂକୋଚ ଅନୁଭବ କରି ମୋ ଠାରେ ଥିଲି ଦଳି କରେ ।
ଅତିରିକ୍ତ ଦେଖି ମୁଁ ଡାକେ, ଭାଇ ଦେଖିବ ସୁମ କିମିତି ଦୁଷ୍ଟ
ହେଲାଣି—

—ବନ୍ୟାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ —

ରମେଶ ଅନ୍ୟ କନ୍ଧରୁ ଆସି କହେ, ତମ ଭାଇ ଭଉଣୀଙ୍କ କଲି କଳିଆରେ ମତେ କପାଁ! ଅକାଶରେ ପୁରାଉତ ?

ସୁମ ମୋ ଡେଶକୁ ପୁଲାଇ ଚମୁଟି ଦିଏ । ମୁଁ ରମେଶକୁ ସେ ନାଲି ଦାଗଟା ଦେଖାଇ କହେ, ଦେଖିଲୁଟି, ସୁମ ମତେ କମିତ ହରବର କରୁଚ ।

ସୁମ ଅତେ ରମେଶ ଚାହିଁ ସିଂହ ହାସରେ କହେ, ନନାଟାକୁ ଇମିତ ହରବର କରନ୍ତି ?

ସୁମ ମୋର ପଛ ପଟେ ମୁହଁ ଲୁଚାଇ କହେ, ଆମ ନନା ଭଉଣୀ କଥାରେ ଆପଣ ମଧୁସ୍ଥ ହେବାକୁ କିଏ କହିଲକ ?

ଏଇ ସ୍ନେହ ଭିତରେ ଆଜି କାଲି ମୋ ଜୀବନ ଅତିବାହିତ ନହଉଚ ।

ସେ ଦିନ ଠିକ୍ ଏଇ ଶୁକ୍ଳରେ ଆମ ହାସ୍ୟ କୌତୁକ ଚାଲି ଥିଲା ।

ସୁମ କହିଲା, ଆପଣତ ନନାଙ୍କର ଜୁଆଁଇ—ଆଉ—

ରମେଶ ସହସା ଉଠିବ ଦେଲା, ଓ, କେବେ କହୁଚ, ଏଇଠି ମୁଁ ଭାଇ ପରି ନଚଳି ବରୁ ହସାବରେ ଚଳିବାକୁ ହେବ । ହେଉ, ଏତେ ତମର ଆଦେଶ । ଶିବରାତ୍ରୀ କରବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏତିକି କହି ସେ ପାଖରେ ଥିବା ଲମ୍ବାଫାଟି ଖୋଲିଲା ।

ହଠାତ୍ ସ୍ଫୁଟି ଆବେଶ ମତେ ଗମ୍ଭୀର କରିଦେଲା ।

ରମେଶ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ପାରି ନାହିଁ । ନିମନ୍ତ୍ରଣ ପତ୍ରରୁ ଆଖି ଫେରାଇ କହିଲା, Who is this Beena — going to be married —

ସୁମ ରମେଶ ହାତରୁ ପତ୍ରଟିକୁ ଛଡ଼ାଇ କହିଲା, ତମ ପେଟରେ ଫାଳେ ସୋରିଷ ବି ରହିବ ନାହିଁ—

ମୋ ସହିତ ବୀଣାର ସମ୍ପର୍କ ରମେଶଙ୍କୁ ସୁମ ବୋଧ-ହୁଏ କହି ସାରିବ ।

ମୋର ଅଶ୍ରୁ ସମ୍ବରଣ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ହୃଦୟ ଭିତରେ ବୀଣାର ଅମୃତ-ସ୍ଵାଦ ସ୍ଫୁଟି ଘାରି ହୋଇଗଲା । ବସନ୍ତର ପୁଷ୍ପିତ ଜଗତ ଭ୍ରମୁଳ ଯାଇଛି । ଝୁଆ ଗଛର ଚନ୍ଦ୍ର ଉପରେ ବନ ଦେବତା ବିଳାପ କରି ଯାଉଛି ଶେଷ ରାଗିଣୀ ।

ରମେଶ ମତେ ସାନ୍ତୁନା ଦେବା ପାଇଁ କେତେ ଆଉଁ କେତେ କଥା କହିଲା । ତଥାପି ମନ ମାନିଲା ନାହିଁ । ଅହେତୁକ ଭାବରେ ମନକୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ରେଡ଼ିଓ ଟ୍ୟୁନ କଲି । ହଠାତ୍ ଆସିଲା ଜେଉଁ ଏକ ରମଣୀ କଣ୍ଠର ସେହେନା ମୁଚ୍ଛନ୍ନା । ସେହେନା ରାଗ ! ଏକ ମୋର ଜୀବନର ପ୍ରିୟତମ ରାଗ ! କରୁଣ କଲ କଲ୍ଲୋଳରେ ଶାନ୍ତ ଦେବା ପାଇଁ ଏ ରାଗ ହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ସଙ୍ଗୀତର ଆଳାପ-ବିଳାପ ଭିତରେ ମନେ ହେଲା ଏ ଯେପରି ଅତି ପରିଚିତ କଣ୍ଠର ରାଗିଣୀ । ଝଙ୍କୁଳ ସ୍ଵରର

— ବନ୍ୟାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ —

ବିଭବନାରେ ତନୁପୁ ହୋଇ ଚାହିଁ ରହିଥିଲି — ବୁଦ୍ଧଦେବ ଓ
କିସା ଗୌତମୀଙ୍କ ଚିତ୍ରପଟ ପ୍ରତି । କି ଶାନ୍ତ, କି ଉଦାର, କି
ମହତ୍ତ୍ୱ ପ୍ରତିବିମ୍ବ ! ପାଖରେ ବିଷାଦ ଅଭିଭୂତ ନବ ଯୁବକ-
ବାହୁ-ମୃଣାଳରେ ତାର ମୃତ ଶିଶୁ ।

ସୁମ ପରୁରିଲା, ନନା, କିଏ ଗାଉଛି ?

ଚେତନା ଫେରି ଆସିଲା । କହିଲା, ମୁଁ ତ ଜାଣେ
ନାହିଁ । ଗୀତ ଶେଷରେ ତ ପ୍ରକାଶ ପାଇବ ।

ତରୁଣୀ ରାଗକୁ ରୂପାୟିତ କରି ସାହିତ୍ୟର ଉଚ୍ଚ ଭାବ
ସଂଯୋଜନାର ମଧୁର ନିକୃଷ୍ଟ ସହ ‘ରାମା ଇକା ନାନ୍ତୁ ଗ୍ରୋବା
ରାଦା’ ଗୀତ ଆରମ୍ଭ କରିଛି । କି କରୁଣ ସେ ଲାବ । ହଜି
ଯାଇଥିବା ପୂଜା-ପ୍ରତିମାକୁ ଆଜି ଖୋଜି ଭକ୍ତ କବି ଡାଗରୁଜ
ବିଳାପ କରୁଛନ୍ତି — ରାମ ! ତେବେ କି ମୋ ପ୍ରତି ଭ୍ରମର ଦୟା
ହେବନି ? ପଲ୍ଲବୀ—ମୁକ୍ତ ନାରୀ ଆଶ୍ୱେତଶ-ଅବଶେତଶ ଭିତରେ
ଯେଉଁ ନାଦ ସେ ସର୍ଗୀତ ମାଧୁରୀ ଅଭୁଲମୟ ବୋଧ ହେଲା ।
ମନେ ହେଲା ଏ ତରୁଣୀ ଜଣେ ବିରହିଣୀ । ତାର ବିରହ-ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକୁ
ମୋର ବେଦନା-ନିକଷରେ ପରିକ୍ଷିତ କରିବା ପାଇଁ ଏ କରୁଣ
ରାଗ ଶାଉଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ୱର ଯୋଜନାରେ ସେ ଯେଉଁ ଅନୁ-
ଭୂତି ଜନିତ କୃତଜ୍ଞ ଫୁଟାଇଛି ସେଥିରେ ତାହା ବିଯୋଗ-ବିଧୁର
କୂରଶର ବିକଳ କ୍ରନ୍ଦନ ପରି ଅନ୍ତରକୁ ଆଲୋଡିତ କରୁଛି ।
ଗୀତର ଛନ୍ଦେ ଛନ୍ଦେ କାରୁଣ୍ୟ ରସ ଲହରୀ ଯେପରି ଢେଉ

ମାରୁଥିଲା—ମନେ ହେଲା ତାହା ଯଦି ଯନ୍ତ୍ର ନୁହେଁ,—ସହଜାତ
ଓ ସ୍ବାଭାବିକ ।

ଗାନ ପ୍ରଦର୍ଶନା ଶେଷ ହେଲା । Announcer କହିଲେ,
ଏତେ ବେଳ ଯାଏଁ ଆପଣମାନେ ବୀଣା ବଳାସିନୀ ଦେବୀଙ୍କ
କଣ୍ଠ ସଙ୍ଗୀତ ଶୁଣିଲେ ।

ସୁମ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ ପଚାରିଲା, କିଏ ବୀଣା ଅପା
ଗାଉଛନ୍ତି ?

ମୁଁ ସୁମର ଉତ୍ତର ଦେଇ ପାରିଲି ନାହିଁ । ମୋର
ବାହୁରୁଦ ହୋଇ ଯାଇଥିଲା ।

ସୁମ ମୋ ହାତ ଧରି ନେଇଗଲା ତଳ ପୁରକୁ ।

ଶେଷ ଉପରେ ଢଳାଇ ଦେଲି ଅବଶ ଦେହକୁ ।
ମନରେ ଭାବନାର ସୀମା ନାହିଁ ।

ସେ ଦିନ ଖିଆ ଶେଷ କରି ବାପ ମାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯାଇ-
ଥିଲୁ କଙ୍କଡ଼ା ମାରି । ଟଙ୍କ ଅଲୋକ ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ଦୁଇ
ପ୍ରାଣୀ ମେଳ ଭିତରୁ ଦୂରକୁ ଚାଲି ଯାଇଥିଲୁ । ବୀଣା ତମକିଲା
ପରି କହିଲା, ଆସ, ଯିବା, କେତେ ଦୂର ଚାଲି ଆସିଲୁଣି—
ମୁଁ କିଛି ନ କହି ବୀଣାର ତନମା ତନୁକୁ ଭୁଜ ବଳିରୀ ଭିତରେ
ଛଦିତ କଲି । ସେ କହିଲା, ତମେ ବଡ଼ ଦୁଷ୍ଟ ହେଲଣି ।

ଦୁହେଁ ଫେରି ଆସି ମେଳରେ ମିଶିଗଲୁ । ସବୁ ବୀଣା
ଭୁଲି ଯାଇଛି । ବୀଣା ମୋର ପ୍ରୟୋଗକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିଛି ।

— ବନ୍ୟାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ —

ସେହର ପ୍ରବେଶେନା ଦେଇ ମୋର ଜୀବନକୁ ଧୂଳିସାତ୍ କରିବ । ଆଜି ଏଇ ଦୁଃଖ ଭିତରେ ସେ ସଂଗୀତ ଆଳାପ କରି ଯାଇଛି— ସୁଦୂର ମାନ୍ଦ୍ରାଜକୁ । କେଉଁଥି ପାଇଁ ? କିଏ ତାର ଆଳାପ ଶୁଣିବ ? କିଛି ବୁଝି ପାରିଲି ନାହିଁ । ସାଗର ସୈକତରେ ବୀଣା ତାର ଚଉଦ ବରଷ ଯୌବନକୁ ମୋର ଅନ୍ତର ବେଦୀ ଉପରେ ନୈବେଦ୍ୟ କରି ବାଢ଼ିଥିଲା ଚାନ୍ଦା ଆଜି ଅନ୍ତତରେ ମିଶି ଯାଇଛି । ପିଣ୍ଡରେ ପ୍ରାଣ ଥିବା ଯାଏ ଆମ ଦୁହିଁଙ୍କର ସେହି ମିଳନ, ସ୍ଥେଇ ପ୍ରତ୍ୟେ ଭୁଲି ହେବ ନାହିଁ । ମୋର ମନେ ଅଛି, ଭଲ ମନେ ଅଛି— ଉପରେ କ୍ଷୀଣ ଜ୍ୟୋତି ତାରକା, ଆଗରେ ସତ୍ୟ ପାଳିତ ଅନନ୍ତ ସମୁଦ୍ର— ଏହାକୁ ସାକ୍ଷୀ କରି ଆମ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରଥମ ଅଭିସାର ରଚିତ ହୋଇଥିଲା ।

ଭାବି ଭାବି ଦେହ ଅଚଳ ହୋଇଗଲା । ରାତି ପ୍ରାୟ ସାଢ଼େ ନ ଦେବ, ମାମୀ ଆସି ଖାଇବା ପାଇଁ ଉଠାଇଲେ । କହିଲି, ଦେହଟା ଖରାପ ଲାଗୁଛି— ଖାଇ ପାରିବି ନି !

ରମେଶ କହିଲା, ନନା, ଆସ ଟିକିଏ ଠିା କରିଯିବ, ଓପାସରେ ଶୁଅନ୍ତୁ କି—

କହିଲି, ନା, ଦେହଟା ଖରାପ ଲାଗୁଛି— କପାଳରେ ହାତ ମାରି ଦେଖତ ।

ରମେଶ ମୋର କପାଳରେ ହାତ ବୁଲାଇ କହିଲା, ହଁ, ଟିକିଏ ଜର ଅଛି ବୋଧହୁଏ— ସୁମ, ଥମ୍ପାମିଟରଟା ଆଣତ—

— ପ୍ରପକ —

ଜର ଶହେ ଦୁଇ ।

ମାମୀ ରମେଶକୁ ଲକ୍ଷ କରି କହିଲେ, ତମେ ଆଉ
ସୁମ ଯାଇ ଖାଇ ପକାଅ ।

ରମେଶ ଯାଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ସେଇ ରାତିଟି ଆମ
ସ୍ବପ୍ନ ପରିବାର ଉପବାସରେ ଶୋଇଲେ ।

.

.

— ୮୮ —

ପାଞ୍ଚ ଛ' ଦିନ ହେଲା ମୋର ଜର ବଢ଼ି ଚାଲିଗଲା । ମୁଣ୍ଡ ପାଖରେ ବସି ଦିନରାତି ସୁମ, ରମେଶ ଆଉ ମାମୀ ସେବା ସୁଶ୍ରୀଷାରେ ଲାଗିଥାନ୍ତି । ଅନୁସ୍ଥାନ ଅନୁଶାସନ ତଳେ ସଂଧ୍ୟା ଯେମନ୍ତ ଚାରି କୃଷ୍ଣ ଆବରଣକୁ ମୋର ଜୀର୍ଣ୍ଣ ତରୁ ଉପରେ ଘୋଡ଼ାଇ ଆଣୁଥାଏ । ସୁମ ବରଫ ପଟି ଦେଉଥାଏ । ରମେଶ ପାଖରେ ବସି ମୋର ବାହୁ ଉପରେ ହାତକୁ ପରଶି ଆଣୁଥାଏ ।

କେହି ଜଣେ ମୋ ହାତକୁ ଦୁଇଟି ପୋଷ୍ଟା ଚଠି ବଢ଼ାଇ ଦେଲା । ଗୋଟିଏ ଗଣ୍ଡାର । ଉଦ୍ଦେଶରେ ଖୋଲିଲି—

ହୃଦୟର ଦେବତା,

ମୋର ଏ ଦେବତା ସଂବୋଧନରେ ତମେ ବିସ୍ମିତ,
ଚକିତ, ପ୍ରବ୍ୟ ହେବ । ଆଉ ମନରେ ମୋ ପ୍ରତି ଭୃଣା ଜାତ

ହେବ । ହେଉ । ତଥାପି ମୁଁ ସେ ସଂବୋଧନକୁ ଛାଡ଼ି ପାରିବି ନାହିଁ । ହୃଦୟ ତମ ଚରଣ ତଳେ ବିକ ସାରିବି । ଯଦି ଆମର ପୁନରୁପି ମିଳନ ହେବ, ହୃଦୟର ବେଦନାକୁ ବଖାଣିବି । ନଚେତ୍ ସବୁ ଭୟର ମିଶି ଯାଇବ ବୋଲି ନିଶ୍ଚୟ କରିବ ।

ବିବାହ ତିନୋଟି ଦିନ ରହିଲା । ତମ ପୁରୁଷ ହେ'ଇ ଏଡ଼େ ଦୁବଳ, ଏଡ଼େ ଉପଶ୍ରାବ ! ମୋର ଯାତ୍ରା ପଥକୁ ଯଦି ଓଖାଳିବ, ଫେରି ପାଇବ । ନହେଲେ ଏଇ ମୋର ଶେଷ ବିଦାୟ । ମୁଁ ଜାଣେ ତମେ ମତେ ଭୁଲି ପାରିବ ନାହିଁ । ତଥାପି ଭୁଲି ଯିବ ! ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ବୁଝି ପାରିଲବ ? ବିବାହ ତିନୋଟି ଦିନ ରହିଲା ।

ଇତି

ତମର

ଚରଣ ସେବକା ।

ବୁଝି ପାରିଲି । କିନ୍ତୁ—

ସୁମ ମୋ ମୁଣ୍ଡ ତଳେ ବସି ଗଣାର ହସ୍ତଲପି ଦେଖି ପାରିଥିଲା । ପରୁରଲା, କ'ଣ, ଗଣା ଅପା ଦେଇଛନ୍ତି ?

କହିଲି, ହଁ ସୁମ, ତୋର ଗଣା ଅପା ଦେଇଛି । ରମେଶକୁ କହିଲି, ଭାଇ, ଲେଟର୍ ପେଡ଼ା ଆଣତ—

କାଗଜ କଲମ ଆସିଲା । ପାଖରେ ଭଉଣୀ । ତଥାପି ବୀଣା ପାଖକୁ ତା ଆଗରେ ରମେଶ ହାତରେ ଚିଠି ଲେଖାଇବା

—ବନ୍ୟାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ—

ପାଇଁ ଶଙ୍ଖା ମନେ କଲିନି, ସେତେ ଆଉ ମୋର ପର ନୁହେଁ ।
ତାକି ଗଲି—

ନିଜର,

ତୋ ଚିଠି ପାଇବି । କଣ ଲେଖିବି ଭାବ ପାରୁ ନାହିଁ ।
ଶହେ ଚାରି ଡିଗ୍ରୀ, ଜରରେ ପଡ଼ିବି । ପାଖରେ ସୁନ ଆଉ ତାର
ପତ ରମେଶ । ସୁନ ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ବରଫ ପଡ଼ି ଦେଉଛି ।
ଚିଠି ଲେଖିବା ପାଇଁ ବଳ ନାହିଁ । ହୃଦୟରୁ ଯେଉଁ ଦୁଃଖ ଟିକକ
ବାହାରୁଛି, ମୁଁ କହିଗଲେ ଭଲ ରମେଶ ଲେଖୁଛି । ଏଥିରେ
ଲଜ୍ଜା କରିବାର କିଛି ନାହିଁ । ରମେଶର ହସ୍ତଲିପି ଦେଖି ଅନ୍ୟଥା
ଭାବରୁ ନାହିଁ । ଏ କେବଳ ମୋର ପତ । ମେଘଦୂତର ମଧ୍ୟ
କାହାଣୀ ପଢ଼ି, କୁମାରସମ୍ଭବରେ ରତ ବଳାପ ପଢ଼ି, ଅନ୍ଧ
କବି ମିଲ୍ଟନ୍‌ଙ୍କ *Paradise Lost* ପଢ଼ି ମୁଁ ଶାନ୍ତି ପାଇ
ପାରିନାହିଁ । ବିଶ୍ୱ ବନ୍ଦନାୟ କବି-ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଅନ୍ଧା-ବାଣୀରେ
ମୋର ହୃଦୟ ସାନ୍ତୁନା ପାଇ ପାରିନାହିଁ । ମତେ ତୁ କବି-
ସ୍ତ୍ରୀ କରନ୍ । ସେଥି ପାଇଁ ମୋର ଅନ୍ତରର ଅଭିନନ୍ଦନ ନେବୁ ।
ଭୟବଶରେ ବିଶ୍ୱ ଜୀବନକୁ ମହାକବି କାଳଦାସ କବି ରୂପେ
ବନ୍ଦନା କରିଛନ୍ତି । ମତେ ତୁ ବନ୍ଦନା କର । ସ୍ତ୍ରୀର ସ୍ତ୍ରୀ
କବି, କବିର ସ୍ତ୍ରୀ କବି—ଯେପରି କାୟା ଛାଡ଼ା । ଆଜି କବି
ନଥିଲେ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଜାଣି ହୁଅନ୍ତା ନାହିଁ । ତୁ ମୋର ସ୍ତ୍ରୀ ଆଉ
ମୁଁ ତୋର କବି । ତୁ ମୋର ଇନ୍ଦ୍ରମତି, ଆଉ ମୁଁ ତୋର ଅଜ ;
ତୁ ମୋର ବଞ୍ଚିବିଶ, ଆଉ ମୁଁ ତୋର ଦାନ୍ତେ ।

ଆଜି ମରଣର ନିବଳିତ ସୋପାନରେ ମୋର ଜୀବନ
 ଶଯ୍ୟି ଆସୁଛି । ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ଘୋର ଘନ ଘଟା ମୃତ୍ୟୁ ଡକା
 ବଜାଇ ଅର୍ଦ୍ଧମର ଆହ୍ୱାନ ଦେଉଛି । ଏଇ ମର-ଲୀଳାରେ
 ତତେ ସାଥୀ କରି ପାଇ ପାରିବି ନାହିଁ । ମୁଁ ଏକାକୀ ରୁଲିଯିବି—
 ହୁଁ—ରୁଲିଯିବି । କାଲିକାଳ ତୋର ବିବାହ ଏଇ ଧରଣୀରେ
 ଅନୁଷ୍ଠିତ ହେବ । ହେଉ । ସୁଖରେ ହେଉ । ତା' ଆଗରୁ
 ମୋର ଶୀର୍ଣ୍ଣ ଚନ୍ଦ୍ର ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହେଉ । ପ୍ରଣୟର ଏ ଶବ୍ଦ ଜ୍ୱାଳା,
 ବିରହର ଏ ବଜ୍ରାଘାତ ସହି ହେବନି । ମୋ ଜୀବନର କାହାଣୀ
 ଶେଷ ହୋଇ ଆସିଲା । ତୁ ବେଘା ଉପରେ ବସି ସିନ୍ଦୂର ବିନ୍ଦୁ
 ପାଉଥିବୁ, ଅଶ୍ରୁର ବାଣୀ ଯିବ । ତତେ କେହି କହିବେନି ।
 ତାହାହିଁ ମତେ ଲେଖା । ତୋର କଲ୍ୟାଣ ସମୟରେ ଅଶାନ୍ତ
 ଦେବା ପାଇଁ ମୁଁ ରୁଲିଯିବି । ଏ କଳ୍ପସିତ ଧରଣୀ ବନ୍ଧୁ ମୁଁ
 ପ୍ରଥମେ ରୁଲି ଯାଉଛି ।

Let my heart burst in time
 Let my heart live in peace
 Let my life flicker and die
 God, from this frail world, me release.
 Let this ragged tragedy van
 And my heart for ever mute doth run
 You life ! repose me beneath thy feet !
 And Let me wait for Beena's soul's Return !

— ବନ୍ଧୁର ଦୁଇଟି ଫୁଲ —

କହୁ କହୁ କଣ ଗୁଡ଼ାଏ କହିଗଲା, ଲେଖୁ ଲେଖୁ କଣ
ଗୁଡ଼ାଏ ଲେଖିଗଲା, ସେଥିର ଭାବ କଣ, ବୁଝିବାକୁ ତର ନାହିଁ !
ସବୁ ଯେତେ ପବନରେ ଭାସି ଆସି ପବନରେ ମିଳେଇ ଯାଇଛି ।
ଯାଉ — ଶେଷରେ ମୋର ଏଇ କଲାଣ, ତୁ ଶାନ୍ତିରେ ରହ ।

ବଦାୟ

ଇତି

ତୋର

ସବଦ୍‌ର ।

ଚି ଶେଷ ହୋଇଗଲା । ରମେଶକୁ କହିଲି, ପୋଷ୍ଟ
କରିଦେବୁ । ରମେଶ ଚିଟିକି ଲମ୍ଫାପା ଭିତରେ ଭାରିକଲା ।
ମୋ ଛୁତି ଭିତରୁ ପ୍ରାଣବାୟୁ ଉତ୍‌ସିତ ହୋଇ ଉଠିଲା । କହିଲି,
ଭାଇ, ପବନଟା କମିତ ଉପରକୁ ଉଠୁଉଛି । ମତେ ଟିକିଏ
ଧରତେ—

ରମେଶ ମତେ ଧଇଲା । ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ଜଳୁଥିବା ନିଶ୍ଵଳ
ଘାପଟି ଧପ୍ କନା ଲାଗିଗଲା । ଉଦ୍‌ଗେରେ କହିଲି, ଭାଇ, ମୁଁ
ଆଉ ବଞ୍ଚିବି ?

କ'ଣ ଇମିତି ଭାବୁଛ, ନନା ?

ସୁମ କହିଲା, କଣ ଇମିତି କହୁଛ, ନନା ?

ମାମୀ ଧାଇଁ ଆସି କହିଲେ, ଇମିତି ପରୁରନ୍ତି !

ମାମୀକୁ ଟିକିଏ ରୁହିଁ ରହିଲି । ଜନ୍ମଦାଣୀ । ପତି

ବସୋଗ ଦୁଃଖ ସହ ଦେହରେ ହାତ ଦିଶୁ ରହିବ । ଆଜି
ପୁଣ ବସୋଗ ଦୁଃଖ ସହବାକୁ ଯାଉଛି । ଜାଣି ପାରୁ ନାହିଁ !

ତହୁଁ ମୋର ଆଖି ଧୀରେ ଧୀରେ ଅପସରିଗଲା
ମୁମ ଆଜେ । ମୋର ଅବସ୍ଥା ଦେଖି ତାର କଅଁଳ ଛୁତି
ସମ୍ଭାଳି ପାରିଲା ନାହିଁ । ରୁଦ୍ଧ କଣ୍ଠରେ କହିଲା, କ'ଣ ନନା
ସିମିତି—ଆଉ କହି ପାରିଲା ନାହିଁ ।

ଏମାନଙ୍କର ଡାକ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ମୋର ଆଉ ବେଳ
କାହିଁ ?

ସମସ୍ତେ ଏକ କଣ୍ଠରେ ଡାକଲେ, ଫ୍ରେଡ୍, ନନା, ନନା -
ବରକ୍ର ଲାଗିଲା । ଆଖି ଫିଟାଇ କହିଲି, କ'ଣ ?
ରମେଶ କହିଲା, କଥା କହୁନା ?

ମୋତେ ବାବା ହାତ ନଡ଼ାଇ ଡାକୁଚନ୍ତି, ତମକୁ ଦିଶୁ
ନାହିଁ ? ସେ ମୋତେ କ'ଣ କହୁଥିଲେ— ତମେ ବୁଝିବର
ଡାକ ଦେଲ— ମୋତେ ନିକଟ ଶାନ୍ତି ଦିଅ— ବାବା କ'ଣ
କହୁଚନ୍ତି ଶୁଣେ—

ସମସ୍ତେ ଭୁଣ୍ଟ କରି କହିଲେ, କ'ଣ ଇମିତି . କଥା
କହୁଚ—

ଶ୍ରୀଣ କଣ୍ଠରେ କହିଲି, ମୁଁ କରିବି କ'ଣ ? ପ୍ରଫେ
ତ ଯାଉଛି ଲିଭୁ—

ସବୁ ଶେଷ ହୋଇ ଗଲା । ଫ୍ରେଡ୍ ବୁଲଗଲା ।
ହଠାତ୍ ଭିତରେ ଛୋଟ ସଫାରଟି ଅନ୍ତେଷ୍ଟି ଶୀଘ୍ର କରିବାର
ଆୟୋଜନ କଲେ ।

ଚିତା ଉପରେ ଫ୍ରେଡ୍‌ର ମୃତ ଦେହକୁ ଥୋଉଛନ୍ତି,
କେହି ଜଣେ ଗୋଟିଏ ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍ ରମେଶକୁ ଶୁଣାଇ ପଡ଼ିଲା,
Beena expired — Sudden Heart failure—

‘ରମେଶ ବଚଳିତ ହେଲା ନାହିଁ, କି କଥା କହି ନାହିଁ ।
ଅଜାଣତରେ ତା ଭୁଣ୍ଡରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଲା, ‘ମିଳନ’ !

×

×

×

×

—ପାପକ—

ଆଜି ଏ କାହାଣୀକୁ ଫ୍ରେଡ୍ ସ୍ଥାନରେ ରମେଶ ମୁଁ
ବୋଲି କହି ଅଗ୍ରଜର ସ୍ମୃତିକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖୁଛି !

ଦୁନିଆର ଆରପାରରେ ବନ୍ୟାର ଦୁଇଟି ଫୁଲ
ପରଫରକୁ ଫେରି ପାଇବେ ଅବା ବନ୍ୟାର ଆଦାତରେ
ଦଳି ହୋଇ ଯିବେ—ସେ କଥା କିଏ କହିବ ।

ରଜ ସଂକୀର୍ତ୍ତ

୧୯୪୭

—୯୭—